

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Õigusteaduskond

Avaliku õiguse osakond

Anneli Alaveer

**RIIGIKOHTU PRAKTIKA VALLASLASTE ÜLALPIDAMISKOHUSTUSE
ASJADES AASTATEL 1920 – 1930**

Magistritöö

Juhendajad:

Dr. iur. Hesi Siimets-Gross

MA Katrin Kiirend-Pruuli

Tartu

2021

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Isaduse tuvastamine	10
1.1. Isadus ülalpidamiskohustuse peamise eeldusena	10
1.2. Suguühete tõendamine	16
1.2.1. Tõendite hindamine	16
1.2.2. Tõendatuse standard	33
1.2.3. Tunnistajate usaldusväärsus	41
1.3. Isaduse suhtes esitatud vastuväited.....	45
1.3.1. Hageja isikust tulenevad vastuväited.....	45
1.3.2. Kostja isikust tulenevad vastuväited.....	54
2. Ülalpidamiskohustuse kestvus.....	57
2.1. Ülalpidamiskohustuse tekkimine ja jagunemine	57
2.2. Ülalpidamiskohustuse lõppemine.....	61
3. Elatise maksmise nõue	70
3.1. Nõude esitamiseks õigustatud isik.....	70
3.2. Elatise suuruse arvestamine.....	72
3.3. Nõude ajaline ulatus	77
Kokkuvõte	83
Практика Верховного Суда по вопросам алиментов на внебрачных детей в 1920-1930 гг.	88
Kasutatud materjalid.....	93
Lisad	104
Lisa 1. Lahendite arv ja kassatsioonkaebuste esitajad.....	104
Lisa 2. Riigikohtu lahendite statistika	105

Sissejuhatus

Käesolev magistritöö käsitleb Riigikohtu¹ praktikat vallaslaste ülalpidamisasjades aastatel 1920-1930. Vallaslaste õigusi reguleerisid uurimisel perioodil Balti Eraseaduse² (edaspidi BES) artiklid 163 – 174, samas oli BES-i regulatsioon piisavalt üldsõnaline ning seni ei ole uuritud, milline oli Riigikohtu praktika ülalpidamiskohustuse tekkimise ja selle eelduste kohta. Seega on käesoleva magistritöö eesmärk välja selgitada, kuidas sisustas Riigikohus perioodil 1920-1930 vallaslaste ülalpidamisasjades ülalpidamiskohustuse tekkimiseks vajalikke eeldusi. Magistritöö peamine küsimus on, et milliste eelduste täitumisel tekkis kõnealusel perioodil Riigikohtu praktika kohaselt meesterahval vallaslapse ülalpidamiskohustus BES art 168³ kohaselt?

Vallaslapsena käsitletakse käesolevas magistritöös väljaspool abielu sündinud last, keda kasvas üksnes tema ema. Sõna vallaslaps tuleneb sõnast vallaline, mis omakorda pärineb terminitest “vallaspõline, vallalises põlves (saadud) laps”. Nimetatud mõiste jaoks on ajas kasutatud küll erinevaid väljendeid, kuid juriidiliselt ei peetud 1920-ndatel neist ühtegi sobivaks.⁴ Vene ja Läti õigusteadlane Vassili Ivanovitš Sinaiski⁵ on selgitanud, et abieluväliselt sündinud laste puhul eelistati ka väljendit abieluväline laps ja seda põhjusel, et eelnevalt kasutusel olnud termin „ebaseaduslik laps“ oli ebaeetiline ja solvav.⁶

¹ Magistritöös on piiratud Riigikohtu praktikaga põhjusel, et Riigikohtu, kui kõrgeima kohtuastme menetlusse jõudnud küsimused sisaldasid olulisemaid küsimusi, milles osapooled ei jõudnud madalamates kohtuastmetes rahuldavat tulemust. Nimelt oli Eesti Vabariigi 1920. aasta põhiseaduse § 69 ja riigikohtu seaduse § 1 kohaselt kõrgeima kohtuvõimu teostaja Riigikohus. Lisaks võimaldab Riigikohtu praktika analüüs teha kindlaks riigikohtunike seisukohad BES sätete tõlgendamisel. (Vabariigi algusaastatel oli ligi 70% esimese astme kohtunikest juriidilise hariduseta. – Luts-Sootak, M, Siimets-Gross, H. Eesti õiguse 100 aastat. EV 100 raamatusari. AS Printon 2019, lk 63.)

² Töö kirjutamisel on kasutatud Balti eraseaduse venekeelset kommenteeritud väljaannet: В. Буковский. Сводъ гражданскихъ узаконений губерний прибалтийскихъ, Томъ 1. Рига: Г. Гемпель и Ко 1914. Tõlkimisel on abistavalt kasutatud eestikeelset mitteametlikku tõlget - Baltimaa eraseadus. Eestikeelde kirjutanud J. R. Rezold ja K. Hellat. Tallinn: „Walguse“ kaasanne, 1898. Töös kasutatud tsitaadid pärinevad korregeeritu kujul BES mitteametlikust tõlkest.

Balti Eraseadus jõustus aastal 1865 ja kehtis Eestis teatud muudatustega kuni aastani 1940. Anepaio, T. 19. sajandi õigusreform. - Juridica 1997/10, lk 490.

³ BES art 168 kohaselt „mitte seaduslikult sündinud lastele on isa kohustatud tarvilikku ülespidamist ja toitu kätte muretsema, kuni ta iseennast veel ülespidada ei jõua.“

⁴ Leiti et “nad on kas põlastava maiguga, liig teravalt moraali toonitava varjundiga, liiga piltlikkusesse kalduvat, või keeleliselt mitte õnnelikult tuletatud” – Seletused tsiviilkohtu-seadustiku oskussõnade juurde.- Õigus 1921/2, lk 45.

⁵ Sinaiski (25.07.1876 – 21.09.1949) oli Tartu Ülikooli tsiviilõiguse eradotsent aastatel 1907–1910.

⁶ Синайский, В. И. Основы гражданского права в связи с частью III Свода узаконений, действующих в Латвии и Эстонии. Вып. 2. Рига: Вальтерс и Рапа 1926, стр 322-323.

Uurimisalusel perioodil reguleeris Eestis perekonnaõigust BES, mida peeti aga juba 1920-ndatel oma olemuselt puudulikuks ja ajale jalgujäänuks.⁷ Seisuste kaotamise seadusega⁸ tühistati 1920. aastal seni talupoegadele kohaldunud talurahvaseadused ning BES jäi kõigile Eesti kodanikele kohalduvaks ainukeseks eraõiguse seaduseks.⁹

BES artikkel 163¹⁰ sõnastuse järgi peeti seaduse vastuvõtmise ajal abieluväliselt sündinud lapsi ebaseaduslikeks. BES-ist tulenevalt olid vallaslapsed need lapsed, kes: 1) olid sündinud väljaspool abielu; 2) olid sündinud abielust, mis osutus tühiseks; 3) olid sündinud varem kui 182 päeva enne vanemate abiellumist ning mees neid enda omaks ei tunnistanud; 4) olid sündinud rohkem kui 10 kuud peale abielu lahutamist ning nende isa ei olnud neid ka hiljem BES art 173¹¹ mõttes enda omaks tunnistanud ega riik BES art 174¹² tulenevalt abieluliseks tunnistanud. Vene 20. sajandi alguse tsiviilõiguskirjanduses peeti abieluväliseks last, kes oli: 1) sündinud abielus mitteolevast naisest; 2) sündinud abielu kehtimise ajal, kuid teise mehega; 3) sündinud pärast mehe surma või abielu lahutamist ja kui oli möödunud rohkem kui 306 päeva.¹³ Samas reguleeris BES artiklis 164 ka vallaslaste ühiskondlikke õigusi öeldes, et „Seaduseta sündimisel ei ole iseenesest mingisugust mõju seaduseta sündinud üleüldiste eluõiguste kohta, temale ei või seda iiales ettevisata, ega keela valituid ameteid pidamast ja seisuse seltsidesse vastuvõtmist.“ Seega ühest küljest nimetas BES vallaslapse ebaseaduslikeks ja sätestas nende õigustele eraldi regulatsiooni, kuid samas siiski keelas lastel vahet tegemise nende päritolu tõttu.

Vallaslaste ülalpidamise küsimuse muutis probleemseks vallaslaste suur arv: Eestis sündis aastal 1922 abieluvälisest suhtest 7,1% lastest ja 1923. aastal 7,7%, s.o igal aastal ligikaudu

⁷ Sealjuures viitas J. Jaakson juba 1922. aasta I Õigusteadlaste päevadel, et kuigi naised olid tunnistanud iseseisvateks ja meestega võrdseteks, siis kehtinud tsiviilõiguse järgi valitses ikka veel ebavõrdsus. - Erne, J. Eesti õigusteadlaste päevad 1922-1940. Protokollid. Eesti Juristide Liit 2008, lk 26.

⁸ RT 1920, 129/130, 254.

⁹ Seisuste kaotamise seaduse preambula punktid I ja II. BESi kohta on kirjutanud - Luts-Sootak, M. Balti Eraseaduse (1864/65) koht ja kohatus Euroopa kodifikatsioonide peres. Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2016, lk 56 – 70.

¹⁰ BES art 163 sätestas, et „Lapsi ei arvata mitte seaduslikuks: 1) kas neist inimestest on sündinud, kellel üksteisega abielu ühendust ei ole, ehk neil, keda vaimulik kohus mitte abikaasaks ei tunnista; 2) kes mitte abielust ei ole sündinud, mille tühjuse mõlemil vanematel teada oli; 3) kes ehk küll abielus sündinud, aga varem kui 182 päeva enne laulatamist (art 134) ja kui mees neid omaks lasteks ei tunnista; 4) kes hiljem kui kümme kuud pärast abielu lõpetust olivad sündinud.“

¹¹ BES art 173 kohaselt: „mitte seaduslikult sündinud laste vanemate hiljemine abielusse heitmine, lubab neile kõik seaduslikud õigused, mitte üksi perekondlikud ja pärimise, vaid ka isa seisusenime kandmise õigused, aga ainult abielu kinnituse ajast arvates, nõnda et sellel abielul tagasi mõjuvat võimu ei ole.“

¹² BES art 174 jättis võimaluse, et „mitteseaduslikult sündinud lapsed ja kasvandikud iseäralise kõigekõrgema käsu järele abielu lasteks tunnistatud, osandavad neid õigusi, mis nemad niisuguste käskude läbi on saanud.“

¹³ Саатчиан, А. Л. Гражданское уложение: [в двух томах]: проект Высочайше учрежденной Редакционной комиссии по составлению Гражданского уложения: (с объяснениями, извлеченными из трудов Редакционной комиссии), под редакцией И. М. Тютрюмова под. С.-Петербург: Книжный магазин "Законоведение" 1910. стр 351.

1500-1600 last¹⁴. Eraldi teema oli vallaslaste suur suremus: aastal 1923 oli see 15,4%. Eriti suur oli vallaslaste suremus väikestes linnades: Kuressaares oli see 75%, Paines 50%, Rakveres 30% ja Võrus 25%. Vallaslaste suure suremuse taga nähti vallasemade rasket olukorda, neil puudus töö ja sissetulek, mistõttu tuli teha valik, kas surra ise koos lapsega vaesusesse või hävitada oma laps ja ise jääda elama. Lisaks sünnitasid vallasemad enamasti üksinda kusagil kõrvalises kohas, mis iseenesest oli juba raske ja võis neid kallutada lapse kallal kuritööd toime viima.¹⁵ Arstiteaduskonna professor Aadu Lüüs märkis, et vallasemad sattusid sellistesse olukordadesse peamiselt meesterahvaste tõttu, kes neid ka vastavale kuriteole kihutasid. Vallasemad ei olnud teadlikud enda ja oma lapse õigustest ning paljud neist ei julgenud kohtusse elatise nõudega pöördudagi, see nõudis aega ja raha, mis neil aga puudusid ja ka seetõttu, et harilikult kohus ei rahuldanud elatise nõuet ja meesterahval õnnestus ema häbisse jätta.¹⁶ Räägiti ka sellest, et imikutekodudes viibivate vallaslaste ülalpidamise kulud olid jäänud riigi kanda, kuid tegelikult oleks neid kulusid pidanud kandma nende laste isad.¹⁷ Naistele suunatud perioodikas kirjutati, et kui kohus mõistiski isalt lapsele elatise välja, siis ei olnud ka selgi juhul kindlustatud selle kättesaamine. Mehed nimelt võisid kohustustest kõrvale põigelda, lahkudes ametlikult töökohalt. Ka hoolekandeseadus¹⁸ ei võimaldanud elatise kättesaamist isalt.¹⁹ Seda, et üksnes üksikud mehed täitsid oma väljaspool abielu sündinud laste ees ülalpidamiskohustust ja ülejäänud püüdsid sellest kohustusest kõrvale põigelda, tõi 1930. aasta IX Õigusteadlaste päeval oma kõnes välja ka tollane Riigikohtu kohtunik T. Grünthal. Ta lisas, et seadusandja kohustus oli luua süsteem, mis garanteeriks, et isad oma kohustusi laste ees täidaksid.²⁰

Pikemalt käsitles ülalpidamiskohustuse mittetäitmisest tulenevat probleemi 1931. aastal ilmunud Naiste Hääle artiklis vandeadvokaat Marta Kurfeldt²¹ avaldades, et 99% vallaslaste isadest ei täitnud oma lapse ees ülalpidamiskohustust. Tema sõnul tapsid meeleheitele viidud emad oma lapsi ja kandsid seetõttu ränki karistusi. Isad seevastu aga said ausate meestena ringi

¹⁴ Ka Timotheus Grünthal tõi 1930. aastal õigusteadlaste päeval peetud kõnes välja, et Eestis sündis aastas ligi 1500-1600 last, kellest esimesel eluaastal 25% suri. Lisaks sellele tõi Grünthal välja, et palju lapsi hukati enne sündimist, see oli siis abordi teel või naised ise katkestasid endil rasedusi häbi ja viletsuse hirmul. - Grünthal T. Väljaspool abielu sündinud laste olukorra reformi vajadusest. 25.10.1930 IX Õigusteadlaste päeva protokollid. – Õigus 1930 lisa, lk 51.

¹⁵ Lüüs, A. Vallasemade ja nende õiguste kaitseks. - Õigus 1927/2, lk 41.

¹⁶ *Ibidem*, lk 41.

¹⁷ 1925. aastal oli Eestis imikutekodudes kokku 412 last, kellest vallaslapsi oli 85,2%. *Ibidem*, lk 44.

¹⁸ RT 1925, 120/121, 80.

¹⁹ Jansen, H. Miks on meil vaja uut perekonna seadust? - Naiste Hääle 1927/ 2, lk. 30-32. Helmi Jansen (15.03.1889-05.05.1960) oli Eesti poliitik, naisõiguslane ja ajakirjanik.

²⁰ Grünthal, T, lk 51.

²¹ Marta Kurfeldt oli üks esimesi Eesti naisvandeadvokaate, vannutati 30.10.1930. Vaata lähemalt Merike Ristikivi poolt juhendatud uurimustest: Tammkõrv, T. Eesti naisadvokaadid esimese iseseisvusperioodi ajal. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, õigusteaduskond 2013 (Käsikiri Tartu Ülikooli õigusteaduskonna teabekeskuses, digitaalselt kättesaadav); Räis, H-T. Naisjuristide professionaliseerumise algus Eestis. Magistratöö. Tartu Ülikool, õigusteaduskond 2015 (Käsikiri Tartu Ülikooli õigusteaduskonna teabekeskuses, digitaalselt kättesaadav).

kõndida ja irvitada. Artikli autor märkis, et kuigi kohtud mõistavad elatisraha meestelt välja, ei õnnestu elatist lihtsalt sisse nõuda. Tsiviilkohtupidamise seaduse²² (edaspidi Ts.Kp.S) järgi oli võimalik sissenõuet pöörata võlgniku kinnis- ja vallasvarale ning sissetulekutele, kuid võlglastel suutsid ikkagi nõude täitmisest kõrvale hoiduda. Vara koormati võlgniku poolt lihtsalt heade sõprade ja sugulaste abil, nii et nõudja sealt midagi ei saanud või vara võõrandati või kirjutati lihtsalt ümber kolmanda isiku nimele. Töötasu võeti aga välja ettemaksena ning vahetati tihti töökohta, et vältida töötasu arestimist.²³

Samas leidis ka neid, kes pidasid vallaslaste ja nende emade õiguseid endiselt tabuks. Nii tõstatas näiteks Tartu Ülikooli õigusteaduse tudeng Juhan Luik 1939. aastal diplomitööd kirjutades küsimuse, et kas elatise nõude võimalus ei mõju ehk naiste kõlblusele halvasti. Luige hinnangul võis naine mitme isakandidaadi korral elatise nõude esitada lihtsalt kõige maksuvõimelisema meesterahva vastu ning see võis paljude „abielude õnne ja rahu rikkuda“. Samuti pidi Luige hinnangul ülalpidamiskohustus mehele hirmutav olema.²⁴ Ka 1930. aastal toimunud IX Õigusteadlaste päevadel oli näha erimeelsusi õigusteadlaste vahel, kui arutleti vallaslaste õiguste laiendamise üle. Näiteks J. Uluots väljendas seisukohta, et vallaslastele pärimisõiguse ja isanime kandmise õiguse andmine oleks ülekohtune perekonnas sündinud laste ja mehe tegeliku abikaasa suhtes ning „vallaslapse õiguslikus seisukorras on väga radikaalseid muudatusi tehtud“.²⁵ Õigusteadlased A. Leps ja K. Trakmann väljendasid seisukohta, et „väljaspool abielu sündinud lastele pärimisõiguste andmine hävitaks perekonnad“ ning „kui naisele anda õigus valitseda mehe vara üle ja vallaslastele anda samad pärimisõigused kui on abielus lastel, siis kaoks perekonna mõte ja tõuseks veelgi vallaslaste arv. Seda vallaslaste rohket arvu, mis tingitud konkubinaat-kooselust, ei tohiks mitte legaliseerida, nagu seda tahavad teha prl. Aron²⁶ ja hr. Grünthal, vaid selle vastu tuleks võidelda“.²⁷ Seda, et vallaslapsed ühiskonna silmis tabu teema oli, näitab ka see, et ka tollases

²² Magistritöös on kasutatud väljaannet: Buldas, A. Tsiviilkohtupidamise seadus (kodifitseeritud väljaanne), Narva: M-Minise trükk 1934. (Samas kättesaadav ka 1889. aasta eestikeelse väljaandena: Tiisik, K, Truusmann, J, Vares, T (väljaandjad). Keisri Aleksandri Tõise Kohtuseadused, keisri Aleksandri Aleksandrovitshi käsu pääle väljaantud: Väljaanne aastast 1883, kuhu 1886 a. jätku paragrahvid sisse on võetud ja 1887 a. Jätku paragrahvid juure lisatud. Tallinn: Mathiesen 1889). Eestis rakendati 1889. aastal 1864. aasta Vene seadusi (Vaata täpsemalt: Anepaio, T. Dialogue or Conflict? The Legal Reform of 1889 and Baltic Private Law Code. - Juridica International 2000/5, pp 168-175; Anepaio, T. Justice Laws of 1889 - a Step in Estonia's Constitutional Development. - Juridica International 2005/10, pp 150-160 ja Полное Собрание Законов Российской Империи. Но. 6188. 1889 г. июля 9) ja Vene tsiviilkohtupidamise seadustik jäi Eestis kehtima kuni 1940. aasta lõpuni (Luts-Sootak, M, Siimets-Gross, H, lk 44).

²³ Kurfeldt, M. Otsuste täitmisest alimentide nõudmisel. - Naiste Hääl 1931/ 1, lk 4-5.

²⁴ Luik, J. Vallaslaps kehtivas õiguses. Tartu Ülikool, 1939 (Käsikiri Tartu Ülikooli raamatukogu arhiivikogus), lk 7-8.

²⁵ Arutelu T. Grünthali ettekande „Väljaspool abielu sündinud laste olukorra reformi vajadusest“ teemal. - Erne, J. Eesti õigusteadlaste päevad 1922-1940. Protokollid. Eesti Juristide Liit 2008, lk 501.

²⁶ Ilmselt peeti siinkohal silmas Elise Aronit (03.07.1896-23.12.1982), kes oli Eesti jurist ja naisõiguslane.

²⁷ *Ibidem*, lk 501.

õiguskirjanduses jäeti nende õiguslik positsioon mõnikord käsitlemata.²⁸ Eeltoodust nähtub, et ühiskonnas valitsesid igal tasandil erimeelsused vallaslaste õiguste suhtes, kuid samas vajasisid vallaslapsed kaitset, et vähendada nende kõrget suremust. Võib öelda, et tegemist oli perioodiga, mil Eesti ühiskonnas toimus suur muutus vallaslastesse ja nende õigustesse suhtumises. Selleks, et välja selgitada, kas ja mis ajast alates kajastub see Riigikohtu praktikas, on analüüsiperioodiks valitud 1920. – 1930. aastad. Uurimisperioodi algus on piiritletud Riigikohtu tegevuse algusega: riigikohtu seadus²⁹ võeti Asutava Kogu poolt vastu 1919. aastal ja Riigikohtu esimene istung toimus 14.01.1920³⁰. Uurimisperioodi lõpp on piiritletud 1930. aastaga, mil Eestisse jõudis suur majanduskriis, mille tõttu muutusid sotsiaalmajanduslikud olud, mis tõi kaasa tööpuuduse ja³¹ sundis naisi häälekalt enda õiguste eest seisma.³²

Uurimisel perioodil kehtinud vallaslaste õiguseid on rohkemal või vähemal määral käsitlenud neli Tartu Ülikoolis kirjutatud teadustööd³³: M. Levandi poolt koostatud diplomitöö on suures osas T. Grünthali 1930. aasta õigusteadlaste päevadel peetud kõne³⁴ refereering ning J. Luige diplomitöö põhineb peamiselt õigusteoorial, käsitledes vallaslapse seisundit üldisemalt, H. Insleri bakalaureuse töö käsitleb kolme perekonnaseaduse (BES, 1940. aasta TSs eelnõu³⁵ ja PKS³⁶) võrdlust ning K. Anja-Palmi poolt kirjutatud teadustöö jääb humanitaarteaduste valdkonda, mistõttu ei ole selles esitatud vallaslaste temaatikat õiguslikust küljest analüüsivaid uurimisküsimusi. Vallaslaste ülalpidamiskohustusega seotud Riigikohtu praktikat ei ole käesoleva magistratöö autorile teadaolevalt analüüsitud ei tollal ega hiljem.

²⁸ Näiteks puudub vanemate ja laste suhete all vallaslapse käsitus Konstantin Mikfeld (Vandeadvokaat ja Tallinna Tehnikumi lektor) 1924. aasta tsiviilõiguse loengukonspektis – Mikfeld K., Tsiviil-Õigus. Tallinn: J. Zimmermann 1924.

²⁹ RT 1919, 82/83, 164.

³⁰ Kergandberg, E. – Juridica 2009/7, lk 481. Vt. ka: Riigikohus. Riigikohtu esindustrükk 2013, lk 30.

³¹ Vt näiteks: Tööpuudus ja majanduskriis. – Sakala, nr 150. 23. detsember 1930; Kuidas majanduskriis mõjutas palgaolusid. – Päevaleht, nr 142. 26 mai 1933. Majandusstatistika arengu kohta täpsemalt - M. Valge. J (toim.). Eesti rahvastiku majandustegevuse näitarve XX sajandil. Tallinn: EKDK 2007, lk. 1–17. Ajaloolane Jaak Valge on kirjutanud, et „1930. aastate keskpaigaks oli Eesti just toibumas üliiraskest majanduskriisist. Langus oli olnud ülijärsk ja selle tegi omapäraseks asjaolu, et erinevalt taasiseseisvumisjärgsest majanduslangusest, mille kohta me teadsime, millest see tulenes, ja teadsime ka seda, et see üle läheb, tekkis 1930. aastate majanduskriis justkui tühjalt kohalt /.../“ Vt täpsemalt - Valge, J. Eesti aeg ja iseseisvuse taastanud Eesti. – Tuna 2008/1, lk 17-24.

³² Vt näiteks: Kurfeldt, M. Otsuste täitmisest alimentide nõudmisel. - Naiste Hää 1931/ 1, lk. 4-5; Jansen, H. Naised, näidake oma kindlat tahet! - Naiste Hää 1931/1, lk 1-3; Reisik, M. Üheksandama õigusteadlaste päeva tulemusi naistele. - Naiste Hää 1930/6, lk 83-84.

³³ Levandi, M. Vallaslaps. Diplomitöö. Tartu Ülikool 1939 (Käsikiri Tartu Ülikooli raamatukogu arhiivikogus); Luik, J. Vallaslaps kehtivas õiguses. Tartu Ülikool, 1939 (Käsikiri Tartu Ülikooli raamatukogu arhiivikogus); Anja-Palm, K. Vallaslapsed ja sugudevahelised suhted Eesti Vabariigis aastatel 1918-1940. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, humanitaarteaduste ja kunstide valdkond 2017 (Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas, digitaalselt kättesaadav); Insler, H. Järjepidevus vanemate ja laste vaheliste õiguste ja kohustuste regulatsioonis: BES, 1940. a. TSs ja perekonnaseaduse võrdlus. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, õigusteaduskond 2006 (Käsikiri Tartu Ülikooli õigusteaduskonna teabekeskuses).

³⁴ Grünthal, T, lk 54.

³⁵ Eesti Vabariigi Tsiviilseadustik, eelnõu EV Riigivolikogu erikomisjoni 12.III 1940.a. redaktsioon, Tartu Ülikool, Eesti Akadeemiline Õigusteaduse Selts 1992.

³⁶ Perekonnaseadus RT I 1994, 75, 1326.

Töö eesmärgi saavutamiseks ja õiguslikule küsimusele vastuse leidmiseks on käesolevas töös püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Milliste tõendite alusel oli Riigikohtu praktika kohaselt võimalik BES artikli 165³⁷ alusel tunnistada meesterahva vallaslapse isaks?
2. Milline oli Riigikohtu praktika järgi vallaslapse ülalpidamiskohustuse jaotus vanemate vahel olukorras, kus BES artikli 167³⁸ kohaselt jagunes ülalpidamiskohustus vanemate vahel võrdselt, kuid samas oli BES artikli 168 kohaselt vallaslapse ülalpidamiskohustus isa kanda?
3. Millisest hetkest ja millise vanuseni oli Riigikohtu praktika kohaselt vallaslapsel õigus saada isalt ülalpidamist arvestades, et BES artikkel 168 sätestas lapse ülalpidamiskohustuse kuni ajani, mil laps end ise veel ülal pidada ei suutnud?
4. Millised muud elatise nõudega seotud küsimused Riigikohtusse jõudsid ning kuidas kohus neid lahendas?

Magistritöö peamisteks allikateks on Riigikohtu tsiviilkolleegiumi lahendid vahemikus 14.01.1920 – 31.12.1930, mille põhjal tehakse kindlaks, kuidas Riigikohus sisustas väljaspool abielu sündinud laste ülalpidamiskohustuse tekkimise eelduseid. Töö põhineb 203 lahendi analüüsil, sealjuures on tööst välja jäetud puhtalt menetluslikud küsimused, milleks olid näiteks menetluskulude jaotuse kaebused või kaebetähtaja ennistamise taotlused. Magistritöö teiseks oluliseks allikaks on Balti Eraseadus. Kolmandaks on töös kasutatud perioodil 1918-1940 välja antud õiguslast kirjandust ja perioodikat. Magistritöös kasutatakse kohtulahendite uurimisel peamiselt kvalitatiivset uurimismeetodit. Töö autor analüüsib kohtulahendeid ja seostab kasutatud kirjandust kohtupraktikaga. Samuti on kasutatud teatud määral kvantitatiivset meetodit Riigikohtu lahendite statistika väljatoomisel.

Käesolev töö on jaotatud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk käsitleb isaduse tuvastamist kui ülalpidamiskohutuse peamist eeldust. Nimelt tekkis isal BES art 165 kohaselt vallaslapse ees ülalpidamiskohustus üksnes siis, kui ta isaduse omaks võttis või kui kohus tuvastas, et laps põlvnes isast. Kuivõrd aga tol ajal puudus võimalus teha isadus üheselt kindlaks DNA-analüüsiga, siis uuritakse käesolevas magistritöös, et millistele tõenditele tuginedes ja millist tõendatuse standardit kohaldades kohus isaduse tuvastas ning milliseid kostja vastuväiteid

³⁷ BES artikkel 165 sätestas, et „mitte seaduslikult sündinud lapse isaks tunnistatakse see, kes kas vabatahtlisel lapse sündimist omaks võttis, ehk kohtus selleks sai tunnistatud, ehk saab tõeks tehtud, et tema on lihalusti ühendus tema emaga olnud, muidugi mitte varem, kui kümme kuud, ega ka mitte hiljem, kui sada kaheksakümmend kaks päeva tema sündimisest arvatud. Aga tema saab isa kohustustest vabastatud, kui tõendab, ehk kui mitte seaduslikult sündinud lapse ema ise tunnistab, et tema selle vaheajas ka teistega lihalusti ühendust pidanud.“

³⁸ BES art 167 kohaselt „mitte seaduslikult sündinud laste eest muretsemine ja toitmine ei seisa ainult ema, vaid ka isa peal. Viimane kannab seda kohustust ka siis sel juhtumitel, kui ta emaga ei ole sunnitud abielusse heitma, ehk temale kaasandi andma, ehk küll temale mitte seaduslikult sündinud lapse kohta isalikku võimust ei anta.“

kohus sealjuures arvestas. Kuna eelkõige jõudsid Riigikohtusse isaduse tõendamisega seotud probleemid, on esimene peatükk ka kõige mahukam.

Teine peatükk käsitleb ülalpidamiskohustuse tekkimist, selle jagunemist vallaslapse vanemate vahel ja ülalpidamiskohustuse lõppemist.

Kolmandas peatükis vaadeldakse elatise nõudega seotud muid kohtus tõstatatud küsimusi. Nii käsitleb kolmas peatükk elatise nõude esitamiseks õigustatud isiku, elatise suuruse arvestamise ning elatise nõude ajalise ulatusega seotud küsimusi. Elatise nõude ajalise ulatuse puhul käsitletakse tagasiulatuvalt elatise väljamõistmise võimalikkust ja hagi esitamisel määratletud nõude perioodi.

Magistritöös kasutatavad Riigikohtu tsiviilosakonna lahendite ära kirjad ja esialgsel kujul säilinud Riigikohtu toimikud on saadaval üksnes paberkandjal Eesti Rahvusrhiivi Tallinna uurimissaalis (RA, ERA, fond 1356). Magistritöö autor vaatas läbi kõik Riigikohtu tsiviilosakonna lahendite pagineerimata ära kirjad aastatest 1920 – 1930, kokku 30 säilikut ning 180 Riigikohtu toimikut alimentide asjades. Töös kasutatavad Eesti õigusaktid on avaldatud Riigi Teatajas, mis on kättesaadavad ka paberkujul Eesti Rahvusrhiivi Tartu uurimissaalis ning digitaliseeritud kujul Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiivis.

Magistritöö peamised märksõnad on: vallaslapsed, ülalpidamiskohustus, perekonnaõigus, Balti provintsiaalseadustik.

1. Isaduse tuvastamine

1.1. Isadus ülalpidamiskohustuse peamise eeldusena

Tsiviilõiguse professori Elmar Ilusa³⁹ 1939. aasta tsiviilõiguse autoriseeritud konspektist nähtub, et ülalpidamiskohustuse tekkimiseks teise isiku ees pidi see tulenema vastavast õigussuhtest. Ülalpidamiskohustus enda lapse ees sai tekkida suguluse järgi.⁴⁰ Igor Tjutrumovi⁴¹ tsiviilõiguse eksamikava põhjal koostatud konspektide kohaselt peeti suguluse all silmas veresugulust⁴² ning tollase õiguse alustalaks peeti õigusteooria kohaselt lapse kasu ja heaolu printsiipi.⁴³

Suguluse puhul vallaslapsega oli aga probleem selles, et kui vallaslapse emast põlvnemise sai kindlaks teha lapse sündimisega, siis vallaslapse isaduse tuvastamine ei kaasnenud lapse sündimise faktiga, vaid nagu ütles Vene õigusteadlane ja hilisem vene emigrant Lätis, BES-i kommenteeritud väljaande autor Vladimir Bukovski⁴⁴: „loodus ise varjab seda“.⁴⁵

Isaduse tuvastamine oli aga peamine alus seadusest tuleneva ülalpidamiskohutuse tekkimiseks. Nii sidus ka BES artikkel 165 elatise maksmise kohustuse lahutamatuult isaduse tuvastamise küsimusega.⁴⁶ Isaduse tuvastamise ja ülalpidamiskohustuse tekkimise seotust selgitas ka Riigikohus 20. märtsil 1930 arutades A. Kala kassatsioonkaebust Rakvere-Paide Rahukogu⁴⁷ 16.02.1929 otsuse peale öeldes, et igas nõudes, kus taotletakse lapse isalt elatisraha väljaspool abielu sündinud lapsele, tuleb kohtul esmalt välja selgitada, kas kostja on lapse isa ning alles seejärel, kui isaduse tunnustamise küsimus on lahendatud jaatavalt, järgneb kostjale kohustus

³⁹ Elmar Ilus (30.07.1898 – 03.12.1981) oli Eesti õigusteadlane, tsiviilõiguse professor ning töötas Tartu Ülikooli õigusteaduskonna tsiviilõiguse õppejõuna.

⁴⁰ Ilus selgitas, et „otsejoones suguluseks otsejoones nimetatakse vahekorda, mis tekib isikute vahel üksteisest põlvnemisel. Sugulastest eristame sugulased otsejoones ja küljjoones. Isikut, kellest ollakse põlvnenud, nimetatakse ülenevaks sugulaseks otsejoones (ema, isa, vanaisa, vanaema jt). Isikut, kes põlvneb teatud isikust, nimetatakse alanevaks sugulaseks otsejoones (laps, lapselaps jne). Sellisel sugulusastmete määramisel on eelduseks, et põlvnemine oleks toimunud seaduslikus abielus. Kui põlvnemine ei ole toimunud seaduslikust abielust, siis on sugulus olemas ainult ema liini suhtes, mitteabielulist last ja tema isa loetakse teineteisega sugulasteks seaduses määratud ulatuses.“ - Ilus, E. Tsiviilõiguse autoriseeritud konspekt. Tartu: [sine nome] 1939, lk 44.

⁴¹ Igor Tjutrumov (04.06.1855-29.03.1943) oli Vene õigusteadlane. Tegutses kohtunikuna nii Eestis kui ka Vene kubermangudes. I. Tjutrumov töötas Tartu Ülikoolis tsiviilõiguse õppejõuna.

⁴² Tsiviilõiguse konspekt, koostatud ja redigeeritud eriteadlaste poolt vastavalt prof. I. Tjutrumovi eksamikavale. Tartu: „Jurist'i“, 1933, lk 161.

⁴³ *Ibidem*, lk 160.

⁴⁴ Vladimir Bukovski (Vladimirs Bukovskis) (18.08.1867-08.07.1937).

⁴⁵ Буковский, В, Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских : с продолжением 1912-1914 г.г. и с разъяснениями : в 2 томах. Том 1, содержащий Введение, Право семейственное, Право вещное и Право наследования. Рига: Г. Гемпель и Ко 1914, 165 б, стр 126.

⁴⁶ Grünthal, T, lk 54.

⁴⁷ Eesti tollase õigussüsteemi kohta põhjalikumalt - Luts-Sootak, M, Siimets-Gross, H. Eesti õiguse 100 aastat. EV 100 raamatusari. AS Printon 2019. Eesti kohtute ja kohtukoosseisude kohta põhjalikumalt - Anepaio, T. Kohtunikud, kohtu-uurijad ja prokurörid 1918-1940. Tartu: TÜ Kirjastus 2017.

anda oma lapsele ülalpidamist, s.o elatise maksmise kohustus. Lisaks märkis Riigikohus, et kuna väljaspool abielu sündinud lapsel puuduvad BES art 166 tulenevalt mistahes muud õigused oma isa suhtes, siis puudub isaks tunnistamisel igasugune muu juriidiline tähendus peale elatise tasumise kohustuse. Seetõttu hindas Riigikohus isaduse tunnustamise küsimust elatisraha nõudega „lahutamatult seotuks“.⁴⁸ BES art 166 nägi ette, et väljaspool abielu sündinud lapsel endal puudusid isa suhtes mistahes muud perekondlikud õigused või kohustused, mille kohaselt ei olnud väljaspool abielu sündinud lastel õigust isanimele, seisusele ja tal puudusid ka perekondlikud õigused. Vallaslaps kandis ema nime või mõnda muud nime, kuid see muu nimi ei tohtinud kuuluda mõnele mõisnikule või lugupeetud perekonnale.

Seda, et väljaspool abielu sündinud lapsel puuduvad peale alimentide nõudmise õiguse mistahes muud õigused enda isa suhtes, selgitas Riigikohus ka enda 13.11.1930 lahendis, öeldes, et vallaslapse elatise nõude asjas on isaduse tunnustamisel tähendus üksnes BES art 165 mõttes.⁴⁹

Vene uue tsiviilseadustiku eelnõus oli märgitud, et abieluvälistel lastel ei olnud õigus oma isa perekonnanimele ja neil puudus isa pärandi suhtes pärimisõigus.⁵⁰ Ka BES-i kommentaaridest ilmneb, et väljaspool abielu sündinud lastele anti nende ema või mõni muu meelepärane perekonnanimi, välja arvatud lugupeetavatele perekondadele kuuluvad nimed. Vallaslapse isal oli aga alati võimalik enda laps lapsendada, et lapsele kohalduksid ka muud perekondlikud õigused. Väljaspool abielu sündinud, kuid lapsendamata laps ei kuulunud oma isa perekonda, isal puudus tema üle igasugune vanemlik võim.⁵¹ Seevastu seaduslikud lapsed omandasid oma isa perekonnanime ja neil oli õigus pärida oma isa järelt.⁵²

Lisaks, kui näiteks abielust sündinud lapse suhtes teostasid vanemad ühist hooldusõigust, mis tähendas, et vanematel oli õigus lubada lapsel abielluda, õigus määrata lapsele hooldaja/eestkostja, õigus nõuda enese ülalpidamist, õigus jätta laps pärandist ilma ja määrata enda lastele pärijad,⁵³ siis vallaslaste puhul teostas hooldusõigust üksnes nende ema ja lapse isal nimetatud õigused puudusid.

Sarnaselt halb oli vallaslaste olukord mujalgi Euroopas. Vallaslastel tekkisid isaduse tuvastamisega õigused ülalpidamisele, kuid ülejäänud abieluliste laste õiguseid nad ei

⁴⁸ RKTOo 20.03.1930, nr 244. Viil vs. Kala. RA, ERA.1356.3.83.

⁴⁹ RKTOo 13.11.1930, nr 811. Külaots vs. Pannel. RA, ERA.1356.3.86.

⁵⁰ Саатчиан, А. Л, стр 352.

⁵¹ Буковский, В, 166, стр 127.

⁵² Тютрюмов, И. М. Гражданское право. Юрьев: К. Маттисен 1922, стр 422.

⁵³ *Ibidem*, стр 421.

omandanud.⁵⁴ Ka isa surma puhul ei olnud isa sugulastel kohustust aktsepteerida lapse nõuet isa pärandile. Lapse ülalpidamiskohustus oli isiklik ega läinud üle isa sugulastele.⁵⁵

Eeltoodust tulenevalt ei kaasnenud isaduse tuvastamisega meesterahvale mingit muud eraldiseisvat tähendust, kui et isaduse tuvastamine oli üksnes elatise nõude peamine alus. Kuna aga vallaslapsel puudusid mistahes muud õigused ja samas ka kohustused oma isa ees, siis omakorda tähendas see seda, et isa ei saanud vanaduses nõuda oma abieluväliselt sündinud lapselt endale ülalpidamist.⁵⁶

Kuna BES art 168 kohaselt oli „mitte seaduslikult sündinud lastele isa kohustatud tarvilikku ülespidamist ja toitu kätte muretsema, kuni ta iseennast veel ülespidada ei jõua“, siis mõjutas isaduse kindlaks tegemine otseselt ja oluliselt vallaslapse tulevast käekäiku ja elus hakkama saamist.

Kusjuures Vene I maailmasõja eelses õiguskirjanduses märgiti, et elatise nõuetes eelistati kohtuväliseid lahendusi ning seda just seetõttu, et kui isa ei täitnud ülalpidamiskohustust vabatahtlikult, siis riskis ta sellega, et kohtuliku arutluse korral sai tema tegelik abikaasa sellest teada ja esines oht perekonna lagunemiseks ja/või abielu lahutamiseks. Tõenäoliselt just seetõttu lahendati ülalpidamisvaidlused kohtus kinnisel istungil.⁵⁷

BES art 165 kohaselt sai väljaspool abielu sündinud lapse isaks lugeda mehe, kes oli oma isadust ise tunnistanud – see tähendab isaduse omaks võtnud – või siis mehe, kelle kohta kohtus tõendati, et ta seaduses sätestatud perioodil (edaspidi „kriitilisel perioodil“) lapse emaga sugulises vahekorras oli.

Tsiviilprotsessi põhimõtte kohaselt, kui kostja võttis hagi esitatu omaks, siis ei olnud vaja omaksvõetud asjaolu tulenevalt Ts.Kp.S §-st 112⁵⁸ rohkem tõendada. Kostja poolt tema vastu esitatud nõude tunnistamist mõisteti omaksvõtuna, kuid see ei tähendanud, et asja ei pidanud rohkem edasi arutama. Omaksvõtt ei saanud olla otsuse tegemisel ainuke alus, seda tuli hinnata koos teiste tõendite ja asjaoludega. Omaksvõtt oli kinnituseks teistele tõenditele.⁵⁹ Omaksvõtt sai olla kirjalik või suuline, suuline omaksvõtt pidi olema protokollitud. Vaikimine ei olnud omaksvõtu vorm.⁶⁰ Lisaks ei olnud omaksvõtt ümberlükatav ega tagasivõetav, välja arvatud

⁵⁴ Poska-Grünthal V. Vallaslapse alimentide küsimus Kreekas ja Euroopas. - Õigus 1929/8, lk 262. Retsenseeritud artikkel: Fragistas, har. N „Die Vaterschaftsklage der unehelichen Kinder nach dem griechischen Gesetz vom 15. nov. 1927.“ von Char. N. Fragistas. Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht 1929, H. 2/3.

⁵⁵ Буковский, В, 170, стр 131.

⁵⁶ *Ibidem*, 166, стр 127.

⁵⁷ Саатчиан, А. Л, стр 354.

⁵⁸ Ts.Kp.S sätestas, et kui vastaspool võttis hagi esitatu omaks kas kirjalikult või suuliselt, siis ei olnud vaja seda rohkem tõendada.

⁵⁹ Тютрюмов, И. М. Гражданский процесс. Юрьев: Я. Раудсепп 1925, стр 308-309.

⁶⁰ *Ibidem*, стр 315.

siis, kui isik oli eksimuses või hiljem ilmnas oluline uus asjaolu ehk üksnes siis, kui isik ei teadnud olulistest asjaoludest ja tema arvamus esines ekslikel faktidel.⁶¹

Kuna elatise nõude peamiseks eelduseks oli isaduse tuvastamine, siis kohtusse jõudnud lapsele elatise maksmise vaidlustest käsitlesid uuritava perioodi lahenditest vaid vähesed isaduse omaksvõttu.

13. novembril 1920 arutas Riigikohus P. Kuurmanni kassatsioonkaebust Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale L. Mardo alimentide nõudes. Oma kaebuses tugines P. Kuurmann asjaolule, et Rahukogu oli lahendit tehes BES art 165 tähelepanuta jätnud. Kaebaja hinnangul oleks Rahukogu pidanud kindlaks tegema, kuid jättis tegemata, kas tema ja L. Mardo suguline vahekord leidis aset artiklis 165 ettenähtud perioodil. Riigikohus asus antud kaebuses seisukohale, et kaebus tuli jätta rahuldamata seoses kostjapoolse isaduse omaksvõtuga. Riigikohus selgitas, et BES artiklis 165 oli sätestatud kaks võimalust, kuidas kohus kedagi väljaspool abielu sündinud lapse isaks tunnistada sai. Esimeseks võimaluseks olid olukorrad, kus meesterahvas end ise lapse isaks tunnistas ning teiseks, kui suguline vahekord meesterahva ja lapse ema vahel teatava ajaperioodi vältel tõendatud sai. Käesoleval juhul oli Riigikohtu hinnangul tegemist esimest tüüpi isaduse kindlakstegemisega. Nimelt oli Rahukogu kostja enese väljaütlemiste põhjal kindlaks teinud, et kostja oli hageja lapse omaks võtnud. Sel juhul ei pidanudki hageja enam sugulise ühenduse toimumist tõendama. Riigikohus tõi välja, et „Sugulise ühenduse tõendus oleks ainult siis möödapäisemata olnud, kui kostja last mitte omaks ei oleks võtnud“. Eeltoodust tulenevalt leidis Riigikohus, et BES art 165 rikkumine oli selles kaebuse ära langenud.⁶²

Omaksvõtu olemust selgitas Riigikohus ka 23.10.1930 arutades kohtuasja Vill vs. Dampff. Riigikohus viitas enda lahendis Ts.Kp.S §-le 112, mis sätestas, et „on üks pooltest, tema asja arutusel rahukohtuniku juures, kirjalikult või suuliselt õigeks võtnud niisuguse asiolu tõelikkuse, mis osutub tema vastaspoole õiguste kinnituseks, siis selle asiolu kohta ei nõuta enam muid tõendusi“. Riigikohus leidis, et olukorras, kui hageja, s.o vallaslapse ema, oleks kohtus omaksvõtnud selle, et ta kostjaga sugulises vahekorras ei olnud, siis oleks selline omaksvõtt kohtule siduv ja ümberlökkamatuks tõendiks olnud. Kuid sarnast tõendusjõudu ei saanud Riigikohtu hinnangul olla kirjal, milles hageja kostja isadust eitas ning mille hageja kolmandale isikule, s.o kostja isale saatis, eriti arvestades seda, et hageja, lõpurasedana emotsionaalselt keerulises seisukorras, võis kostja isale ka kirjas valetada. Käesolevas vaidluses oli tunnistajate ütlustega kindlaks tehtud, et poolte vahel oli kriitilisel perioodil intiimne

⁶¹ Тютрюмов, И. М. Гражданский процесс, стр 319.

⁶² RKTOo 13.11.1920, nr 164. Mardo vs. Kuurmann. RA, ERA.1356.3.57.

vahekord ja kostja oli end mitmel korral ka lapse isaks tunnistanud. Lisaks leidis Riigikohus, et kui kostja isa üldse hagejalt kostja isadust eitavat kirja nõudis, siis pidi olema juba enne lapse sündimist tekkinud kahtlus, et kostja võis olla lapse isa. Kui kostja ei oleks olnud nii „ilmsüüta“ nagu ta asja arutades end väitis olevat, siis vaevalt, et keegi sellist kirja oleks hagejalt raseduse lõpunädalatel nõudma hakanud.⁶³

Riigikohus arvestas isaduse omaksvõtuna ka kohtuväliselt toimunud isaduse tunnistamist. BES kommentaaride kohaselt, kui meesterahvas oli isaduse kohtuväliselt omaksvõtnud, siis võis kohus seda omaksvõttu vastuoluliste asjaolude tõendina arvestada ja kohtul oli õigus nimetatud ülestunnistust otsust tehes arvestada.⁶⁴ Samale seisukohale asus ka Riigikohus arutades 18. novembril 1925 J. Stroomi kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu 30.11.1924 otsusele E. Puuri elatise nõudes. Riigikohus ütles, et Rahukogu võis kostja kohtuvälisele hageja lapse isaduse omaksvõtule tuginedes leida, et kostja oli lapse endaks tunnistanud ning seetõttu jätta tunnistajate ütlused ja poolte läbikäimise kriitilisel perioodil hindamata, kuna need enam asjas mingit tähtsust ei omanud.⁶⁵ Riigikohus läks ajas isaduse omaksvõtu tunnustamisega isegi nii kaugele, et leidis 23.10.1930 arutades F. Tassenbergi kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu 10.05.1929 otsusele A. Kärneri alimentide nõudes kostja vastu, et kui kostja oli end korduvalt lapse isaks tunnistanud, siis ei saanud kostja end kaitsta hiljem väitega, et hagejal oli kriitilisel perioodil olnud vahekordi ka teiste meesterahvastega.⁶⁶ Seega eeltoodud lahenditest tulenevalt võis kohus kostja eelneva isaduse omaksvõtu puhul isaduse lugeda kindlaks tehtuks ka siis, kui asjas võis leiduda tunnistajaid hageja võimalike liiderlike elukommete kohta.

Samas leidis Riigikohus 20.02.1930 lahendis, et kui hageja ise oli tunnistajatele raseduse ajal avaldanud, et lapse isa on keegi teine meesterahvas, mitte kostja, siis võis Rahukogu tunnistaja ütluseid arvestada ning tõendatuks lugeda ja järeldada, et hageja lapse isa on keegi kolmas isik ning seega jätta hageja elatise nõude kostja suhtes rahuldamata.⁶⁷ Seega kostja võis küll enda isaduse omaks võtta⁶⁸, kuid kui asjas ilmnesis sellest hoolimata küllaldased tõendid, et kostja isadusele kahtlust heita, oli isaduse omaksvõttu võimalik ka tähelepanuta jätta. See järeldus on kooskõlas ka eelpool viidatud Tjutrumovi tsiviilprotsessi käsitlesega, mille kohaselt oli

⁶³ RKTOo 23.10.1930, nr 731. Vill vs. Dampff. RA, ERA.1356.3.85.

⁶⁴ Буковский, В, 165 д, стр 127.

⁶⁵ RKTOo 12.11.1925, nr 882. Puur vs. Stroom. RA, ERA.1356.3.67.

⁶⁶ RKTOo 23.10.1930, nr 741. Kärner vs. Tassenberg. RA, ERA.1356.3.85.

⁶⁷ RKTOo 20.02.1930, nr 136. Pahk vs. Tanneberg. RA, ERA.1356.3.84.

⁶⁸ Isaduse omaksvõttu käsitlesid kaudselt ka RKTOo 30.03.1930, nr 260. Vidgren vs. Sandell, mida on käsitletud pikemalt alapeatükis 1.2.1 ja RKTOo 06.12.1928, nr 909. Kärner vs. Tassenberg. RKTOo 27.11.1924, nr 704. Toompuu vs. Kesküla, RKTOo 26.01.1928, nr 63. Holtsmann vs. Kopelmann, mida on käsitletud pikemalt alapeatükis 1.3.1.

omaksvõtt tagasivõetav siis, kui isik ei teadnud olulistest asjaoludest ja tema arvamus esines ekslikel faktidel.

Kui isa abiellus lapse emaga, kehtis see lapse abielulise omaksvõtuna ja muutus vaieldamatuks seaduslikuks tõendiks, et laps on abieluline. Seda isegi juhul, kui laps oli sündinud väljaspool BES art 165 sätestatud tähtaega või laps oli sündinud tühisest abielust. Selline põhimõte kehtis laste huvides.⁶⁹

Teiseks BES art 165 sätestatud isaduse tuvastamise alternatiiviks oli kohtusse esitatud tõendite pinnalt isaduse kindlakstegemine. Nimetatud artikkel sätestas eelduse, et väljaspool abielu sündinud lapse isa on mees, kes lapse emaga määratletud perioodil sugulises vahekorras oli. Isaduse kindlakstegemise nõudes pidi hageja üksnes tõendama, et nimetatud vahekord seaduses sätestatud perioodil poolte vahel toimunud oli.⁷⁰ Kuid isaduse kindlaks tegemine võis olla komplitseeritud juhtudel, kui selgus, et hageja kriitilisel perioodil ka mõne teise meesterahvaga vahekorras oli olnud. Uuritaval perioodil puudus ju DNA-testide tegemise võimalus ja isakandidaatide veregrupi määramine võis anda üksnes mõne isakandidaadi välistuse, kuid mitte kinnitada kedagi isana.

Mitme isakandidaadi korral isaduse tuvastamise lahendusena tõi 1927. aastal A. Lüüs⁷¹ näitena välja Saksa õigusteadlase eradotsent dr. Laurose lahendusmetoodika, mille kohaselt tuleks lapse isaks lugeda see mees, kes lapse emaga kõige tõenäolisemalt sel ajal vahekorras oli, mida lapse arengutaseme ja raseduse kestvuse järgi võis kõige tõenäolisemaks pidada. Kui aga intiimsed vahekorrad toimusid sedavõrd lühikese perioodi vältel, et selle põhjal ei olnud tõenäosuse tuvastamine võimalik, siis oleks tulnud isaduse tõenäosus kõikide meeste suhtes võrdseks lugeda ja lapse ülalpidamiskohustus laskunud kõikidel meestel. Nimetatud tõenäosuse hindamine oleks kuulunud arst-ekspertide pädevusse.⁷² 1910. aastal ilmunud Vene tsiviilseadustiku selgitustest ilmneb, et sealses õiguskirjanduses jaatati mitme isakandidaadi puhul nende kõikide tunnustamist lapse suhtes ülalpidamiskohustuslastena⁷³. Uurimisel perioodil BES-i kehtivuse ajal Eesti kohtupraktikas mitme meesterahva isadust vallaslapse isa suhtes ei tunnustatud. Kas seda peeti teoreetiliselt võimalikuks, ei ole samuti teada. BES- järgi seda teha ei saanud.

⁶⁹ Ilus, E. Tsiviilõiguse eriosa, autoriseeritud konspekt. Tartu: Akadeemiline Kooperatiiv 1938, lk 40

⁷⁰ Буковский, В, 165 а, стр 126.

⁷¹ Lüüs, A, lk 44.

⁷² Lauros und Muller: Ein Vorschlag zur gesetzlichen Regelung der Vaterschaft des unehelichen Kindes. - Münchener Med. Wochenschrift 1927. Nr 7.

⁷³ Саатчиан, А. Л, стр 355.

Kui isaduse tuvastamise/elatise nõude vaidluse tekkimise piirkonnas kehtis vaidluse tekkimise ajal muu õigus BES asemel, siis pidas Riigikohus võimalikuks lahendada isaduse tuvastamise küsimuse ka lähtudes kohtunike südametunnistusest. Nimelt arutas Riigikohus 30. mail 1930 kohtuasja Afanasjeva vs. Novoseltsev, milles oli poolte vahel tekkinud elatise vaidlus Petserimaal, kus oli vaidluse tekkimise hetkel kehtiv Vene tsiviilõigus. Selles aga ei sisaldunud õigusnormid, mis määraks, et keda ja missugustel tingimustel tuleks tunnistada väljaspool abielu sündinud lapse isaks. Asja arutades viitas Riigikohus Ts. Kp. S §-le 129⁷⁴ ja selgitas, et Rahukogu oli isaduse kindlakstegemise küsimuse lahendamisel õigustatud tuginema asjas esitatud tõenditele ja tunnistajate ütlustele ning tegema otsuse lähtuvalt oma südametunnistusest.⁷⁵

Riigikohtus ja õiguskirjanduses oldi käesolevas alapeatükis analüüsitud lahendites ühtsel seisukohal, et vallaslapsele ei kaasnenud isaduse tuvastamisega mingeid perekondlikke õiguseid ega kohustusi. Kuigi isaduse kindlakstegemisega kaasnes isale lapse ees üksnes ülalpidamiskohustus, siis sellegipoolest tekitas isaduse kohtulik kindlakstegemine uuritaval perioodil hulgaliselt vaidluseid. Käesolevas töös analüüsitud kohtulahendite peamiseks vaidluse esemeks oli 86.7%⁷⁶ juhtudel isaduse tuvastamise küsimus ning ülejäänud vaidlustes ülalpidamiskohustuse või nõude esitamisega seotud küsimused. Kui kostja oli varasemalt vallaslapse isaduse omaksvõtnud, siis ei olnud kohtul kohustust tõendada hageja ja kostja vahelise suguühte toimumist. Kui aga kostja võttis isaduse omaks heas usus ja hiljem alles selgus, et hageja oli olnud sugulises vahekorras ka teiste meesterahvastega, siis oli isaduse omaksvõtt tagasivõetav ja kohtul tuli hinnata vaidluse asjaolusid. Kui isaduse kindlakstegemise vaidluseid jõudis uuritaval perioodil Riigikohtusse kokku 176, siis neist vaid 8 neist käsitlesid rohkemal või vähemal määral isaduse omaksvõttu. See võis tuleneda asjaolust, et kui kostja oli isaduse juba omaksvõtnud, siis puudus vajadus selle üle Riigikohtuni vaielda.

1.2. Suguühte tõendamine

1.2.1. Tõendite hindamine

Suguühte tõendamist nõudis BES artikkel 165, mille kohaselt pidi kohus isaduse tuvastamisel kindlaks tegema, et poolte vahel oli toimunud suguline vahekord perioodil 10 kuud kuni 182

⁷⁴ Ts.Kp.S § 129 sätestas, et kohus võttis arvesse kõiki asjaolusid ja tegi nende pinnalt otsuse, mis ei tohtinud olla seadusega vastuolus. Kohus pidi tegema otsuse lähtudes sisetundest ja moraalist.

⁷⁵ RKTOo 30.05.1930, nr 466. Afanasjeva vs. Novoseltsev. RA, ERA.1356.3.84.

⁷⁶ Magistritöös on kasutatud 203 vallaslaste ülalpidamiskohustust käsitlevat Riigikohtu lahendit perioodist 1920-1930. Töös ei ole käsitletud vallaslaste ülalpidamiskohustuse vaidlustest edasi kasvanud ja Riigikohtusse jõudnud menetluslikke vaidluseid.

päeva enne lapse sündi. BES artiklis 165 määratletud kriitiline periood, s.o lapse eostamise võimalik aeg, hõlmas juba oma olemuselt ka kõikide raseduse kõrvalekallete erandjuhtumeid. BES kommendaarides märgiti, et kui suguühetoimus isegi vaid mõni päev seaduses sätestatud perioodist väljaspool ja kui kostja ise uskus ka end olevat lapse isa, ei saanud see muuta seaduses sätestatud reeglistikku.⁷⁷ Seda põhimõtet kinnitas Riigikohus ka 1928. aasta lahendis Holter vs. Põltsam, kui leidis, et Rahukogu oli valesti kohaldanud BES art 165 sätestatud kriitilise perioodi arvestamise põhimõtet, kui leidis oma otsuses, et 1924. aasta märtsis toimunud vahekord oli piisavaks tõendiks, et lugeda kostja 1925. aasta mais sündinud lapse isaks.⁷⁸ Kuid samas võis ka juhtuda, et esimese astme kohtud olid kostja hageja lapse isaks tunnistanud kindlaks tegemata, kas poolte vahel nimetatud perioodil suguline vahekord üldse aset leidis. Sellisel juhul tühistas Riigikohus Rahukogu otsuse BES art 165 tõttu ja saatis asja Rahukogule tagasi uueks arutamiseks teises kohtukoosseisus.⁷⁹

Vastavalt Ts.Kp.S §-le 81 pidi hageja tõendama hakis esitatud asjaolusid ja kostja enda vastuväiteid. Tjutrjumovi tsiviilprotsessi käsitlest nähtub, et mõistet tõend tõlgendati tsiviilõiguses laialt. Selleks oli igasugune asi, mis võis kohut veenda ja põhjendada nõude aluseks olevaid asjaolusid. Tõendamise kohustuse all mõisteti osapoolte väidete tõendamist eesmärgiga veenda kohtunikku, see tulenes võistleva menetluse põhimõttest, kus kumbki pool pidi tõendama enda seisukohti. Kohus tegi otsuse poolte poolt esitatud tõendite põhjal. Tjutrjumov leidis, et see motiveeris osapooli ise rohkem tegutsema endi huvides.⁸⁰

Ts.Kp.S § 11 sätestas, et tsiviilasju lahendati üksnes kahes kohtuastmes ja KAS § 5 kohaselt⁸¹ vaatasid asja sisuliselt läbi rahukohtunik, ringkonnakohus ja kohtupalat. Seda kinnitab ka Riigikohtu 1928. aasta lahend, millest nähtub, et vaidluse osapooled võisid esitada uusi tõendeid ja tunnistajad ka Rahukogus.⁸² Rahukogu ei võinud keelduda tunnistaja ärakuulamisest ka siis, kui rahukohtuniku juures tunnistaja ärakuulamiseks palvet ei olnud esitatud.⁸³

Nii selgitas Riigikohus kaasuses Elias vs. Seemen, et BES art 165 „äratähendatud lihalise ühenduse kindlakstegemine – ettepanud tõendus jõust ärarippub, seda jõudu määrab ja hindab muidugi kohus, kes asja sisuliselt äraotsustab“.⁸⁴ Sarnasele seisukohale jõudis Riigikohus ka

⁷⁷ Буковский, В, 165 в, стр 126.

⁷⁸ RKTOo 04.10.1928, nr 620. Holter vs. Põltsam. RA, ERA.1356.3.77.

⁷⁹ RKTOo 30.01.1930, nr 10. Laurson-Leevok vs. Korjus. RA, ERA.1356.3.83.

⁸⁰ Тютрюмов, И. М. Гражданский процесс, стр 272-274.

⁸¹ Tiisik, K, jt. KAS, lk 5.

⁸² RKTOo 23.02.1928, nr 164. Ohaka vs. Kreem. RA, ERA.1356.3.75.

⁸³ RKTOo 15.11.1928, nr 820. Trei vs. Sannik. RA, ERA.1356.3.78.

⁸⁴ RKTOo 23.11.1922 nr 330. Elias vs. Seemen. RA, ERA.1356.3.59.

1926. aasta lahendis Laarmann vs. Pöder, jättes kostja kassatsioonkaebuse rahuldamata.⁸⁵ 1928. aastal selgitas Riigikohus lahendis Aleksanderson vs. Zeier, et kassaator ei võinud Riigikohtus tugineda esmakordselt esitatud tõenditele, mis tal juba ka varasema protsessi käigus teada olid ja mida ta oleks ka varem esitada saanud.⁸⁶ Riigikohtu pädevust asjas esitatud tõendite ja asjaolude hindamisel käsitles Riigikohus ka 13. novembri 1930. aasta lahendis Lambok vs. Roos, öeldes, et Riigikohtu ülesanne on üksnes hinnata, ega alama astme kohus ei olnud asjaolusid ja tunnistajate ütluseid hinnates teinud ebaõigeid või vastuolulisi järeldusi.⁸⁷

13. novembril 1920 arutas Riigikohus P. Kuurmanni kassatsioonkaebust Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale L. Mardo alimentide nõudes ja Riigikohus leidis, et kaebuse esemeks oli tunnistajate ütluste hindamine, mis kassatsioonikorras Riigikohtus läbivaatamisele ei kuulunud.⁸⁸ Samale järeldusele jõudis Riigikohus ka arutades hageja A. Toompuu 03. novembril 1923 esitatud kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale. Riigikohus ütles 27. novembril 1924 lahendis, et tõendamismaterjalide, sealhulgas tunnistajate ütluste usaldusväärsuse hindamine kuulus aga asja sisusse, mis ei kuulunud kassatsioonikorras arutamisele.⁸⁹

Riigikohus asus ka 17. novembril 1927 arutatud kohtuasjas järeldusele, et ei omanud erilist tähtsust, kas suguline vahekord toimus poolte vahel voodis, nagu seda väitis hageja, või siis metsas, nagu seda ütles tunnistaja. Nimetatud vastuolud ei omanud isaduse tõendamise puhul Riigikohtus enam tähendust, kuna tunnistajate ütluste hindamine ei kuulunud kassatsioonikorras ümberhindamisele KAS § 5 tulenevalt.⁹⁰ Lisaks juba eelnevalt käsitletud lahenditele jõudis Riigikohus uuritava perioodil samale järeldusele veel ka 31⁹¹ lahendis, kuid sealjuures ilma vaidluse asjaolusid pikemalt avamata.

⁸⁵ RKTOo 14.10.1926, nr 673. Laarmann vs. Pöder. RA, ERA.1356.3.70.

⁸⁶ RKTOo 22.03.1928, nr 286. Aleksanderson vs. Zeier. RA, ERA.1356.3.75.

⁸⁷ RKTOo 13.11.1930, nr 807. Lambok vs. Roos. RA, ERA.1356.3.86.

⁸⁸ RKTOo 13.11.1920 nr 164. Mardo vs. Kuurmann. RA, ERA.1356.3.57.

⁸⁹ RKTOo 27.11.1924, nr 704. Toompuu vs. Kesküla. RA, ERA.1356.3.64.

⁹⁰ RKTOo 17.11.1927, nr 872. Põdra vs. Kilter. RA, ERA.1356.3.74.

⁹¹ RKTOo 26.11.1922, nr 290. Sikkar vs. Erdmann. RA, ERA.1356.3.59; RKTOo 27.03.1924, nr 130. Kruberg vs. Villendberg. RA, ERA.1356.3.62; RKTOo 11.03.1926, nr 265. Peterson vs. Närep. RA, ERA.1356.3.68; RKTOo 30.09.1926, nr 695. Reitkam vs. Tiisler. RA, ERA.1356.3.70; RKTOo 17.02.1927, nr 165. Loik vs. Klaas. RA, ERA.1356.3.71; RKTOo 24.03.1927, nr 270. Aleksanderson vs. Teier. RA, ERA.1356.3.71; RKTOo 28.04.1927, nr 428. Streif vs. Plöks. RA, ERA.1356.3.72; RKTOo 05.05.1927, nr 479. Espe vs. Juhat. RA, ERA.1356.3.72; RKTOo 06.10.1927, nr 701. Goldschmidt vs. Juhanson. RA, ERA.1356.3.73; RKTOo 13.10.1927, nr 749. Oppi vs. Naha. RA, ERA.1356.3.73; RKTOo 20.10.1927, nr 772. Mölder vs. Jalas. RA, ERA.1356.3.73; RKTOo 27.10.1927, nr 799. Janson vs. Viitkar. RA, ERA.1356.3.73; RKTOo 03.11.1927, nr 843. Rull vs. Mehik. RA, ERA.1356.3.74; RKTOo 24.11.1927, nr 923. Lepason vs. Purru. RA, ERA.1356.3.74; RKTOo 01.12.1927, nr 957. Tornius vs. Kahre. RA, ERA.1356.3.74; RKTOo 19.01.1928, nr 36. Pärn vs. Pukk. RA, ERA.1356.3.75; RKTOo 19.01.1928, nr 36. Pärn vs. Pukk. RA, ERA.1356.3.75; RKTOo 23.02.1928, nr 168. Raamot vs. Adermann. RA, ERA.1356.3.75; RKTOo 23.02.1928, nr 172. Talu vs. Tarkmees. RA, ERA.1356.3.75; RKTOo 01.03.1928, nr 212. Allik vs. Reistik. RA, ERA.1356.3.75; RKTOo 29.03.1928, nr 329. Liiv vs. Rõõm. RA, ERA.1356.3.75; RKTOo 07.02.1929, nr 97. Dmitriev vs. Oomer. RA, ERA.1356.3.79; RKTOo 06.06.1929, nr 526. Luht vs. Salv.

Riigikohtu praktikast tulenevalt sai suguühete toimumise kindlaks teha nii selle pealtnägijate ütluste ja ka piisavate asjaolude väljaselgitamise ning kindlakstegemisega, mille põhjal kohus sai järeldada, et suguline ühendus aset leidis. Sugulise vahekorra toimumise võis kohus kindlaks teha kohtupoolsete järeldustega tunnistajate ütlustest, tõendite hindamisel ja üldiste asjaoludega.⁹²

Tsiviilprotsessi käsitluse kohaselt oli kohtunik kohustatud kõiki esitatud tõendeid hindama ning sealjuures pidi kohtunik hindama ka seda, kas osapool oli võimeline enda seisukohti põhjendama, kas osapool sai kõikidest asjaoludest aru ning kas tal oli piisavalt teadmisi. Vajadusel oli kohtunik kohustatud osapoolt suunama vajalike tõendite esitamisele, sest kohtu tehtud lahend pidi olema ka seaduslik. Kohtunikul oli õigus nõuda isiku ilmumist istungile, määrata vajadusel vaatlus, ekspertiis või kuulata üle tunnistajaid. Tõendamiskoormise üldise põhimõtte kohaselt pidi asjaolu tõendama see pool, kes midagi väitis, mitte see, kes midagi eitas. Tjutrumov nentis, et hagejal ei olnud alati võimalik kõiki asjaolusid tõendada või kõiki tõendeid esitada enne, kui kostja omapoolseid seisukohad oli esitanud. Seega kui hageja oli omapoolsed seisukohad esitanud, rakendus kostjapoolne kohustus hakata tõendama vastupidist. Tõendeid võis esitada esimeses kohtuastmes.⁹³

Kohus pidi hindama kõiki tõendeid ise ja määrama nende tõendusjõu. Peamine oli aga see, et kohus ei tohtinud jätta tõendeid põhjusest läbi vaatamata.⁹⁴ Kohus pidi Ts.Kp.S § 129 tulenevalt võtma arvesse kõiki asjaolusid ja tegema nende pinnalt lähtudes oma sisetundest ja moraalist otsuse, mis ei tohtinud olla seadusega vastuolus ning oli kohustatud poolte poolt esitatud tõendeid ja üldse kõiki asjas ilmsiks tulnud andmeid läbi arutama täielikult ja koostoimes. Nimetatud põhimõtet selgitas Riigikohus 20. märtsil 1930 arutades H. Soha kassatsioonkaebust. Riigikohus ütles, et kindlustamaks õiget ja seadusega kooskõlas asja otsustamist, kohustas Ts.Kp.S § 129 kohut arutama täielikult läbi ja andma hinnangu poolte esitatud tõenditele ja kõigile ilmsiks tulnud asjaoludele. Kui aga kohtu otsus oli niivõrd puudulik, et selle sisus ei olnud põhjendatud lõplikku tulemust, siis oli kohus rikkunud Ts.Kp.S § 129 oluliselt ja selline

RA, ERA.1356.3.80; RKTOo 13.06.1929, nr 1041. Krutop vs. Padrak. RA, ERA.1356.3.80; RKTOo 19.09.1929, nr 547. Kalmus vs. Simson. RA, ERA.1356.3.81; RKTOo 17.10.1929, nr 689. Klaamer vs. Günther. RA, ERA.1356.3.81; RKTOo 07.11.1929, nr 1633. Trep vs. Saks. RA, ERA.1356.3.82; RKTOo 30.01.1930, nr 58. Kull vs. Undrits. RA, ERA.1356.3.83; RKTOo 20.03.1930, nr 246. Rätsep vs. Kaalind. RA, ERA.1356.3.83; RKTOo 03.04.1930, nr 301. Vapper vs. Reins. RA, ERA.1356.3.84; RKTOo 16.10.1930, nr 694. Holter vs. Põltsam. RA, ERA.1356.3.85; RKTOo 20.11.1930, nr 847. Väster vs. Tõllasson. RA, ERA.1356.3.86.

⁹² RKTOo 07.04.1927, nr 366. Nordmann vs. Illaste. RA, ERA.1356.3.72.

⁹³ Тютрюмов, И. М. Гражданский процесс, стр 277-289.

⁹⁴ *Ibidem*, стр 360.

otsus tuli tühistada. Eelnimetatud otsuses viitas Riigikohus sealjuures Vene senati tsiviildepartemangu otsusele 1883/63, 1909 nr 60.⁹⁵

Tsiviilprotsessi käsitle kohaselt oli kõige usaldusväärsemaks tõendiks kirjalik tõend. Tunnistajate ütluseid pidi kohus hindama koostoimes ning kui vähemalt kaks tunnistajat väitsid sama, siis peeti seda tõendiks. Samas omistati meesterahva ütlusele suurem kaal võrreldes naisterahva ütlusega, lisaks oli ka näiteks teadlase või haritud inimese ütlustel suurem kaal.⁹⁶ Kuid siiski tuleb siinkohal arvestada, et Eesti Vabariigi 1920. aasta põhiseaduse⁹⁷ (edaspidi PS) järgi olid mehed ja naised Eestis avalik-õiguslikes suhtes üheõiguslikud.⁹⁸

Järgnevalt analüüsib käesolev töö Riigikohtu lahendeid, milles kohus käsitles suguühete tuvastamise tõendite hindamisel ja arvestamisel tekkinud vaidluseid.

Riigikohus jättis rahuldamata ka J. Illaste 21. oktoobril 1926 esitatud kassatsioonkaebuse, milles isik palus tühistada Kohtupalati 12.08.1926 otsuse. Kostja ei nõustunud otsusega osas, milles Kohtupalat leidis kostja ja hageja vahelise sugulise vahekorra toimumise olevat tõendatud. Kaebuse kohaselt tugines Kohtupalat nimetatud järeldust tehes tunnistaja E. Prunsfeldi ütlustele, mille kohaselt oli tunnistaja näinud kostjat hommikul kell 8 hageja juures aidas ning hagejat hiljem aluskuue ja ööjaki väel aidast väljumas. Tunnistaja sõnade kohaselt oli kostja sel hetkel riides. Tunnistaja selgitas, et nende kandis oligi kombeks, et noored tüdrukud võõrustasid öösiti poisse. Kostja oli seisukohal, et Kohtupalat ei saanud antud tunnistuse põhjal lugeda tõendatuks asjaolu, nagu oleks poolte vahel suguline vahekord toimunud. Nimetatud tunnistaja ei rääkinud kostja hinnangul midagi vahekorrast, vaid sellest, et kostjat olla nähtud hageja talu aidas viibivat, sealjuures kostja oli riides ning aida uks oli sel ajal lahti. Kostja rõhutas, et arvestades suvist aega, ei olnud hageja riietuses ka midagi iseäralikku. Kostja leidis, et BES art 165 kohaselt tuli kohtul faktiliselt kindlaks teha, et suguline vahekord poolte vahel oli toimunud ning sellise järelduse tegemiseks ei saanud piisata üksnes ühe tunnistaja ütlustest.⁹⁹ Riigikohus asus asja arutades seisukohale, et tunnistajate ütluste hindamine kuulus Kohtupalati pädevusse ja seega ei kuulunud kaebus kassatsioonikorras arutlusele.¹⁰⁰

⁹⁵ RKTOo 20.03.1930, nr 250. Soha vs. Käerdi. RA, ERA.1356.3.83.

⁹⁶ Тютрюмов, И. М. Гражданский процесс, стр 300.

⁹⁷ Eesti Vabariigi põhiseadus. RT 1920, 113/114, 243.

⁹⁸ PS § 6 sätestas, et "Kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised. Ei või olla avalikõiguslikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad sündimisest, usust, soost, seisusest või rahvusest. Seisusi ja seisuslikke tiitleid Eestis ei ole."

⁹⁹ Jaan Illaste kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8195, lk. 2. Jaan Illaste kassatsioonkaebus Kohtupalati 12.08.1926 otsuse peale Anette Noidmanni nõudes alimentide pärast.

¹⁰⁰ RKTOo 07.04.1927, nr 366. Nordmann vs. Illaste. RA, ERA.1356.3.72.

Viimati käsitletud lahendi puhul on töö autori subjektiivsel hinnangul siiski küsitav, kas kohtutoimikust kättesaadavad asjaolud olid piisavad kostja isaduse kindlaks tegemiseks, kuid kuna Riigikohus leidis, et kaebus ei kuulunud kassatsioonikohtus arutlusele, siis võib järeldada, et Riigikohus ei leidnud tsiviilasja eelnevas menetluses materiaal- ega menetlusõiguse rikkumist, mis oleks tinginud asja uuesti arutamise. Nimelt vaadati tsiviilasi Ts.Kp.S § 187¹⁰¹ kohaselt uuesti läbi üksnes juhul, kui asjas ilmnesid uued asjaolud või kui eelneva astme kohtu otsuses ilmnes materiaal- või menetlusõiguse rikkumine.

1929. aasta lahendis Soosaar vs. Talts leidis Riigikohus, et Rahukogu oli kindlaks teinud, et hageja laps sündis sugulisest vahekorraest kostjaga. Rahukogu oli jõudnud selle järelduseni asjaolust, et hageja elas lapse eostamise ajal kostja talus ning hiljem, kui hageja rasedus juba välja hakkas paistma, saatis kostja hagejale kirja koos rahaga, et viimane raseduse katkestaks. Rahukogu järeldus, et kostja oli hageja lapse isa, ei põhinenud vastupidiselt kostja arvamusele oletustel, vaid asjas esitatud tõenditel. Seega oli Rahukogu otsus, milles tehti kindlaks, et kostja oli hageja lapse isa, Riigikohtu hinnangul õigustatud.¹⁰²

20. märtsil 1930 arutas Riigikohus G. Vifegreni kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu 15.02.1929 otsusele hageja nõudes J. Sandelli vastu alimentide pärast. Antud kaasuses oli hagejapoolse tunnistaja, Vormsi saarel elava Molli sõnul kostja õigeks võtnud, et kostja oli hageja lapse isa. Hageja ega tema esindaja Rahukogu 15.02.1929 toimunud kohtuistungile ei ilmunud. Istungil selgus, et tunnistaja Moll räägib üksnes rootsi keelt, mistõttu Rahukogu kuulas tunnistaja ära vandetõlgi vahendusel. Tunnistajale esitatud küsimusi Rahukogu protokollist ei nähtunud, kuid tunnistaja selgitused oli protokolli kantud järgmiselt: „Minul oli jutt kostjaga nõudja Vidgreni lapsest ja kostja ütles siis minule, et Vidgren sai seda, mis tahtis. Sandell ütles minul, et tema on nõudja Vidgreniga lamanud. Külaravas on seda rääkinud ja ka kostja ise“. Riigikohtu hinnangul olid tunnistaja Molli ütlused tõlkes sedavõrd ebamäärased, et ei saanud järeldada, kas ainus väljaselgitamisele kuulunud küsimus oli kostja isaduse omaksvõtu kohta või kas selline küsimus tunnistajale üldse esitati. Samuti ei selgunud Riigikohtu hinnangul, kas tunnistaja Moll üldse tõlgi poolt esitatud küsimustest aru sai. Tunnistaja Moll valdas nimelt rootsi keelt üksnes Vormsi saarel kindlaskujunenud murrakus. Riigikohtu hinnangul oli Rahukogu jätnud välja selgitamata asjaolu, milleks tunnistaja oli ülesantud ja seeläbi oli võetud hagejalt võimalus oma nõuet tõendada. Riigikohus tühistas Rahukogu otsuse ja saatis asja tagasi uueks otsustamiseks.¹⁰³

¹⁰¹ Ts.Kp.S § 187 sätestas, et asi vaadati uuesti läbi, kui ilmnesid uued asjaolud või kui kohtuotsuses ilmnes materiaalõiguse rikkumine, mis tingis asja uuesti läbivaatamise.

¹⁰² RKTOo 17.10.1929, nr 693. Soosaar vs. Talts. RA, ERA.1356.3.81.

¹⁰³ RKTOo 30.03.1930, nr 260. Vidgren vs. Sandell. RA, ERA.1356.3.83.

Eeltoodule tuginedes võib asuda seisukohale, et sugulise vahekorra toimumise fakti võis kohus kindlaks teha tunnistajate ütlustest, tõendite hindamisest ja üldistest asjaoludest järelduste tegemisega, asjas esitatud erinevaid tõendeid ja asjaolusid pidi kohus aga hindama täielikult ja kogumis.

Nimetatud järeldust kinnitab ka Riigikohtu 2. veebruari 1922 otsus, milles Riigikohus lahendas J. Schleicheri kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale M. Oismanni elatise nõudes. Kostja hinnangul oli Rahukogu rikkunud Ts.Kp.S § 81¹⁰⁴, mille kohaselt pidi hageja enda esitatud nõuet tõendama. Kostja selgitas kaebuses, et kohus pidi hindama esitatud tõendeid ja materjale „üleüldistel loogilistel alustel ehk nagu seadus ütleb, oma südametunnistuse järele“. Kuid nimetatud põhimõtte ei tähendanud seda, et kohus oleks võinud tunnistajate ütlustest järeldada midagi sellist, mida seal ei olnud. Nimelt oli Rahukogu oma otsust tehes tuginenud tunnistajate ütlustele nõnda, nagu oleks kostja hageja lapse isa. Kostja oli seisukohal, et tunnistajad ei olnud vande all andnud selliseid ütluseid, millest oleks Rahukogu saanud sellist järeldust teha.¹⁰⁵ Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse isaduse tuvastamise osas rahuldamata. Riigikohus ei nõustunud kostja väitega, nagu oleks Rahukogu tunnistajate ütluseid väärganud või teinud neist järeldusi, mida ei oleks saanud teha. Rahukogu oli oma otsuses järeldust tehes tuginenud asjaolule, et kostjat oli nähtud hageja juures kriitilisel perioodil, ehk siis umbes 9 kuud enne lapse ilmale toomise aega. Kostja poolt Rahukogus antud ütlustest lähtuvalt oli tegemist õhtuse külaskäiguga. Samuti peeti kostja ja hagejat ka laiemalt pruudiks-peigmeheks. Ühe tunnistaja sõnul, mis siis, et tuginedes teise tunnistaja sõnadele, oli kostjat nähtud hagejaga ühekoos magamas. Sealjuures ei olnud kostja ka tõendanud, et hageja oleks mõne teise meesterahvaga sarnases ühenduses olnud. Ühtlasi märkis Riigikohus, et Rahukogus leidis kinnitust, et kostja tunnistas end lapse isaks ka läbi selle, et kostja proovis mõjutada ühte tunnistajat valetama. Sealjuures pidi kostja arvama, et nimetatud tunnistaja teadis tema ja hageja vahekorra, kuna kostja oli teinud tunnistajale ettepaneku, et ta väidaks, et ka teised meesterahvad hageja juures magamas käisid. Kohus nentis, et sellised mehe ja naise vahelised läbikäimised sündisid teiste eest varjatult, seega sai sellist asjaolu tõendada peamiselt kaudsete tõendite abil.¹⁰⁶

Tõendite igakülgse hindamise vajadust käsitles Riigikohus ka 6. detsembri 1928. aasta lahendis Kärner vs. Tassenberg, mida on pikemalt käsitletud käesoleva magistritöö hageja isikust tulenevate vastuväidete alapeatükis 1.3.1.

¹⁰⁴ Ts.Kp.S § 81 sätestas, et hageja pidi tõendama hagi esitatu ja kostja pidi tõendama enda vastuväiteid.

¹⁰⁵ Jaan Schleicheri kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8216, lk 2. Jaan Schleicheri kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 22. augustist 1921 Madlena Oismanni nõude asjas 9600 marga pärast.

¹⁰⁶ RKTOo 02.02.1922, nr 31. Oismann vs. Schleicher. RA, ERA.1356.3.59.

K. Sommer esitas 12. veebruaril 1927 Riigikohtule kassatsioonkaebuse Viljandi-Pärnu Rahukogu 13.12.1926 otsuse peale. Kaebuse kohaselt moonutas Rahukogu tunnistajate ütluseid ja tegi ütlustest järeldusi, mis neile ei vastanud. Tunnistaja Tammann oli ülekuulamisel avaldanud, et keegi Hunt magas hagejaga koos ühes voodis 1916. aastal. Samuti väitis tunnistaja M. Sommer, et tema oli samuti 1916. aastal hageja juures magamas käinud. Rahukogu pidas aga nimetatud ütluseid „tähtsusetaks asjaoludeks, nagu ehalkäimisi“. Rahukogu pidas tähtsust omavaks tunnistuseks üksnes tunnistaja Reiniku selgitust, kuid sealjuures moonutas Rahukogu nimetatud tunnistaja selgitusi ja tegi järeldusi, mida teha ei oleks saanud. Tunnistaja ütluste kohaselt polevat kostja kunagi väitnud, et laps pole tema oma ja lubanud lapsele teinekord saapad tuua. Tunnistaja olla näinud, kuidas hageja ja kostja koos peol tantsivad ja käitusid kui noorpaar. Nendele ütlustele tuginedes tegi Rahukogu aga järelduse, et kostja tunnistas end lapse isaks. Kostja oli aga seisukohal, et selline Rahukogu järeldus oli ekslik. Nimelt sellise järelduse valguses oleksid pidanud kõik hageja meessoost tuttavad, kes ei olnud kunagi väitnud, et nemad ei ole hageja lapse isad, olema hageja lapse isad. Ühtlasi oli kostja seisukohal, et Rahukogu eksis, kui jättis arvestamata tunnistaja M. Sommeri ütlused, et tema oli ka hagejaga „sügisel peale heina“ koos maganud. Hageja laps sündis 03.01.1917, järelkult lõppes kriitiline ajajärk juuli kuu alguses 1916. Juuliku algust võis kostja hinnangul ka „peale heina“ ajaks pidada. Ühtlasi kinnitas hageja ja M. Sommeri koos magamist ka tunnistaja Pärn, kes avaldas, et M. Sommer magas 1916 aasta suvel hagejaga koos ühes voodis. Kassatsioonkaebuse kohaselt pidas Rahukogu nimetatud sündmust ekslikult väljaspool kriitilist perioodi toimunuks. Lisaks tõi kostja kaebuses välja, et Vene senat oli tunnistaja ütluste arutamata jätmist ja nende moonutust pidanud küllaldaseks põhjuseks juba tehtud otsuse tühistamiseks.¹⁰⁷ Riigikohus arutas asja 15. septembril 1927 ja leidis, et Rahukogu oli tunnistajate ütluseid mitte tähtsaks pidades oluliselt rikkunud Ts.Kp.S § 129. Riigikohus tühistas Rahukogu otsuse ja saatis asja samale Rahukogule tagasi uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus.¹⁰⁸

Olulist rikkumist käsitles Riigikohus ka lahendis Kronström vs. Linholm. Elisabet Kronström esitas 10.04.1929 Riigikohtule kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu 11.02.1929 otsusele. Kaebuse kohaselt ei võtnud Rahukogu otsust tehes arvesse hageja kasuks ega kostja kahjuks rääkivaid tõendeid. Nimelt selgus tunnistajate Preiholmi ja Krügeri ütlustest, et kostja ja hageja viibisid kriitilisel perioodil koos ning kostja jäi hageja vanemate teadmisel hageja juurde ööseks. Hageja hinnangul võis juba nende tunnistajate ütlustest järeldada, et kostja oli

¹⁰⁷ Karl Sommeri kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8167, lk 2. Karl Sommeri kassatsioonkaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu 13.12.1926 otsuse peale Juuli Männiksoni alimentide nõudes.

¹⁰⁸ RKTOo 15.09.1927, nr 629. Männikson vs. Sommer. RA, ERA.1356.3.73.

hageja lapse isa, kuid lisaks magasid hageja ja kostja kriitilisel perioodil ühes toas ka tunnistaja Leoski ütluste kohaselt. Kusjuures Rahukogu oli tunnistaja Leoski ütluseid usaldusväärseks pidanud, kuid jätnud need otsust tehes arvestamata. Hageja leidis, et Rahukogu oli oluliselt rikkunud Ts.Kp.S § 129 ja palus Riigikohtul Rahukogu otsus tühistada.¹⁰⁹ Riigikohus nõustus 6. märtsil 1930 asja arutades kassatsioonkaebusega. Riigikohtu hinnangul jättis Rahukogu arvestamata tunnistajate ütlused. Sealjuures tõi Riigikohus eraldi välja tunnistaja Leoski hindamata jäänud ütlused, mille kohaselt kostja oli tunnistajale avaldanud, et hageja kostja pruut oli ja pooled ühes toas ka magasid. Tunnistajate poolt antud ütlused tegid Riigikohtu hinnangul pooltevahelise sugulise läbikäimise väga tõenäoliseks ja ütluste hindamata jätmise puhul oli tegemist Rahukogupoolse olulise rikkumisega.¹¹⁰

Järgnevalt käsitleb autor lahendeid, millest nähtub, milliseid asjaolusid ja tõendeid pidas Riigikohus isaduse kindlakstegemisel piisavaks.

Riigikohus arutas 29. septembril 1927 S. Schneideri kassatsioonkaebust Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale H. Püvi alimentide nõudes. Kassaator leidis, et kohus ei tohtinud otsuse tegemisel arvestada tõendina teises kohtuasjas tehtud otsust. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning selgitas, et poolte intiimne vahekord võis olla leidnud tõendamist mõnes teises pooltevahelises kohtuvaidluses ning kohtul oli õigus teises asjas antud tunnistust käesolevas kohtuasjas tõendina kasutada.¹¹¹ Seega olid kohtus tõendina kasutatavad ka teistes kohtuvaidlustes kindlaks tehtud asjaolud.

Piisavateks tõenditeks luges kohus samuti tunnistajate ütluseid. Nii leidis Riigikohus 12. veebruari 1925 lahendis, et piisavaks tõendiks võis lugeda ka tunnistaja ütluseid, mille kohaselt kostja käis hageja juures, vahest läks õhtuti ja vahest tuli hommikul alles sealt ära. Riigikohtu hinnangul võis tunnistaja ütlustest aru saada, et kostja viibis ka öösiti hageja juures.¹¹²

Sama aasta septembrikuu lahendis Külaots vs. Ränk selgitas Riigikohus, et kohus võis tunnistajate ütluseid hinnata kas usaldusväärseks või ebausaldusväärseks, kuid kohus ei tohtinud tunnistajate ütluseid tähelepanuta jätta.¹¹³

¹⁰⁹ Elisabet Krönströmi kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7880, lk 2. Elisabet Krönströmi kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu 11.02.1929 otsuse peale hageja nõudes Aleksander Linholmi vastu alimentide pärast.

¹¹⁰ RKTOo 06.03.1930, nr 195. Krönström vs. Linholm. RA, ERA.1356.3.83.

¹¹¹ RKTOo 29.09.1927, nr 689. Püvi vs. Schneider. RA, ERA.1356.3.73.

¹¹² RKTOo 12.02.1925, nr 155. Liiber vs. Vildfluss. RA, ERA.1356.3.65.

¹¹³ RKTOo 17.09.1925, nr 630. Külaots vs. Ränk. RA, ERA.1356.3.67.

Sealjuures rahaldas Riigikohus samal aastal lahendis Jürgenson vs. Krabi kostja kassatsioonkaebuse põhjusel, et Rahukogu ei olnud tunnistajate ütluseid ühevääriliselt hinnanud ja asunud seetõttu oma otsuses vastuolulisele järeldusele.¹¹⁴

Kohtus arvestavate tõenditena käsitles Riigikohus ainult neid tunnistajate ütluseid, mis olid antud kohtus vande all. Riigikohus arutas nimelt 6. detsembril 1928 J. Leppermanni kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu 03.03.1928 otsuse peale Elisabeth Mespaki alimentide nõudes ja jättis kostja kassatsioonkaebuse rahuldamata ning selgitas, et Ts.Kp.S § 95 kohaselt omandasid tõendi jõu need tunnistajate ütlused, mis olid antud kohtus vande all, kohtuväliselt öeldul ja avaldatul sellist jõudu ja tähendust ei olnud. Seega võis Rahukogu olukorras, kus hageja ema kohtus tunnistajana üle ei olnud kuulatud, jätta hageja ema poolt kohtuväliselt tunnistajatele E. ja M. avaldatu, et keegi kolmas meesterahvas hageja juures voodi serval istumas käis, arvestamata.¹¹⁵

Ühtlasi pidas Riigikohus piisavaks tunnistajate ütluseid, mis puudutasid isikuid, kes olid ütluste andmise hetkeks juba surnud. Riigikohus arutas 16. veebruaril 1928 J. Tirmanni kassatsioonkaebust Viljandi-Pärnu Rahukogu 16.06.1927 otsuse peale M. Klettenbergi alimentide nõude asjas. Nimetatud kohtuasjas oli eelnevalt tunnistajate ütlustega kindlaks tehtud, et hageja oli kriitilisel perioodil sugulises vahekorras ka mitme teise meesterahvaga, kes elatise nõude esitamise ajaks olid aga juba surnud. Rahukogu rahaldas hageja elatise nõude põhjendades, et tunnistajate ütluseid ei olnud usaldusväärsed, kuna väidetavad seksuaalpartnerid olid surnud ja seega puudus hagejal võimalus end kaitsta. Riigikohus aga leidis, et Rahukogu kaalutus ei õigustanud tunnistajate ütluste tõendina arvestamata jätmist, sest seaduses ei leidunud põhimõtet, mis keelanuks tunnistajate ütluste arvestamise suguühete tõendamisel, kui ütluste subjektid olid ütluste andmise hetkeks surnud. Rahukogu põhjendus, et hagejal ei olnud nimetatud surnud isikuid võimalik kohtusse kutsuda tunnistajate ütluseid ümber lükkama, ei olnud piisavaks aluseks, et tunnistajate ütluseid ebausaldusväärseks pidada. Kostjal oli nimelt Ts.Kp.S § 81 tulenevalt õigus enda vastuväiteid tõendada igasuguste tõenditega vaatamata sellele, kas hagejal oli võimalus esitatud tõendite ümberlükkamiseks või siis mitte.¹¹⁶ Käsitletud lahendis pidas Riigikohus käesoleva töö autori hinnangul Ts.Kp.S-is sätestatud kostja õigust väidete tõendamiseks rohkem oluliseks ja pidas vähemtähtsaks kohtu diskretsiooniõigust tunnistajate ütluste hindamisel. Nimelt pidi tsiviilprotsessi käsitluse kohaselt kohus hindama tunnistajate ütluste usaldusväärsust oma sisetundest lähtuvalt.¹¹⁷

¹¹⁴ RKTOo 22.10.1925, nr 774. Jürgenson vs. Krabi. RA, ERA.1356.3.67.

¹¹⁵ RKTOo 06.12.1928, nr 888. Mespak vs. Leppermann. RA, ERA.1356.3.78.

¹¹⁶ RKTOo 16.02.1928, nr 156. Klettenberg vs. Tirmann. RA, ERA.1356.3.75.

¹¹⁷ Тютрюмов, И. М. Гражданский процесс, стр 340.

Riigikohus selgitas 1928. aastal kaasuses Pikkase vs. Keller, et „tunnistajate ütelused võivad kohtulikkudeks tõendusteks olla mitte ainult selle kohta, mis nad näinud ja kuulnud on, nagu kaebaja seda arvab, vaid igasuguste sündmuste kohta, mis tunnistajatel teada on, väljaarvatud sündmused, mille tõenduseks seadus nõuab kirjalikkude aktide esitamist.“¹¹⁸ Seega Riigikohtu selgitusest ilmneb, et tunnistajad võisid anda kohtus ütlusi ka neile teadaolevate sündmuste kohta, mille otsesed tunnistajad nad ei olnud.

1929. aasta lahendis Tolmov vs. Loorits selgitas Riigikohus, et Rahukogu ei olnud oma otsuses kohustatud iga tunnistaja ütluste analüüsi eraldi välja tooma.¹¹⁹ Viimast põhimõtet selgitas Riigikohus enda 1930. aasta lahendis Krampe vs. Gildemann öeldes, et „Rahukogu, kui kohtu teine aste, ei ole kohustatud oma otsuses ettetooma erilisi kaalutlusi iga poolte põhjendi ja iga tõenduse kohta ega eriti arutama iga tunnistaja väljaütelust ning ära näitama, missugustel põhjustel ta eelistanud on ühe tunnistaja seletuse teise tunnistajate väljaüteluste ees (Ts.Kp.S §§ 129 ja 102). Ta peab oma otsuse tegemisel arvestama kõikide kohtulikul juurdlusel ilmsiks tulnud asjaoludega, neid oma südametunnistuse järele hindama ja oma otsuse tegema selle veendumuse kohaselt, millele ta jõudnud on asjaolude koostusest (Ts.Kp.S § 129)“.¹²⁰ Sealjuures ei olnud Riigikohtu hinnangul Rahukogu tunnistajate ütluste hindamisel seotud rahukohtuniku poolt varasemalt tehtud järeldustega. Kui Rahukogu jõudis tõendeid hinnates rahukohtunikust erinevale järeldusele, pidi ta lihtsalt enda järeldusi põhjendama ja sealjuures ei pruukinud Rahukogu üldse enda analüüsis rahukohtuniku järeldusi käsitleda.¹²¹ Käsitletud Riigikohtu seisukohtadest ilmneb, et kohus ei pidanud oma otsuses iga tunnistaja ütluseid eraldi analüüsima, kuid seaduse põhimõttest tulenevalt pidi kohus seda siiski vähemalt kohtuistungil tegema.

Tunnistaja ütluste järjekindlust ja vastuolude esinemist hindas Riigikohus 1925. aasta kaasuses Streif vs. Plöks, leides, et Rahukogu oli otsuses tuginenud tunnistaja vastuolulistele ütlustele. Nimelt oli tunnistaja rahukohtuniku juures väitnud, et pooltevaheline suguline vahekord toimus aastal 1921, Rahukogus aga avaldanud, et suguühe toimus aastal 1922. Riigikohus tühistas Rahukogu otsuse tuginedes Ts.Kp.S §-le 129 ja saatis asja Rahukogule tagasi uueks otsustamiseks.¹²² Sarnastel asjaoludel rahuldas Riigikohus ka 1926. aasta kaasuses Ritson vs. Hammer kostja kassatsioonkaebuse, leides, et Rahukogu oli kinnitanud rahukohtuniku otsuse, mis aga tugines tunnistaja vastuolulistele ütlustele.¹²³ Seda, et Rahukogu pidi kõikide

¹¹⁸ RKTOo 06.12.1928, nr 900. Pikkase vs. Keller. RA, ERA.1356.3.78.

¹¹⁹ RKTOo 03.10.1929, nr 618. Tolmov vs. Loorits. RA, ERA.1356.3.81.

¹²⁰ RKTOo 13.11.1930, nr 828. Krampe vs. Gildemann. RA, ERA.1356.3.86.

¹²¹ RKTOo 27.11.1930, nr 873. Kaur vs. Kabbel. RA, ERA.1356.3.86.

¹²² RKTOo 28.10.1925, nr 794. Streif vs. Plöks. RA, ERA.1356.3.67.

¹²³ RKTOo 10.06.1926, nr 537. Ritson vs. Hammer. RA, ERA.1356.3.69.

tunnistuste ja palvete osas alati seisukoha kujundama, neid kas usaldades või mitte, mitte moonutades, rahuldades või mitte ning seda tegemata jättes rikkus Rahukogu oluliselt Ts.Kp.S-is sätestatud, selgitas Riigikohus veel 23-s¹²⁴ lahendis.

Kuid samas jättis näiteks Riigikohus lisaks käesolevas töös käsitletud lahenditele veel 46-s lahendis¹²⁵ tunnistajate ütluste ebausaldusväärsele tuginenud kaebuseid rahuldamata, leides, et Rahukogu oli tunnistajate ütluseid piisavalt hinnanud. Eeltoodust nähtub, et Riigikohtul tuli suures osas lahendada justnimelt tunnistajate ütluste hindamist puudutavaid vaidluseid ning Riigikohus tühistas alama astme kohtu otsuseid põhjusel, et kohus ei olnud tunnistajate ütluseid piisavalt hinnanud.

¹²⁴ RKTOo 15.09.1927, nr 629. Männikson vs. Sommer. RA, ERA.1356.3.73; RKTOo 15.12.1927, nr 998. Teinmann vs. Tamme. RA, ERA.1356.3.74; RKTOo 23.02.1928, nr 191. Umb vs. Tüll. RA, ERA.1356.3.75; RKTOo 27.09.1928, nr 596. Lunn vs. Paltser. RA, ERA.1356.3.77; RKTOo 04.10.1928, nr 623. Asper vs. Karell. RA, ERA.1356.3.77; RKTOo 04.10.1928, nr 601. Sidon vs. Baumthal. RA, ERA.1356.3.77; RKTOo 25.10.1928, nr 720. Kiss vs. Adler. RA, ERA.1356.3.77; RKTOo 06.11.1928, nr 763. Rammo vs. Siigur. RA, ERA.1356.3.78; RKTOo 15.11.1928, nr 808. Rink vs. Kaus. RA, ERA.1356.3.78; RKTOo 23.02.1929, nr 159. Kall vs. Rist. RA, ERA.1356.3.79; RKTOo 28.02.1929, nr 156. Prück vs. Mellek. RA, ERA.1356.3.79; RKTOo 02.05.1929, nr 378. Tetsmann vs. Eheland. RA, ERA.1356.3.80; RKTOo 08.05.1929, nr 398. Treumann vs. Lemmik. RA, ERA.1356.3.80; RKTOo 16.05.1929, nr 427. Jaakson vs. Liivet. RA, ERA.1356.3.80; RKTOo 28.11.1929, nr 889. Rand vs. Türner. RA, ERA.1356.3.82; RKTOo 16.12.1929, nr 888. Loeberg vs. Vihuli. RA, ERA.1356.3.82; RKTOo 20.03.1930, nr 250. Soha vs. Käerdi. RA, ERA.1356.3.83; RKTOo 05.06.1930, nr 507. Aus vs. Taar. RA, ERA.1356.3.84; RKTOo 17.06.1930, nr 536. Suits vs. Adamson. RA, ERA.1356.3.84; RKTOo 25.09.1930, nr 595. Kiipsaar vs. Kolberg. RA, ERA.1356.3.85; RKTOo 16.10.1930, nr 695. Olm vs. Oina. RA, ERA.1356.3.85; RKTOo 13.11.1930, nr 754. Toom vs. Kulderknup. RA, ERA.1356.3.86; RKTOo 11.12.1930, nr 953. Lunde vs. Mäger. RA, ERA.1356.3.86.

¹²⁵ RKTOo 06.11.1924, nr 540. Peterson vs. Närep. RA, ERA.1356.3.64; RKTOo 22.01.1925, nr 63. Reinhold vs. Mägi. RA, ERA.1356.3.65; RKTOo 06.11.1925, nr 724. Nessel vs. Kask. RA, ERA.1356.3.67; RKTOo 12.11.1925, nr 882. Puur vs. Stroom. RA, ERA.1356.3.67; RKTOo 03.12.1925, nr 975. Hendrikson vs. Sitska. RA, ERA.1356.3.67; RKTOo 06.02.1926, nr 202. Karrik vs. Kruusenberg. RA, ERA.1356.3.68; RKTOo 15.06.1926, nr 338. Laalina vs. Koromnov. RA, ERA.1356.3.69; RKTOo 20.05.1926, nr 753. Teikes vs. Karu. RA, ERA.1356.3.69; RKTOo 23.09.1926, nr 655. Virk vs. Rosenberg. RA, ERA.1356.3.70; RKTOo 24.03.1927, nr 303. Tünder vs. Triksberg. RA, ERA.1356.3.71; RKTOo 07.04.1927, nr 368. Hallika vs. Kuusik. RA, ERA.1356.3.72; RKTOo 07.04.1927, nr 383. Bernhardt vs. Willi. RA, ERA.1356.3.72; RKTOo 13.04.1927, nr 408. Rolberg vs. Weber. RA, ERA.1356.3.72; RKTOo 05.05.1927, nr 480. Külaots vs. Ränga. RA, ERA.1356.3.72; RKTOo 20.10.1927, nr 769. Punder vs. Koska. RA, ERA.1356.3.73; RKTOo 28.10.1927, nr 767. Kolberg vs. Paju. RA, ERA.1356.3.73; RKTOo 03.11.1927, nr 823. Kaba vs. Heeringson. RA, ERA.1356.3.74; RKTOo 03.11.1927, nr 829. Grenzstein vs. Kissa. RA, ERA.1356.3.74; RKTOo 08.12.1927, nr 977. Velzbach vs. Pross. RA, ERA.1356.3.74; RKTOo 02.02.1928, nr 97. Nesselberg vs. Lemnits. RA, ERA.1356.3.75; RKTOo 09.02.1928, nr 104. Laks vs. Pall. RA, ERA.1356.3.75.; RKTOo 19.04.1928, nr 244. Riisar vs. Evert. RA, ERA.1356.3.76; RKTOo 04.10.1928, nr 628. Kaldsaun vs. Reilson. RA, ERA.1356.3.77; RKTOo 01.11.1928, nr 738. Mölder vs. Praakel. RA, ERA.1356.3.78; RKTOo 15.11.1928, nr 795. Männikson vs. Sommer. RA, ERA.1356.3.78; RKTOo 21.02.1929, nr 134. Uustalu vs. Lammast. RA, ERA.1356.3.79; RKTOo 21.03.1929, nr 265. Moor vs. Ojapär. RA, ERA.1356.3.79; RKTOo 20.04.1929, nr 356. Pitk vs. Velsvebel. RA, ERA.1356.3.80; RKTOo 12.12.1929, nr 938. Vaher vs. Jürna. RA, ERA.1356.3.82; RKTOo 16.12.1929, nr 948. Purga vs. Toome. RA, ERA.1356.3.82; RKTOo 16.12.1929, nr 971. Valdmann vs. Saago. RA, ERA.1356.3.82; RKTOo 16.12.1929, nr 969. Hoffmann vs. Kirsch. RA, ERA.1356.3.82; RKTOo 30.01.1930, nr 55. Kannenberg vs. Kuuse. RA, ERA.1356.3.83; RKTOo 10.04.1930, nr 343. Maiblum vs. Ehrlich. RA, ERA.1356.3.84; RKTOo 15.05.1930, nr 431. August vs. Koch. RA, ERA.1356.3.84; RKTOo 22.05.1930, nr 454. Leemet vs. Vaderpass. RA, ERA.1356.3.84; RKTOo 17.06.1930, nr 1194. Kumm vs. Tasso. RA, ERA.1356.3.84; RKTOo 05.06.1930, nr 509. Ristmann vs. Koovits. RA, ERA.1356.3.84; RKTOo 11.09.1930, nr 627. Sae vs. Vaino. RA, ERA.1356.3.85; RKTOo 16.10.1930, nr 664. Kütt vs. Lott. RA, ERA.1356.3.85; RKTOo 16.10.1930, nr 706. Juhkason vs. Runtal. RA, ERA.1356.3.85; RKTOo 06.11.1930, nr 74. Lindeberg vs. Sihver. RA, ERA.1356.3.86; RKTOo 13.11.1930, nr 807. Lambok vs. Roos. RA, ERA.1356.3.86; RKTOo 13.11.1930, nr 837. Looga vs. Kaasik. RA, ERA.1356.3.86.; RKTOo 04.12.1930, nr 896. Rammo vs. Siigur. RA, ERA.1356.3.86; RKTOo 11.12.1930, nr 949. Preismann vs. Raadik. RA, ERA.1356.3.86.

Tõendina tuli arvestada ka kostja kirju hagejale. Ts.Kp.S § 106 kohaselt polnud kirjalike dokumentide sisu, mis olid ettenähtud korras koostatud, võimalik ümber lükata tunnistajate ütlustega. 23. novembril 1922 arutas Riigikohus H. Seemeni kassatsioonkaebust Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale M. Eliase alimentide nõudes. Kostja tugines 10.05.1922 esitatud kaebuses asjaolule, et BES § 165 järgselt saab lapse isaks pidada meest, kes ennast ise selleks tunnistab. Viljandi-Pärnu Rahukogu oli aga kostja hinnangul teinud järelduse, nagu oleks kostja lapse isa, tuginedes üksnes sellele, et kostja ja hageja vahel olid sõbralikud suhtes ja et nad omavahel kirjavahetuses olid. Kostja viitas kaebuses, et kuigi ta ei olnud tõendanud, et hagejal ka teiste meesterahvastega läbikäimist võis olla, ei saanud see veel anda alust elatise nõude rahuldamiseks. Kostja hinnangul lasus kostja lapse isaks olemise tõendamiskoormus hagejal. Kostja tõi kaebuses esile ka asjaolu, et Rahukogu oli oma lahendis viidanud BES art-le 165 ja asunud seisukohale, et hageja nõuet võis tõendada ka muude asjaoludega. Millised need teised asjaolud olid, oli Rahukogu aga jätnud nimetamata. Kostja oli seisukohal, et Rahukogu oli eksinud tsiviilkohtupidamise nõuete vastu.¹²⁶ Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Riigikohtu hinnangul oli Rahukogu tunnistajate ütlustele ja hageja poolt esitatud kahe kostja kirja põhjal jõudnud järeldusele, et kostja oli Anette Eliase lapse isa ja seega ei olnud Rahukogu BES art 165 nimetatud põhimõtet rikkunud.¹²⁷

Riigikohus selgitas värvikalt kirjade sisu hindamist ja asjaolude tõlgendamist lahendis Piir vs. Brück. Alide Piir esitas 8. detsembril 1928 Riigikohtule kassatsioonkaebuse Tartu-Võru Rahukogu 10.10.1928 otsusele, milles palus Rahukogu otsuse tühistada põhjusel, et Rahukogu oli otsust tehes arvestanud üksnes ühe tunnistaja ütluseid ning leidnud, et nende ütluste põhjal ei saanud tuvastada kostja isadust. Sealjuures oli Rahukogu jätnud arvestamata asjaolu, et tunnistaja koos teiste isikutega oli hageja ja kostja ööseks ühte aita lukustanud. Hageja hinnangul ei nõudnud BES art 165, et pooltevaheline suguühe oleks kindlaks tehtud, vaid sugulise vahekorra toimumine pidi olema üksnes piisaval määral eluliselt usutav. Oluliseks tuli pidada, et poolte vahel valitses selline vahekord, mis lubaks oletada suguühete toimumist. Lisaks tõi hageja välja, et Rahukogu jättis arvestamata nii teise tunnistaja ütlused, mille kohaselt tundis kostja hageja lapse, kui enda lapse vastu huvi, kui ka kostja kirjad hagejale. Hageja leidis, et Rahukogu oli jõudnud ekslikule järeldusele, kui leidis, et ka teised mehed hageja juures kriitilisel perioodil magasid. Ükski tunnistaja sellist asja avaldanud ei olnud. Tunnistajate ütlusest nähtus üksnes, et üks meesterahvas istus keset päeva teiste isikute juuresolekul keset pulmapidu hageja voodis. Kuigi kohtul oli õigus tunnistajate ütlustest järeldusi teha, siis hageja

¹²⁶ Hans Seemeni kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7541, lk 2-3. Hans Seemeni kassatsioonkaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsusepeale 14.maist 1922 Mai Eliase nõude asjas 9600 marga suuruses.

¹²⁷ RKTOo 23.11.1922 nr 330. Elias vs Seemen. RA, ERA.1356.3.59.

oli seisukohal, et järelduse tegemine, nagu oleks hagejal teise mehega suguline ühendus toimunud, ei olnud seadusega kooskõlas.¹²⁸ Riigikohus arutas kassatsioonkaebust 6. märtsil 1930 ja tühistas Rahukogu otsuse. Riigikohtu hinnangul ei olnud Rahukogu järeldus, mille kohaselt asjas tõenditena esitatud kostja kirjad ei andnud alust nõude rahuldamiseks, kuna „sarnaseid kirju kirjutas iga sõdur frondilt isegi võhivõõrastele inimestele“, asjakohane. Riigikohus tähendas, et „need kirjad ei ole mitte frondilt, vaid Tartust kirjutatud“, kus kostja sel ajal komandandi komandos teenis. Riigikohus tõi lahendis välja, et oma kirjades hagejale nimetas kostja hagejat hellitusnimedega, üks kirjadest oli aga hagejale kirjutatud mõni päev enne hageja lapse sündi ning ka järgnevatel kirjadest päris kostja „suure heldimusega“ lapse järele, saates talle palju tervitusi. Riigikohus leidis, „et teisest mehest last sünnitanud neiu iga sõdur frondilt, isegi tundmata neiu niimoodi kirjutada võiks, ei saa õigeks pidada, nagu seda arvab Rahukogu“. Riigikohtu hinnangul ei olnud Rahukogu arvesse võtnud neis kirjadest avalduvat suurt ja sügavat armastust ning usalduslikku vahekorda poolte vahel, rikkudes seeläbi Ts.Kp.S §-des 105¹²⁹ ja 129 sätestatud. Ühtlasi leidis Riigikohus, et Rahukogu oli oma otsuste põhjendustes jõudnud vastuolulistele järeldustele. Ühest küljest oli Rahukogu leidnud, et kui meesterahvas istub keset päeva teiste pulmaliste juuresolekul hageja voodis, siis see oli piisav põhjus arvamaks, et hagejal nimetatud meesterahvaga suguline läbikäimine oli, kuid teisalt ei olnud Rahukogu arvates piisavalt alust jaatada kostja ja hageja vahelise võimaliku suguühete toimumist, kui hageja ja kostja olid kahekesi terveks ööks aita lukustatud. Riigikohus leidis, et Rahukogu oli põhjendamatult hageja kasuks kõnelevaid asjaolusid vähemtähtsateks pidanud.¹³⁰ Eeltoodud vaidlusest nähtub, et Rahukogu oli otsust tehes asunud selgelt kostjat soosivale positsioonile, kuid Riigikohus, hinnanud asjas esitatud tõendeid igakülgset, tühistas Rahukogu otsuse ja saatis asja tagasi uuesti arutamiseks.

Samas tuli tõendina arvestada ka kostja kirja tunnistajatele, milles kostja püüdis mõjutada tunnistajaid andma valeütluseid või ütlustest üldse loobuma. Ühte kurioosset juhtumist arutas Riigikohus 26. septembril 1929. Tegemist oli hageja A. Kikajoni kassatsioonkaebusega Tallinna-Haapsalu Rahukogu 17.08.1928 otsusele hageja nõudes J. Andreleri vastu elatise asjas. Riigikohtu otsusest nähtub, et hageja oli esitanud Rahukohtunikule tõendina kostja poolt 07. oktoobril 1927 kirjutatud kirja, mille kostja ka kohtuistungil õigeks võttis. Kiri kõlas järgmiselt: „Tere, sõber Jaan! Kuule, ole üks kallis mees ja mõtle järele ja vasta mulle ühe küsimuse peale. Ole hea ja tule mulle tunnismeheks selle lipaka vastu ja tõenda, et seal on väga

¹²⁸ Aliide Piir kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8301, lk 2. Aliide Piiri kassatsioonkaebus Tartu-Võru Rahukogu 16.10.1928 otsusele hageja alimentide nõudes kostja Julius Brüeki vastu.

¹²⁹ Ts.Kp.S § 105 sätestas, et kohus võttis tõendeid vastu asja arutamisel.

¹³⁰ RKTOo 06.03.1930, nr 143. Piir vs. Brück. RA, ERA.1356.3.83.

palju teisa käinud ja seda ma küll näinud ei ole, et Andreller Jaan on seal käinud. Kuramus ma muidu lendan sisse. Ma katsun sulle nii väiksele kah tasuda. Ennem võin ühe hea sõbrale midagi anda, kui niisugusele. Ma lähen Tooma Mari juure ja ütlen, et ta kohtusse ei lähe, kui kutse tuleb. Siis tal tunnismehi ei ole. Kõrtsu Liisu ei tunnista midagi minu peale. Ja see on kõik. Ole kallis ja päästa mind hädast. Ma võtan advokaadi ette kah. Sõidan ühes kah Märjamaale, kui kutse saan. Ole kallis poisu päästa mind. Jään sinu peale lootma. Jaan“. Rahukogu hinnangul jäi aga eelpooltoodud kirja puhul selgusetuks, et keda selles „lipakana“ käsitletakse ja puudus igasugune alus, et see võiks hageja kohta käia. Riigikohus leidis aga, et arvestades kirja kuupäeva, mis langes aega, mis oli määratud just tunnistajate Mari Reegelti ja Liisu Pihelgase ülekuulamine rahukohtuniku juures ning et Liisu Pihelgas elas asjas antud andmete põhjal kõrtsihoones ning Mari Reegelt pärines Tooma talust Läänemaal, oli hinnangul ilmne, et kostja kirjas räägiti just nimelt nendest tunnistajatena ülesantud isikutest. Lisaks märkis Riigikohus, et rahukohtunik arutas käesolevat vaidlust Märjamaal, mis kattus kirjas viidatuga. Riigikohus oli seisukohal, et Rahukogu jättis põhjuseta kõnealuse kirja arvestamata. Kirjast nähtus piisavalt, et see puudutas kõnealust kaasust.¹³¹ Selline tunnistajaid mõjutada püüdev kiri oli uurimisperioodil Riigikohtu käsutuses üksnes mainitud vaidluses.

Asjas sai tõendina kasutada ka eksperdi ütluseid. Näiteks kostja E. Paap esitas Riigikohtule 30. novembril 1926 kassatsioonkaebuse, milles tõi välja, et hageja ja kostja koos magamisest oli lapse sündimise ajaks möödunud üksnes 7 kuud, mistõttu palus ta asjatundjatel kindlaks teha, kas laps oli ajalisel sündinud. BES art 165 sätestas küll, et nn kriitiline periood oli 10 kuud kuni 182 päeva enne lapse sündi, kuid seadus ei võinud olla vastuolus loodusseadustega. Hageja laps näis sündimisel täiskantud lapsena, mitte enneaegsena.¹³² Riigikohus selgitas, et seda, kas laps oli sündinud enneaegsena või oli rasedus täiskantud, oleks asjatundjad pidanud kindlaksmäärama lapse sündimise hetkel, mitte et kostja taotles seda alles elatise hagi esitamisel paar aastat hiljem.¹³³ Riigikohtu järeldusest ilmneb, et kui kostja oleks lapse sündimisel juba palunud eksperdil hinnata lapse õigeaegsust, siis oleks eksperdi poolt kinnitatud lapse enneaegsust saanud kasutada ka vastuväitena elatise nõude vaidluses.

Kõiki asjaolusid ja tõendeid tuli hinnata aga tulenevalt Ts.Kp.S §-st 129 koostoimes. Asjaolude koostoimes tõlgendamist käsitles Riigikohus 20. oktoobril 1921 arutades K. Sauli kassatsioonkaebust Viljandi-Pärnu otsuse peale A. Oliino alimentide nõudes. Kaebuse kohaselt

¹³¹ RKTOo 26.09.1929, nr 600. Kikajon vs. Andreller. RA, ERA.1356.3.81.

¹³² Eduard Papi kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8684, lk 2. Eduard Papi kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukohu otsuse peale 05.10.1926 Miina Traumanni nõudeasjas 96 000 marga väärtuses.

¹³³ RKTOo 31.03.1927, nr 360. Traumann vs. Papi. RA, ERA.1356.3.71.

eksis Rahukogu otsust tehes Liivimaa talurahva seaduse¹³⁴ (edaspidi LTS) § 948 ja BES artikkel 165 vastu. Kaebaja hinnangul tulenes nimetatud normidest, et väljaspool abielu sündinud lapse isa on see, kes lapse saamisel ajal lapse emaga oli sugulises vahekorras olnud. Rahukogu oli aga asunud seisukohale, et lapse isaks võis lugeda mehe, kes lapse emaga pelgalt lähemalt tuttav oli ja näiteks ümbert kinni hoidnud. Lisaks väitis kaebaja, et lapse sündimise aega arvestades oli lapse eostamise periood ajavahemikus 02.10.1919 kuni 02.01.1920. Rahukogu oli kindlaks teinud hageja ja kostja sugulise läbikäimise kuni jüripäevani 1919, see on kuni aprillikuu lõpuni. Et peale seda oleks poolte vahel suguline vahekord aset leidnud, selle kohta tõendid Rahukogul puudusid. Kaebuse kohaselt tuletas Rahukogu sugulise läbikäimise üksnes asjaolust, et kostja mardipäeval mardijooksu ajal hagejal ümbert kinni võttis. Kaebaja oli seisukohal, et nimetatud juhul oli tegemist mardisantimise ajal tehtava naljaga ning sellest sugulise vahekorra tuletamine oli asjaolude valesti tõlgendamine ja väljamõeldis.¹³⁵ Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata põhjustel, et kaebuse ese, milleks oli küsimus, et millistel asjaoludel tunnistada pooltevahelist sugulist läbikäimist, kuulus asja sisusse ega kuulunud kassatsiooni korras arutlusele. Riigikohus lisas, et „tutvusele ja kaelast kinni hakkamisele võib mitmesugune tähendus anda ühenduses muude asjaoludega“. Lisaks selgitas Riigikohus, et Rahukogu ei tunnistanud oma otsuse põhjendustes mitte seda, et hageja ja kostja vaheline suguline läbikäimine leidis aset üksnes kuni jüripäevani 1919, vaid toetus siinkohal ka „kaelastkinnihakkamise“ asjaolule mardipäeval, s.o 10. novembril 1919. Seega ei olnud Rahukogu otsust tehes asjaolusid valesti tõlgendanud ega ebaõigeid järeldusi teinud.¹³⁶

Riigikohus selgitas 20. veebruaril 1930, arutades Julie-Rosalie Mugu kassatsioonkaebust Tartu-Võru Rahukogu 10.11.1928 otsusele, et kohus pidi Ts.Kp.S § 129 kohaselt asja otsustamisel, seal hulgas isaduse tuvastamisel, arvestama kõiki asjas esitatud tõendeid ja antud tunnistusi ning otsuse tegemisel pidi kõiki asjaolusid hindama kogumis. Kõnealuses kohtuasjas oli rahukohtuniku ja Rahukogu poolt tuvastatud, et hageja ja kostja elasid teineteisest 150 sammu kaugusel, pooled olid omavahel tuttavad ja sõbrustasid ka avalikkuse ees. Kostja käis tihti hageja juures ja jäi sinna ka ööseks. Pooltevaheline sõprus oli niivõrd avalik, et koos magati ka kõrvaliste isikute juuresolekul. Ka pärast hageja rasestumist viibisid pooled avalikkuse ees kui paar. Lisaks oli hageja 17. jaanuaril 1920 sündinud laps tunnistajate ütluste järgi kostja nägu. Riigikohtu hinnangul ei olnud asjas esitatud piisavalt tõendeid selle kohta nagu hageja oleks kriitilisel perioodil ka teiste meesterahvastega sõbrustanud. Riigikohus tühistas Rahukogu

¹³⁴ 1849. aasta Liivlandima Tallorahva Seaduse raamat. Tartu: Schünmanni lese ja C. Mattieseni juures 1850.

¹³⁵ Kristjan Sauli kassatsioonkaebus 05.06.1921. RA, ERA.1356.3.8224, lk 2. Kristjan Sauli kassatsioonkaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale 14. veebruarist 1921 Aliide Ollino nõude asjas 9600 marga pärast.

¹³⁶ RKTOo 20.10.1921, nr 199. Ollino vs. Saul. RA, ERA.1356.3.58.

otsuse, milles Rahukogu jättis hageja elatise nõude rahuldamata ja saatis asja samale Rahukogule tagasi uueks otsustamiseks.¹³⁷

Käesolevas alapeatükis analüüsitud lahenditest selgub, et sarnaselt tänastele tsiviilkohtupidamise põhimõtetele, pidi ka 1920. aastatel hageja tõendama hakis esitatud asjaolud ja kostja enda vastuväiteid. Mõistet tõend sisustati laialt. Riigikohus arvestas isaduse kindlakstegemisel tõenditena teistes kohtuasjades tehtud lahendeid, kirjalikke tõendeid, vande all antud tunnistajate ütluseid, mis võisid olla nii otseste, kui ka kaudsete sündmuste kohta, samuti ekspertide hinnanguid näiteks lapse enneaegsuse hindamiseks. Kirjalikuks tõendiks osutus enamasti pooltevaheline kirjavahetus. Kui tsiviilprotsessi üldise käsitluse kohaselt oli tunnistajate ütluste hindamisel vajalikud vähemalt kahe tunnistaja ütluseid, siis kohtupraktika kinnitas seda ka vallaslapse ülalpidamise asjades. Riigikohtusse jõudnud vaidlustes käsitleti uurimisel perioodil enamasti kahe või enama tunnistaja ütluseid. Kohus pidi tõendeid hindama igakülgset ja kogumis ega tohtinud jätta tõendeid läbi vaatamata ega anda asjaoludele uut sisu. Tõendeid hinnates pidi kohus lähtuma enda sisetundest ja moraalist, millest lähtudes pidi tegema otsuse, kas pooltevaheline suguühe oli tõendatud ja seeläbi ka kostja isadus tuvastatud. Kohus oli otsust tehes rangelt seotud BES art 165 sätestatud kriitilise perioodiga, kuna nimetatud tähtaeg sisaldas endas juba ka kõikvõimalikke raseduse kestuse kõrvalekaldeid. Kui pooltevaheline suguline vahekord toimus väljaspool nimetatud aega, siis ei saanud kohus eirata seaduses sätestatud reeglistikku. Riigikohus leidis, et kostja isadust sai tuvastada ka läbi kaudsete tõendite, milleks oli ühes analüüsitud kaasuses näiteks kostja kiri tunnistajatele, keda ta püüdis veenda kohtus valetama.

Kui aga alama astme otsuses ilmnes materiaal- või menetlusõiguse rikkumine, mis oli käsitletav olulise rikkumisena, tühistas Riigikohus tehtud otsuse ja saatis asja tagasi uueks arutamiseks. Ühes Rahukogu lahendis oli tuvastatav Rahukogu selge kostjat soosiv positsioon, millele Riigikohus ka tähelepanu juhtis ning seejärel menetlusnormide rikkumise tõttu Rahukogu otsuse tühistas. Uuritavates lahendites ei leidunud viidet, et Riigikohus oleks eelistanud meesterahva ütluseid naisterahva omadele. Siinkohal võib pigem välja tuua, et Riigikohtusse jõudnud kaebustest, millest suurema osa moodustasid isaduse tuvastamisega seotud küsimused, lahendas Riigikohus enamasti hageja kasuks, s.o Riigikohus jättis kas isade, s.o kostjate, kaebused enamasti rahuldamata või rahuldas emade, s.o hagejate, kaebused.¹³⁸

¹³⁷ RKTOo 20.02.1930, nr 120. Mugu vs. Timm. RA, ERA.1356.3.83.

¹³⁸ Vt käesoleva magistritöö lisad.

1.2.2. Tõendatuse standard

BES art 165 kohaselt pidi kohus kindlaks tegema, et poolte vahel toimus suguline vahekord, jättes reguleerimata millisel määral pidi kohtus pooltevahelise suguühte toimumine tõendatud olema. Tjutrumovi tsiviilprotsessi käsitlese kohaselt sai kohtunik teha otsuse, tuginedes enda isiklikule arvamusele, mis tal tekkis tõendite läbitöötamisel ja isikute vande all antud ütlustele.¹³⁹ Järgnevalt analüüsitakse töös, millist tõendatuse standardit Riigikohus kohaldas BES 165 järgse isaduse kindlaks tegemisel.

13. novembril 1920 arutas Riigikohus A. Reinvaldi kaebust Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale J. Karo alimentide nõudes. A. Reinvald tugines kaebuses asjaolule, et tunnistaja ütluste kohaselt magas kostja ühe aasta augustis hageja juures teki all ning Rahukogu tegi sellest järelduse, et nimetatud koos magamise tagajärjel jäi hageja rasedaks ja tal sündis järgmise aasta augustis laps. A. Reinvald oli seisukohal, et nimetatud koos magamine ei langenud BES art 165 sätestatud kriitilisse ajaperioodi. Riigikohus nentis, et selline Rahukogu järeldus sattus tõesti BES artiklis 165 sätestatuga vastuollu, kuid tunnistaja antud ütluste kohaselt töötas J. Karo kuni kadripäevani samas talus, kus A. Reinvald elas ning pooltevaheline sõprus kestis seni edasi. Seega sai Rahukogu nende asjaolude põhjal teha järelduse, et A. Reinvald oli hageja lapse isa. Riigikohus jättis A. Reinvaldi kassatsioonkaebuse rahuldamata.¹⁴⁰ Seega Riigikohus leidis 1920. aastal, et isaduse kindlakstegemise puhul piisas suguühte toimumise tõenäolisusest ning kaudsetest tõenditest, milleks käesolevas kaasuses oli pooltevaheline soojem läbikäimine ja ühes talus elamine. Sarnasele järeldusele jõudis Riigikohus 1922. aasta lahendis Oismann vs. Schleicher öeldes, et kuna mehe ja naise vahelised läbikäimised sündisid teiste eest varjatult, sai sellist asjaolu seega tõendada peamiselt kaudsete tõendite abil.¹⁴¹

Suguühte toimumise võimalikkust piisava isaduse kindlaks tegemise alusena käsitlevad ka järgnevad 18 Riigikohtu lahendit.

I. Riuhk esitas 30. novembril 1923 Riigikohtule kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu 01.10.1923 otsuse peale R. Keskülalt alimentide nõude asjas. Kostja leidis, et Rahukogu oli oma otsuse tegemisel rikkunud Ts.Kp.S §§ 81 ja 129 ning BES art 165. Rahukogu oli enda otsuses isaduse tuvastamisel tuginenud kahe tunnistaja ütlustele. Tunnistaja Nõu ütluste kohaselt oli tunnistaja näinud, kuidas kostja sageli hageja juures käis, sealjuures ka öid veetis. Tunnistaja Maripuu aga näinud samal aastal, kui hageja laps sündis, kostjat hageja voodis magamas, sealjuures üksi, mitte hagejaga koos. Kostja leidis, et Rahukogu ei saanud

¹³⁹ Тютрюмов, И. М. Гражданский процесс, стр 298-299.

¹⁴⁰ RKTOo 13.11.1920, nr 170. Karo vs. Reinvald. RA, ERA.1356.3.57.

¹⁴¹ RKTOo 02.02.1922, nr 31. Oismann vs. Schleicher. RA, ERA.1356.3.59.

sellistele tunnistajate ütlustele tuginedes leida, et kostja isadus oli tõendatud. Kohus ei olnud BES art 165 sätestatud isadust tuvastades kaalunud, kas kostja hagejaga üldse kunagi sugulises vahekorras oli olnud. Nimelt oli saartel ja ka mujal Eestis noorte seas laialdane komme öösiti noorte neidude juures „ehal käia“ ja sellest tulenevalt ei oleks tohtinud ka Rahukogu öistele külaskäikudele tuginedes järeldust teha, et poolte vahel oli toimunud suguline vahekord. Ja isegi kui kohus leidis, et kostjal oli hagejaga vahekord, mille tulemusel võidi laps eostada, siis ei olnud kostja hinnangul millegagi tõendatud, et säärane vahekord sündis BES art 165 sätestatud aja jooksul. Tunnistaja Nõu ei olnud oma ütlustes aega üldse määratlenud ning tunnistaja Maripuu rääkis juhtumist, mis pärines küll samast aastast, mil laps sündis, kuid täpsem aeg oli määratlemata. Mingeid muid tõendeid asjas ei esitatud.¹⁴² Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata. Riigikohtu hinnangul olid tunnistajad piisavalt selgesti ja üksikasjalikult selgitanud poolte vahekorda nn kriitilisel perioodil. Tunnistaja Nõu antud selgituste kohaselt nägi ta kostjat 1920. aasta detsembris sisenemas hageja magamistuppa, sama tunnistaja oli ka 1921. aasta mais näinud kostjat hageja magamistoast väljumas. Tunnistaja Maripuu oli aga tihti näinud kostjat hageja juurde õhtuti minemas ja hommikuti sealt ära tulemas.¹⁴³

29. jaanuaril 1925 arutas Riigikohus O. Kirotmanni kassatsioonkaebust Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale O. Tilksoni lapse elatisraha nõude asjas. Kostja tugines esitatud kassatsioonkaebuses asjaolule, et Rahukogu ei analüüsinud otsust tehes BES art 165 sätestatud tingimust, mille kohaselt sai väljaspool abielu sündinud lapse isaks tunnistada isiku, kelle kohta oli tõendeid, et ta kriitilisel perioodil lapse emaga sugulises vahekorras oli. Rahukogu oli otsust tehes tuginenud tunnistajate ütlustele, mille kohaselt kostja olla hageja talusse läinud ja sealt ka üks kord aknast välja vaadanud. Rahukogu jättis sealjuures kaalumata, kas kostja ja hageja vahel suguline vahekord aset leidis ning kas kostja oli hageja juures viibinud üldse n.ö kriitilisel perioodil.¹⁴⁴ Riigikohus leidis, et Rahukogu järeldused isaduse tuvastamise osas kuuluvad asja sisusse ja K.A.S § 5 tulenevalt need kassatsiooni korras arutamisele ei kuulu. Lisaks selgitas Riigikohus, et Rahukogu võis enda otsuses tugineda sündmustele, mis jäid BES art 165 sätestatud perioodi vahemikku, ilma eraldi analüüsimata, kas pooltevaheline vahekord toimus justnimelt sel perioodil.¹⁴⁵

¹⁴² Ivan Riuhki kassatsioonkaebus, 30.11.1923. RA, ERA.1356.3.7786, lk 2. Ivan Riuhki kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 01.10.1923 Raissa Kesküla nõude asjas 49 867 marga suuruses.

¹⁴³ RKTOo 04.12.1924, nr 728. Kesküla vs. Riuhk. RA, ERA.1356.3.64.

¹⁴⁴ Oskar Kirotmanni kassatsioonkaebus, 31.01.1924. RA, ERA.1356.3.8647, lk 2. Oskar Kirotmanni kassatsioonkaebus Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale 01.12.1920 Olga Tiksoni nõudeasjas lapse elatisraha pärast 4000 marga suuruses nõudes.

¹⁴⁵ RKTOo 29.01.1925, nr 99. Tilkson vs. Kirotmann. RA, ERA.1356.3.65.

Riigikohus leidis 1926. aasta lahendis, hinnates kostja kassatsioonkaebust Kohtupalati otsuse sisulise vastuolu tuvastamise nõudes, et „ei leidu midagi võimatut selles, et nõudja kuni juuli kuuni 1919 a. elas korraliku neiuna Viljandis ning, et ta samast juuli kuust peale astus lihalisse vahekorda kostjaga. Ei saa võimatuks pidada nõudja voliniku eeldust, et elukogenenud lesk mees võis linnas tulnud neiut mõne päeva jooksul ära meelitada, teda omale naiseks kosida lubades“.¹⁴⁶

1927. aasta lahendis Noidmann vs. Illaste selgitas Riigikohus, et BES art 165 tulenevalt pidi kohus isaduse tuvastama, kuid nimetatud säte ei keelanud isaduse kindlakstegemisel tugineda üksnes tunnistajate ütlustele. Sealjuures ei pidanud Riigikohtu hinnangul tunnistajad olema sugulise vahekorra toimumise fakti otsesed tunnistajad, s.t pealtnägijad, vaid piisas sellest, kui tunnistajate ütluste põhjal võis kohus järeldada, et selline vahekord poolte vahel toimus. Pooltevahelise sugulise läbikäimise toimumine võis olla kindlaks tehtud ütlustele, tõenditele või üldistele asjaoludele tuginedes.¹⁴⁷

Kuid 1927. aastal hakkas Riigikohus BES art 165 sätestatud isaduse kindlakstegemise tõendatuse standardi sisustamisel enda seisukohta muutma. Nimelt nentis Riigikohus ka 1927. aasta lahendis Binsol vs. Tirmann, et pooltevaheline hea läbisaamine ei olnud samaväärne kui suguline läbikäimine.¹⁴⁸ Samas möönis Riigikohus 13. oktoobril 1927 arutatud kohtuasjas Kolks vs. Lund, et pooltevahelise sugulise läbikäimise kindlakstegemisel pidi kohus enamasti tuginema enam-vähem kaudsetele tõenditele ja andmetele ning nende põhjal järeldusi tehes otsusele jõudma vahekorra toimumise või mittetoimumise suhtes. Riigikohus väljendas kahtlust, kas sugulise vahekorra toimumise kohta leidis üldse otseseid tõendeid nagu näiteks tunnistajatest pealtnägijad.¹⁴⁹

Riigikohus muutis enda seisukohta 1927. aasta lõpus, lahendades 16. veebruaril 1927 esitatud A. Güntheri kassatsioonkaebust Kohtupalati 02.12.1926 otsuse peale. Kaebuse kohaselt tunnistas Kohtupalat kostja lapse isaks tuginedes üksnes oletustele. Kohtupalat pidas üksnes võimalikuks, et hageja ja kostja vahel oli suguline vahekord toimunud. Kohus märkis oma otsuses, et tunnistajate ütlustele tuginedes sai järeldada, et kostjal võis hagejaga kriitilisel perioodil suguline vahekord toimuda. Kas nimetatud vahekord ka aset leidis, oli tõendamata. Kostja asus seisukohale, et paljalt oletuste peale kohtuotsust rajades rikkus Kohtupalat Ts.Kp.S

¹⁴⁶ RKTOo 14.10.1926, nr 754. Möttus vs. Putnik. RA, ERA.1356.3.70.

¹⁴⁷ RKTOo 07.04.1927, nr 366. Nordmann vs. Illaste. RA, ERA.1356.3.72.

¹⁴⁸ RKTOo 13.04.1927, nr 396. Binsol vs. Tirmann. RA, ERA.1356.3.72.

¹⁴⁹ RKTOo 13.10.1927, nr 742. Kolks vs. Lund. RA, ERA.1356.3.73.

§§ 366¹⁵⁰, 411¹⁵¹, 711¹⁵² ja 774¹⁵³.¹⁵⁴ Riigikohus rahuldab kassatsioonkaebuse 8. detsembril 1927 Ts.Kp.S § 366 rikkumise tõttu. Riigikohus selgitas, et BES art 165 tulenevalt loeti väljaspool abielu lapse isaks seda, kelle kohta kohtus oli tõendatud, et ta lapse emaga lapse eostamise perioodil sugulises vahekorras oli. Käesoleval juhul oli Kohtupalat, tunnistajate ütluseid arvesse võttes, leidnud üksnes, et kostjal võis hagejaga kriitilisel perioodil nimetatud suguline akt aset leida, kuid lihtsalt võimalus ei olnud Riigikohtu hinnangul veel piisav tõend sugulise vahekorra toimumise kohta ega ka piisav alus kohtu vastavale veendumusele. Hageja pidi Ts.Kp.S § 366 tulenevalt oma nõuet tõendama, s.o esitama kohtule tõendid, mille alusel oleks kohus saanud sugulise vahekorra toimumise tõendatuks lugeda. Käesoleval juhul pidas Kohtupalat seda ainult võimalikuks ja rikkus sellega, et pidas võimalikkust tõendatuseks, oluliselt Ts.Kp.S § 366 põhimõtet.¹⁵⁵ Käsitletud seisukohamuutust ei saa seostada riigikohtunike vahetustega, vaid pigem tuleb asuda järeldusele, et Riigikohus hoidis meest lapse isaks tunnistamast juhtumitel, kui suguuhte toimumine oli ka tavalise elukogemuse põhjal äärmiselt oletuslik.

Sama põhimõtet kohaldas Riigikohus nimelt ka lahendades kohtuasja Neublau vs. Endemann. Hageja H.-M. Neublau esitas kohtule 21. juulil 1927 kassatsioonkaebuse Kohtupalati otsusele ja palus selle tühistada põhjusel, et kohtupalat jättis kostja isaduse nõuetekohaselt tuvastamata, kuna tunnistajate ütlustest ei järeldunud sugulise vahekorra toimumise fakt. Hageja oli seisukohal, et vahekorra toimumise faktil ei saanud olla tunnistajaid juba põhjusel, et inimestele omasest häbitundest tulenevalt ei olnud sellisel toimingul tunnistajaid. Käesolevas vaidluses oli tõendatud, et hageja ja kostja magasid koos terve öö märtsis 1922. aastal, s.o kriitilisel perioodil. Tunnistajate sõnul võis poolte vahel vahekord leida aset ka hoolimata sellest, et samas ruumis magas veel tunnistajaid, tuba oli pime. Nimelt olid magamisasemed teineteisest eemal ja ei olnud võimatu, et suguuhte aset leidis. Hageja tõi kaebuses välja, et kui oli tõendatud, et kostja kriitilisel perioodil hagejaga koos magas ja hageja kinnitas, et laps põlvnes kostjast, siis oli haginõue tõendatud ja edasine tõendamiskoormus selles osas, et hageja oleks kriitilisel perioodil veelgi teiste meestega maganud, lasus kostjal. Ühtegi vastavat tõendit kostja aga asjas

¹⁵⁰ Ts.Kp.S § 366 kohaselt pidi hageja tõendama hagi esitatud ja kostja tõendama enda vastuväiteid.

¹⁵¹ Ts.Kp.S § 411 kohaselt pidi kohus põhistama, miks ta eelistas ühe tunnistaja ütluseid teisele.

¹⁵² Ts.Kp.S § 711 kohaselt pidi otsuse resolutsioon sisaldama järgmist: 1) kohustatud isiku kohustused; 2) kohtuniku olulised järeldused ja põhjendused millele need rajanesid.

¹⁵³ Ts.Kp.S § 774 kohaselt tähendati kohtupalati otsuses täpselt, „kas rahukogu otsus kinnitatakse või muudetakse täies ulatuses või kinnitatakse või muudetakse ainult osaliselt, millistes nimelt osadest, mil määral ning mil viisil. Kohtupalat motiveerib otsuse kõigis asjus kahe nädala jooksul arvates resolutsiooni kuulutamisest vaatamata sellele, kas asjaosalised on avaldanud soovi otsuse motiivide saamiseks või mitte“.

¹⁵⁴ Arnold Güntheri kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7824, lk 2. Arnold Güntheri kassatsioonkaebus ja Rosalie Klaameri kassatsioonkaebus Kohtupalati 02.12.1926 otsuse peale Rosalie Klammeri alimentide nõudes.

¹⁵⁵ RKTOo 08.12.1927, nr 981. Klaamer vs. Günther. RA, ERA.1356.3.74.

esitanud ei olnud.¹⁵⁶ Riigikohus arutas kassatsioonkaebust 2. veebruaril 1928 ja leidis, et H.-M. Neublau kassatsioonkaebuse rahuldamiseks ei olnud alust. Küsimus, kas poolte vahel toimunud vahekord oli niisugune, et kostjat oleks saanud lapse isaks nimetada, kuulus asja sisusse, mida kassatsioonikorras ei arutata. Et Kohtupalat oleks tunnistajate ütlustest ebaõigeid järeldusi teinud, ei saanud Riigikohtu hinnangul tõendatuks pidada.¹⁵⁷

Kuid samas ei näinud Riigikohus Rahukogu otsuses tõendatuse standardi rikkumist ka kohtuasjas Arju vs. Samberg. Riigikohus arutas nimelt 2. veebruaril 1928 J. Sambergi kassatsioonkaebust Rakvere-Paide Rahukogu 26.04.1927 otsuse peale Alide Arju alimentide nõudes. Riigikohus asus seisukohale, et tunnistajate ütluste hindamine ja nõude tõendamine kuulusid asja sisusse ning Riigikohus seda kassatsioonikorras ei aruta.¹⁵⁸ Nimetatud kohtuasjas esitas kostja Riigikohtule kassatsioonkaebuse põhjusel, et Rakvere-Paide Rahukogu leidis oma otsuses olevat tõendatud pooltevahelise sugulise vahekorra, kuigi tunnistaja suguühete toimumist hageja ja kostja vahel ei näinud. Kostja oli seisukohal, et Rahukogu tegi omad järeldused, tuginedes üksnes asjaolude tõlgendamisele ja oletustele. Rahukogu nimelt leidis olevat tõendatud, et kostja oli kriitilisel perioodil hageja juures ning järeldas sellest, et kostja oli ka hagejaga sugulises vahekorras. Kostja hinnangul aga ei saanud järeldada üksnes hageja juures käimisest ja olemisest, et kostja ka hagejaga intiimses vahekorras oli.¹⁵⁹

Seda, et isaduse kindlaks tegemisel ei piisanud üksnes suguühete toimumise võimalikkusest, leidis Riigikohus ka arutades 16. veebruaril 1928 A. Tamme kassatsioonkaebust Kohtupalati 02.05.1927 otsuse peale A. Pulsi alimentide nõude asjas. Riigikohus rahaldas kostja kassatsioonkaebuse ja tühistas Kohtupalati otsuse põhjusel, et Kohtupalat ei olnud tõendanud, et kostja oleks hagejaga sugulises vahekorras olnud. Riigikohus rõhutas, et Kohtupalat vaid oletas tunnistajate ütlustele ja kostja kirjadele tuginedes, et hageja ja kostja vahel leidis kriitilisel perioodil aset suguühete. Riigikohus selgitas, et isadus pidi olema kindlaks tehtud ja põhinema tuvastatud asjaoludel ning ei tohtinud kunagi põhineda kohtu enda oletustel. Iseenesest võisid kohtu oletused osutada tõenäoliseks, kuid üksnes Kohtupalati oletustega põhistatud otsus ei vastanud Ts.Kp.S §§ 339¹⁶⁰, 366 ja 711 nõuetele.¹⁶¹ Riigikohus leidis, et suguühete toimumise fakti tõendamata jätmise puhul oli tegemist menetlusnormide rikkumisega.

¹⁵⁶ Helene-Marie Neublau kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8182, lk 2. Helene-Marie Neublau kassatsioonkaebus Kohtupalati 25.04.1927 otsuse peale Helene-Marie Neublau alimentide nõude asjas.

¹⁵⁷ RKTOo 02.02.1928, nr 73. Neublau vs. Endemann. RA, ERA.1356.3.75.

¹⁵⁸ RKTOo 02.02.1928, nr 89. Arju vs. Samberg. RA, ERA.1356.3.75.

¹⁵⁹ Jakob Sambergi kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7479, lk 2. Jakob Sambergi kassatsioonkaebus Rakvere-Paide Rahukogu 26.04.1927 otsuse peale Alide Arja alimentide nõude asjas.

¹⁶⁰ Ts.Kp.S § 339 sätestas, et kohtuotsus pidi tuginema kirjalikele tõenditele, mis olid osapoolte poolt esitatud ja argumentidele, mis ilmnesisid võistlevas menetluses.

¹⁶¹ RKTOo 16.02.1928, nr 162. Puls vs. Tamm. RA, ERA.1356.3.75.

Kuid sama aasta lõpus leidis Riigikohus, et isaduse tuvastamiseks piisas, kui menetluses oli tõendatud, et poolte vahel valitses kooseluline vahekord. Kostja D. Tikk esitas Riigikohtule 22.12.1927 kassatsioonkaebuse, milles leidis, et Tartu-Võru Rahukogu ei olnud 22.10.1927 otsuses võtnud arvesse kõiki asjaolusid. Ükski tunnistaja ei olnud nimelt kostja hinnangul tõendanud, et kostja hagejaga kriitilisel perioodil, ega ka enne või peale seda, suguühites oleks olnud või isegi koos maganud. Rahukogu oli kostja hinnangul enda otsuse rajanud üksnes oletustele.¹⁶² Riigikohus asus aga seisukohale, et asjas esitatud tõendite põhjal võis Rahukogu jõuda otsuses toodud järeldusele, et poolte vahel valitses kooseluline vahekord nii enne kriitilist perioodi, kui ka sel ajal, mille tagajärjel hagejale ja kostjale laps sündis.¹⁶³

Sarnasele seisukohale jõudis Riigikohus ka 18. oktoobri 1928 otsuses Liisa Pildi alimentide nõude asjas, öeldes, et meesterahva ja naisterahva koos elamine ning magamine ühes toas võib olla piisavaks aluseks ja tõendiks, et tunnistada nimetatud meesterahvas väljaspool abielu sündinud lapse isaks BES art 165 kohaselt.¹⁶⁴

9. juulil 1927 esitas P. Holtsmann Riigikohtule kassatsioonkaebuse, milles ta palus tühistada Tallinna-Haapsalu Rahukogu 16.05.1927 otsuse alimentide nõudeasjas. Hageja hinnangul tuli BES art 165 tõlgendada „seaduse presumptsiooni“ järgi hageja kasuks (predpolosheniye sakona gororit w poljsu otsowstwa). Nimetatud põhimõttest tulenevalt ei pidanud hageja tõendama asjaolu, et kostja lapse isa oli, vaid piisas sellest, kui hageja tõendas, et kostja lapse isa olla võiks: „jesli dokashet ne deistvitel'jjoje proishoshdeniye ot dannago otsa, a wowosmoshnostj takogo proishoshdenija (Projekt grashdanskago uloshenija, motiivid § 316 juures, Buenger, Alimentationspflicht, lhk 11, 100, 108, 158, Bukowsky, lhk 126)“. Hageja oli Ts.Kp.S § 366 ja BES art 165 kohaselt tõendanud, et kostja võis olla lapse isa ning kostja oli tunnistajate juuresolekul tunnistanud, et tal oli hagejaga suguline vahekord olnud ja möönnud, et seeläbi võis ka laps sündida.¹⁶⁵ Riigikohus arutas asja 26. jaanuaril 1928 ning jättis kassatsioonkaebuse rahuldamata põhjusel, et asjas oli leidnud kinnitust, et hageja kriitilisel perioodil ka teiste meesterahvastega vahekorras oli olnud.¹⁶⁶ Riigikohus küll viimati käsitletud kaasuses enda seisukohta tõendatuse standardi osas välja ei toonud, kuid samas väärib töö autori hinnangul nimetatud kaasus mainimist, kui ainus enda taoline, milles hageja viitas BES kommentaaridele.

¹⁶² Daniel Tiku kassatsioonkaebus. RA, ERA:1356.3.8312, lk 2. Daniel Tiku kassatsioonkaebus Tartu-Võru Rahukogu 22.10.1927 otsuse peale Leida Pintsoni alimentide nõude asjas.

¹⁶³ RKTOo 18.10.1928, nr 692. Pintson vs. Tiku. RA, ERA.1356.3.77.

¹⁶⁴ RKTOo 25.10.1928, nr 713. Pild vs. Pild. RA, ERA.1356.3.77.

¹⁶⁵ Pauliine Holtsmanni kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7632, lk 2-3. Pauliine Holtsmanni kassatsioonkaebus Tallinna-Pärnu Rahukogu 16.05.1927 otsuse peale Pauline Holtsmanni alimentide nõudes.

¹⁶⁶ RKTOo 26.01.1928, nr 63. Holtsmann vs. Kopelmann. RA, ERA.1356.3.75.

Ranget suguühete toimumise tõendatuse standardit jaatas Riigikohus ka 18. aprilli 1929 lahendis, leides, et hageja arvas ekslikult, et elatise välja mõistmiseks piisas üksnes võimalusest, et kostja lapse isa oli. Riigikohus selgitas, et BES art 165 kohaselt loeti väljaspool abielu sündinud lapse isaks ainult see mees, kes isaduse oli omaksvõtnud või mees, kelle kohta kohtus oli tõendatud, et ta lapse emaga kriitilisel perioodil tõepoolest sugulises vahekorras on olnud.¹⁶⁷

Kuid samas oli Riigikohtus samal päeval arutlusel ka teinegi kaasus, milles kohus leidis, et suguühete tõendamiseks piisas ka selle toimumise võimalikkusest. Nimelt oli 18. aprillil 1929 arutlusel T. Kooviti kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu 04.05.1928 otsuse peale L. Kõva alimentide nõude asjas. Riigikohus nõustus Rahukogu järeldustega, et poolte vahel võis kriitilisel perioodil olla seksuaalne vahekord, kuna pooled olid perioodi sisse jääval 1925. aasta lihavõtete pühade ajal koos kahekesi ühes toas maganud. Tunnistaja ütluste kohaselt olid pooled ka enne seda sõbrad olnud ning teineteist sinatanud. Riigikohus leidis, et nendest asjaoludest võis Rahukogu järeldada, et poolte vahel leidis kriitilisel perioodil aset suguühete ja kostja tuli seetõttu tunnistada hageja 24.12.1925 sündinud lapse isaks.¹⁶⁸ Sarnasele järeldusele jõudis ka Riigikohus mõned päevad hiljem, 24. oktoobril 1929, arutades J. Reevani kassatsioonkaebust Kohtupalati 09.08.1928 otsusele. Riigikohus oli seisukohal, et Kohtupalat oli kaalutlenud igakülgsest esitatud asjaolusid ja tunnistajate ütluseid ning võis jõuda järeldusele, et pooltevaheline suguühete oli võimalik, olenemata sellest, et pooled magasid kõrtsitoas riietatult ja toas ka terve öö tuli põles.¹⁶⁹

Ühtlasi selgitas Riigikohus 14.11.1929 lahendis, et BES art 165 ei nõua, et hageja oleks pidanud kindlaks tegema, et millisel päeval täpselt pooltevaheline suguline vahekord aset leidis. Sugulise vahekorra aset leidmise ja selle toimumise ligikaudse ajavahemiku võis kohus ka tunnistajate ütlustega kindlaks teha, nt „1926. aasta juuni kuu lõpus“ või „heinaaja lõpus“ ja tuvastada seeläbi, et 12.05.1927 sündinud lapse isa on seeläbi kostja.¹⁷⁰

Suguühete tõendatuse standardi kirjutas Riigikohus lahti pikemalt 3. aprillil 1930, öeldes, et BES art 165 põhimõtte järgi loeti väljaspool abielu toimunud vahekorrast sündinud lapse isaks mees, kes ise tunnistas, et laps temast oli sündinud või siis mees, kelle kohta kohus oli tõendanud, et ta kriitilisel ajajärgul lapse emaga sugulises vahekorras oli. „Kuna aga suguline vahekord kuulub inimelu intiimsemate momentide hulka, mida asjaosalised loomusunnil häbenevad ja kõrvaliste isikute eest püüavad varjata, siis toimub suguline akt harilikult ilma pealtnägijateta, välja arvatud harukordsed juhtumid“. Seetõttu oli Riigikohus arvamisel, et suguühete kui sellist

¹⁶⁷ RKTOo 18.04.1929, nr 335. Lääts vs. Sarapuu. RA, ERA.1356.3.80.

¹⁶⁸ RKTOo 18.04.1929, nr 328. Koovit vs. Kõva. RA, ERA.1356.3.80.

¹⁶⁹ RKTOo 24.10.1929, nr 723. Reegen vs. Teevan. RA, ERA.1356.3.81.

¹⁷⁰ RKTOo 14.11.1929, nr 1685. Luhaäär vs. Viilip. RA, ERA.1356.3.82.

oli peaaegu võimatu tunnistajate ütlustega kindlaks teha. Küll aga võis kohus sugulist läbikäimist eeldada, kui kõikide asjaolude ja asjas esitatud tõendite koostoimes hindamisel ilmnis, et teatud meesterahva ja naisterahva vahekord oli sedavõrd intiimne ning muud asjaolud, milles nad suguühete ajahetkel asusid, olid sellised, et suguühete selles hetkes aset leida võis. Kui hageja suutis tõendada, et tema ja kostja olid kriitilisel perioodil sellises vahekorras, et lapse eostamine nende vahel võimalik oli, siis oli hageja täitnud Ts.Kp.S § 81 sätestatud nõude tõendamise kohustuse. Riigikohus leidis, et kuna „loodus isaks olemist varjab“, siis ei saanudki isaduse fakti tõendada sedavõrd vastuvaidlematult nagu lapse emast sündimist. Riigikohus viitas siinjuures BES artiklile 165 ja rõhutas, et väljaspool abielu sündinud lapse isaks loetakse see, kelle kohta oli tõendatud, et ta teatud asjaoludel võis lapse eostada. Käesoleval juhul oli Rahukogu kindlaks teinud, et hageja ja kostja vahel oli kriitilisel perioodil sõbralik vahekord, üksteisel käidi külas nii päeval kui ka öösel, pooled viibisid kostja korteris kahekesi, kuid kui rasedus välja hakkas paistma, siis poolte vahekord jahenes. Kostja ei suutnud tõendada, et hagejal oleks olnud kriitilisel ajajärgul vahekord mõne teise meesterahvaga. Riigikohtu hinnangul võiks Rahukogu Ts.Kp.S § 129 ja BES art 165 põhjal järeldada, et pooltel oli kriitilisel perioodil „ligem vahekord, mis eeldab sugulist kokkuelamist“ ning mille tagajärjel hageja lapse sai. Eelnevast tulenevalt võis Rahukogu kostja lapse isaks tunnistada ja kohustada teda lapsele elatist maksma.¹⁷¹ Viimasena käsitletud lahendi puhul võib eeldada, et Riigikohus viitas enda lahendis BES kommentaarides sisalduvale väljendile „loodus isaks olemist varjab“.¹⁷²

Eeltoodule tuginedes võib öelda, et Riigikohtul puudus uuritaval perioodil ühtne kindel seisukoht isaduse tuvastamisel suguühete tõendatuse standardi suhtes. Üldiselt pidas Riigikohus võimalikuks isaduse tuvastamist tuginedes vaid suguühete võimalikkusele, näiteks kui tunnistajad nägid kostjat hageja poole õhtuti minemas ja hommikul sealt lahkumas või kostjat olla nähtud hageja aknast välja vaatamas. Riigikohtu hinnangul ei pidanud tunnistajad olema otsese vahekorra toimumise fakti tunnistajad, vaid piisas sellest, kui tunnistajate ütluste põhjal sai kohus järeldada, et suguühete poolte vahel toimus. Samas leidis perioodil 1927-1928 ka lahendeid, milles Riigikohus oli seisukohal, et suguühete toimumine pidi olema faktiliselt tõendatud, kuid analüüsitud kaasustest ei ilmne, et millist suguühete toimumise fakti pidas Riigikohus sel perioodil piisavaks. Riigikohus selgitas üksnes seda, et hageja pidi kohtule esitama tõendid, mille alusel oleks saanud kohus vahekorra toimumise tõendatuks lugeda. Riigikohtu lahenditest ei tulene, kas nimetatud seisukoha muutus tulenes eluliselt

¹⁷¹ RKTOo 03.04.1930, nr 313. Printstali vs. Naaritsa. RA, ERA.1356.3.84.

¹⁷² Vt käesoleva magistratöö lk 10 või Буковский, В, 165 б, стр 126.

mitteusutavatest asjaoludest või oli tegemist riigikohtunike hinnangute muutumisega. Ent 1930. aastal nentis Riigikohus, et pooltevaheline suguline vahekord on sedavõrd intiimne, et sellel tihti polegi tunnistajaid, seetõttu ei saanud nõuda ka vahekorda pealt näinud tunnistajate olemasolu. Riigikohus oli seisukohal, et kui hageja tõendas, et tema ja kostja olid kriitilisel perioodil sellises vahekorras, et sellest laps sündida võis, siis oli hageja enda tõendamiskoormise täitnud. Kohus leidis, et isaduse tuvastamiseks peab olema piisavalt tõendatud, et kostja teatud asjaoludel lapse eostada võis. Kokkuvõtlikult selgus, et Riigikohus pidas piisavaks tõendatuse standardiks kooselulist läbikäimist ja eluliselt usutavat piisavalt tõendatud suguühete toimumist. Näiteks pidas Riigikohus piisavaks, kui oli tõendatud hageja ja kostja sõbralik läbikäimine ning kahekesi ka kostja korteris viibimine.

1.2.3. Tunnistajate usaldusväarsus

Tjutrjumovi tsiviilprotsessi käsitle kohaselt pidi kohus hindama tunnistajate ütluseid enda sisetunde järgi, vaadates, kas ütlused olid järjekindlad, kas ei esinenud vastuolusid ega lünkasid. Kohus pidi otsuses põhjendama, miks ta eelistas ühe isiku ütluseid teisele, s.o miks ühe tunnistaja ütlused tundusid usaldusväärsemad.¹⁷³

Seda põhimõtet järgiski Riigikohus 21. jaanuari 1921. aasta otsuses, kui arutas J. Ermi kassatsioonikaebust Rakvere-Paide rahukogu otsuse peale S. Lallo alimentide nõudes. Kostja leidis, et Rahukogu ei tõlgendanud tunnistajate ütluseid õigesti ja pidas ekslikult kostjapoolsete tunnistajate ütluseid ebausaldusväärseks. Riigikohus asus aga asja arutades seisukohale, et „Mis puutub tunnistajate väljaüteluste usaldamisesse, siis see on täiesti kohtu sisemise äratundmise asi, kellele ta oma usaldust jagab, kellele keelab. Selle kohta ei ole Ts.Kp.S mingit positiivset normi ülessätetud ega ettekirjutatud, ning kassatsiooni kohtul puudub iga võimalus apellatsiooni kohtu tegevust tunnistajate tõelikkuse hindamise suhtes revideerida“ ning jättis J. Ermi kassatsioonkaebuse rahuldamata.¹⁷⁴

Kohtud pidi Riigikohtu selgituste kohaselt lahendis Trei vs. Sannik lähtuma järgmisest: „Tunnistajate üteluste ja seletuste jõud määratakse Ts.Kp.S § 411 alusel kohtu poolt kindlaks nende tunnistuse selguse, täielikkuse ja tõelikkuse järele. Need kolm kriteeriumi sisalduvad tunnistuses eneses, nii nagu ta protokollis on kantud. Pääle selle võib kohus tunnistuse tõelikkuse kindlaksmääramise juures (s.o kas tunnistaja poolt tunnistatud asjaolu tõeks pidada ja

¹⁷³ Тютрюмов, И. М. Гражданский процесс, стр 340.

¹⁷⁴ RKTOo 21.01.1921, nr 14. Lallo vs. Erm. RA, ERA.1356.3.58.

tunnistajat usaldada või mitte) veel tunnistaja isikusse puutuvaid andmeid appi võtta.“¹⁷⁵ Ts.Kp.S 411 kohaselt pidi kohus põhjendama, miks ta eelistas ühe tunnistaja ütluseid teisele.

Tunnistajate usaldusväärsuse vastuväited tuli esitada tsiviilasja sisuliselt arutavas kohtus ja kui vastuväiteid siis ei esitatud, ei saanud seda teha ka Riigikohtus. 13. juulil 1920 arutas Riigikohus A. Pärni kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale M. Luige alimentide nõudmise asjas. Riigikohus jättis kaebuse rahuldamata ning selgitas kassaatorile, et kassaatori enda ülesandeks oli eelnevas kohtumenetluses ära näidata, et tunnistaja ütlused on valed.¹⁷⁶

Riigikohtu hinnangul võis tunnistajatena arvestada ka sugulasi, kui nende ütlused olid kooskõlas muude tõendite ja asjaoludega. 30. mail 1924 arutas Riigikohus O. Tuomala kassatsioonkaebust Kohtupalati 04.05.1923 otsuse peale E. Kalitsa alimentide nõudes. Kostja palus 28.05.1923 esitatud kaebuses Kohtupalati otsus tühistada ja saata asi Kohtupalatile uueks arutamiseks teises koosseisus. Kostja tõi kaebuses välja, et Kohtupalat ei olnud arvesse võtnud kostja vastuväiteid selle kohta, et tunnistajad Keerup ja Markson olid hageja täditütred. Kuigi tunnistajate ütluste hindamine oli kohtu pädevuses, siis kohus oleks pidanud Ts.Kp.S § 711 tulenevalt lähedaste sugulaste ütluste puhul nende usaldusväärsuse välja tooma. Käesoleval juhul ei olnud tunnistajad toonud välja ka ühtegi fakti, et kostjal oleks olnud hagejaga intiimne vahekord. Tunnistaja Keerup ütluste kohaselt „kui woodis naljategemine oli, ei olnud lihalikku ühendust“. Kostja leidis, et kohtul ei olnud õigust tunnistajate ütlusest lugeda välja fakte, mida seal tegelikult ei väidetud. BES art 165 kohaselt pidi kohus näitama, et suguline vahekord oli tõendatud, siinkohal ei piisa kohtu oletustest.¹⁷⁷ Riigikohus leidis 30.05.1924 otsuses, et kostja kaebus tuleb jätta rahuldamata. Riigikohus oli seisukohal, et Kohtupalat pidas tunnistaja Keerupi ütlusi usaldusväärseks, kuna tunnistaja ütlused olid kooskõlas asjaolude ja ka kolmandate tunnistajate poolt antud ütlustega. Tunnistaja Marksoni ütlustele Kohtupalat enda otsuses tuginenud ei olnud. Seega oli Riigikohtu hinnangul Kohtupalat poolte sugulist läbikäimist oma otsuses faktidele tuginedes põhistanud ja Kohtupalati järeldus oli kooskõlas BES art-ga 165.¹⁷⁸ Kuid samas tühistas Riigikohus lahendis Jaakson vs. Liiwet Rahukogu otsuse põhjusel, et Rahukogu oli jätnud hindamata kostja kirjaliku palve, milles kostja palus Rahukogul mitte arvestada tunnistajate ütluseid, kes olid hageja lähikondsed.¹⁷⁹ Lähemalt

¹⁷⁵ RKTOo 15.11.1928, nr 820. Trei vs. Sannik. RA, ERA.1356.3.78.

¹⁷⁶ RKTOo 13.07.1920, nr 119. Luik vs. Pärn. RA, ERA.1356.3.57.

¹⁷⁷ Oskar Tuomala kassatsioonkaebus, 28.05.1923. RA, ERA.1356.3.7724, lk 2. Oskar Tuomala kassatsioonkaebus Kohtupalati 04.05.1923 otsuse peale Eliina Kalitsa nõude asjas 84 000 marga väärtuses.

¹⁷⁸ RKTOo 30.05.1924, nr 261. Kalitsa vs. Tuomala. RA, ERA.1356.3.62.

¹⁷⁹ RKTOo 25.05.1927, nr 549. Jaakson vs. Liiwet. RA, ERA.1356.3.72.

kohus aga ei põhjendanud, millistel alusel oleks saanud hageja lähikondsete ütlusi arvestamata jätta.

Ts.Kp.S §-le 411 viitas Riigikohus ka enda 20. mai 1926 otsuses, milles Riigikohus leidis, et Kohtupalatil oli õigus kohtu poolt karistatud tunnistaja ütluseid ebausaldusväärseks pidada,¹⁸⁰ leides järelikult et tegu on muude tunnistaja isikust tulenevate asjaoludega. Samale seisukohale jõudis Riigikohus ka 05.12.1929 öeldes, et Rahukogu võis jätta arvestamata varem kohtulikult karistatud tunnistaja ütlused, s.o lugeda isiku ütlused ebausaldusväärseteks põhjusel, et isik oli kohtu poolt varasemalt karistatud.¹⁸¹ Kuid kohus sai arvestamata jätta üksnes kuriteos süüdi mõistetud inimese ütlused. 12. märtsil 1927 esitas P. Wilper Riigikohtule kassatsioonkaebuse Viljani-Pärnu Rahukogu otsuse peale. Rahukogu tugines tehtud otsuses tunnistaja A. Kepniku ütlustele, mis olid aga kostja hinnangul vastuolulised selles osas, kas tunnistaja nägi hagejat ja kostjat koos aastal 1924 või 1925. Rahukogul oleks pidanud tekkima kahtlus, et tegemist ei ole tõeste väidetega. Kostja esitas prokurörile seoses tunnistaja valeütluste andmisega kaebuse, mille raames algatatud menetluse käigus oli tunnistaja A. Kepnik end ka süüdi tunnistanud.¹⁸² Riigikohus arutas kassatsioonkaebust 8. detsembril 1927 ning jättis kaebuse rahuldamata. Riigikohus selgitas, et tunnistajate ütluste hindamine kuulus asja sisusse, mida kassatsiooni korras ei arutatud (KAS § 5). Lisaks ei saanud kaevatava otsuse tühistamiseks olla asjaolu, et kostja oli tunnistaja suhtes esitanud kaebuse valetunnistuse andmise pärast ning et kostja oli end nimetatud kuriteos süüdi tunnistanud. Nimetatud asjaolud oleksid omandanud tähenduse siis, kui tunnistaja oleks eeltoodud kuriteos süüdi mõistetud ja süüdimõistmise otsus jõustunud. Ainult sel juhul oleks Riigikohtu selgituste kohaselt kostjal avanenud õigus ja võimalus taotleda Rahukogu poolt käesolevas asjas tehtud otsuse tühistamist uute asjaolude ilmsiks tulemise tõttu Ts.Kp.S § 186 p 2¹⁸³ ja § 187 ettenähtud korras.¹⁸⁴ Sama põhimõtet käsitles Riigikohus ka 1927. aasta kaasuses Tannilwitsa vs. Mihkelson selgitades, et kui kostja poolt esitatud väide, et tunnistaja suhtes oli valeütluste andmise tõttu algatatud kriminaalmenetlus, vastas tõele, siis kostja võis peale süüdimõistvat otsust taotleda asja uuesti ülevaatamist.¹⁸⁵

Järgmises kaasuses on aga tähelepanuväärne asjaolu, et kostja oli taluperemees ning hageja sama talu rentniku tütar. Nimelt esitas Liisa Kassak Riigikohtule 12.03.1929 kassatsioonkaebuse Rahukogu 11.01.1929 otsusele Jaan Kaasikult elatise nõudes.

¹⁸⁰ RKTOo 20.05.1926, nr 484. Veebel vs. Oldermann. RA, ERA.1356.3.69.

¹⁸¹ RKTOo 05.12.1929, nr 931. Davel vs. Neumann. RA, ERA.1356.3.82.

¹⁸² Peeter Wilperi kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7885, lk 2. Peeter Vilperi kassatsioonkaebus Viljani-Pärnu Rahukogu otsuse peale 12. veebruarist 1927 Ella Kuke alimentide nõudes.

¹⁸³ Ts.Kp.S § 186 p 2 kohaselt olid kassatsioonikaebused lubatud kohtupidamise kommete ja vormide rikkumise korral, mis olid sedavõrd tähtsad, et nende täitmata jätmise pärast ei võinud lugeda otsust kohtuotsuse jõuliseks.

¹⁸⁴ RKTOo 08.12.1927, nr 980. Kukk vs. Vilper. RA, ERA.1356.3.74.

¹⁸⁵ RKTOo 25.05.1927, nr 548. Tannilwitsa vs. Mihkelson. RA, ERA.1356.3.72.

Kassatsioonkaebuse asjaolude kohaselt sündis hageja laps 16. detsembril 1926. Hageja hinnangul oli asja eelnevas menetluses piisavalt tõendatud hageja ja kostja sõbrustamine, koos magamine ja vahekorras olemine kriitilisel perioodil, s.o 16.02.1926 kuni 16.06.1926. Tunnistaja Ainsoni Rahukogus antud ütluste kohaselt nägi ta 1926 märtsis ise, läbi ukse sees oleva akna, et hageja ja kostja koos magasid. Kui tunnistaja soovis tuppa siseneda, siis hageja õde ja õemees keelasid tal sinna minna, kuna hagejal olevat peigmees seal külas. Sama tunnistaja andis Rahukogus ütluseid veel teisegi episoodi kohta, kui sama aasta aprillis või septembris kostja viis hageja peale sauna varjamatult kõikide nähes ööseks enda juurde magama. Hageja oli kassatsioonkaebuses seisukohal, et kui nimetatud sündmus juhtus ka septembrikuul, siis saaks seda hageja kasuks tõlgendada, sest ainult tõeline lapse isa suudab avalikult olla lähedas läbikäimises ja vahekorras raseda naisega. Hageja hinnangul ei saanud hagejalt, kes asub kostjast madalamal positsioonil, eeldada enamaid tõendeid jõuka taluomaniku ja enda suguuhte tõendamiseks. Pooled käisid varjamatult läbi ja magasid koos. Ühtlasi märkis hageja, et kohtus ei leidnud tõendust, et hageja oleks peale kostja veel mõne teise mehega sõbrustanud või vahekorras olnud. Hageja avaldas kaebuses, et „[l]apsel pidi olema isa ja ei ole ühtki kahtlust aktis, et see isa võis wast mõni teine olla, kui kostja, kes ainuüksi varjamatult nõudja kodus tema juures magama käis, kui ka oma tuppa nõudjat magama wiis, temaga isegi raskejalgsuse ajal vahekorda pidas, hiljem aga nõudja maha jättis ja nüüd isegi lapse elatisest jõuka taluperemehena kõrvale tahab puigelda, missugune wallaliste laste isade teguviis on ühiskondlise hädaohuna väljakutsunud isegi uue seaduse eelnõu Riigikogus wallaliste laste kaitseks ja nendele lapse isalt elatise sissenõudmise kergendamiseks“.¹⁸⁶ Hageja hinnangul jättis Rahukogu otsust tehes olulised tõendid ja asjaolud arvestamata. Hageja palus Riigikohtult võimalust asjas veel teisi tunnistajaid ära kuulata, kuna Rahukogu selline otsus tuli talle üllatusena ja ta eeldas, et tunnistaja Ainsoni ütlustest piisab hageja ja kostja lähedase läbikäimise tõendamiseks. Sellist läbikäimist saaks tõendada ka hageja õemees, kolmanda astme hõimlasena.¹⁸⁷ Riigikohus arutas kaebust 6. märtsil 1930 ning leidis, et Rahukogu oli piisavalt kaalunud ja põhistanud tunnistaja ütluseid ning jõudnud järeldusele, et tunnistaja ütlused ei väärinud usaldust, kuna tunnistajapoolse ütluste parandamise ja asjaolude ebaselge mäletamise tõttu ei saanud tema ütlustega pooltevahelise suguuhte toimumist põhistada. Ja kuna pooled peavad kõik asjaolud ja tunnistajad esitama asja

¹⁸⁶ Liisa Kassak kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7758, lk 2. Liisa Kassak kassatsioonkaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu 11.01.1929 otsusele hageja nõudes Jaan Kaasiku vastu alimentide asjas.

¹⁸⁷ Liisa Kassak kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7758, lk 2. Liisa Kassak kassatsioonkaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu 11.01.1929 otsusele hageja nõudes Jaan Kaasiku vastu alimentide asjas.

sisulisel arutlusel, siis ei saanud Rahukogu otsuse tühistamiseks olla asjaolu, et hageja ükskõik mis põhjusel kõiki tõendeid kohe ei esitanud.¹⁸⁸

Kui advokaadina töötanud A. Palvadre¹⁸⁹ 1913. aastal avaldatud seisukohast¹⁹⁰ ilmneb, et suureks probleemiks olid tol ajal valetunnistajad, siis Riigikohtusse jõudis uuritaval perioodil vaid üks lahend¹⁹¹, milles oli kohtu käsutuses kiri, millest oli selgelt näha, kuidas kostja püüdis tunnistajaid valeütluseid andma või tunnistusest andmisest keelduma veenda ning teine lahend¹⁹², millest nähtub, et Rahukogus oli tunnistajate valeütluste andmine käsitletlust leidnud. Siinkohal on võimalik, et valetunnistajate ja valeütlustega seotud kaasused lahendati enne Riigikohtusse jõudmist.

Käesolevas alapeatükis selgus, et kohus võis tunnistajatenä arvestada ka lähikondsete ütluseid, kui ütlused olid teiste asjas esitatud tõenditega ja kindlaks tehtud asjaoludega kooskõlas. Kohus sai arvestamata jätta kohtulikult karistatud isikute ütlused, tulenevalt nende isikuomadustest. Kui aga isaduse tuvastamise vaidluses andis tunnistaja valeütluseid ja ta selle eest kriminaalkorras vastutusele võeti, oli vaidluse kaotanud poolel võimalik nõuda asja uuesti arutamist. Kui tunnistaja ei olnud oma ütlustes järjepidev ja muutis neid, siis see oli piisav alus, et jätta tunnistaja ütlused kohtus arvestamata.

1.3. Isaduse suhtes esitatud vastuväited

1.3.1. Hageja isikust tulenevad vastuväited

BES artikli 165 teise lause kohaselt vabanes isa vastutusest lapse ees, kui ta suutis tõendada, et lapse ema seaduses sätestatud kriitilisel perioodil ka mõne teise meesterahvaga vahekorras oli olnud, kuna sellisel juhul oli võimatu kindlaks teha, kes lapse tegelik isa oli.¹⁹³

Õigusteadlane ja hilisem riigikohtunik A. Palvadre selgitas 1913. aastal väljaandes „Õigus ja kohus“, et BES-is sätestatud väljaspool abielu sündinud lapse ülalpidamiskohustus ei olnud määratud meesterahvale trahvina abieluvälise sugulise vahekorra eest, vaid ülalpidamiskohustus põhines tema sugulusel sündinud lapsega. Seetõttu vabanes isa lapse ülalpidamiskohustusest isegi siis, kui oli kindlaks tehtud tema vahekord lapse emaga BES art 165-s sätestatud kriitilisel perioodil, kuid lapse isa suutis kohtus tõendada, et lapse ema sel ajal

¹⁸⁸ RKTOo 06.03.1930, nr 181. Kassak vs. Kaasik. RA, ERA.1356.3.83.

¹⁸⁹ Artikli avaldamise perioodil töötas A. Palvadre advokaadina, hiljem riigikohtunikuna.

¹⁹⁰ Palvadre, A, lk 134.

¹⁹¹ RKTOo 26.09.1929, nr 600. Käsitletud käesoleva magistratöö alapeatükis 1.2.1.

¹⁹² RKTOo 02.02.1922, nr 31. Käsitletud käesoleva magistratöö alapeatükis 1.2.1.

¹⁹³ Буковский, В, 165 д, стр 126.

ka kellegi teisega vahekorras oli. Kui aga lapse ema tunnistas seda ise, siis lapse isal täiendavaid tõendeid esitada ei tulnud. Sealjuures kirjeldas A. Palvadre värvikalt, et „Selles seaduse määruses näevad kõik need, kes oma tegude eest vastutust kanda ei taha, oma päästepaati ja kohtulaua ette ilmuvad harilikult tunnistajad, kes teavad rääkida, et lapse ema sellel ajajärgul kui mitte kõikidega, siis väga paljudega suguliselt läbi käis“. Kohus aga oli Palvadre hinnangul selliste tunnistajate suhtes umbusklik ning vaid vähestel kordadel avaldasid sellised ütlused kohtus positiivset mõju kostja kasuks. Palvadre tõstatas küsimuse, et kui õiglane see siiski oli, et lapse ema võimalikust liiderlikkusest tulenevalt jäi laps üksnes ema hoole alla ja mehed mingeid kohustusi lapse ees ei kandnud. Palvadre iseenesest jaatas veresuguluse põhimõtet ja seda, et kui lapse isa ei ole võimalik kindlaks teha, siis ei saa ka ühtegi meesterahvast kohustada last ülalpidama, kuid emade ja laste seisukohalt oli tema hinnangul selline regulatsioon ebaõiglane.¹⁹⁴

Tjutrjumovi selgituste kohaselt oli põhimõte, mille kohaselt isaks tunnistamise ja ülalpidamiskohustuse tekkimise välistas naise suguline vahekord teise mehega BES art 165 sätestatud lapse eostamise perioodil, vajalik „õiguskorralduse autoriteetsuse ja ühiskondliku moraali kaitse huvides“. Tjutrjumovi hinnangul ei saanud kohus mitme isa kandidaadi puhul lugeda isadushagi tõendatuks, kuna puudus igasugune võimalus ja alus väiteks, et just nimelt üks ainus mees sai olla lapse isa. Kuid sealjuures tõi ta näitena, et näiteks Saksi tsiviilseadustiku järgi vastutasid isikud mitme isakandidaadi korral solidaarvõlgnikena.¹⁹⁵ Mitme isakandidaadi probleemi olemust käsitles ka A. Lüüs enda artiklis „Vallasemade ja nende laste kaitseks“.¹⁹⁶ Seega oleks võimalikke lahendusi olnud mitu, ent BES-is oli otsustatud just sugulusel põhineva isaduse ja sellest tuleneva ülalpidamiskohustuse kasuks.

Eelpooltoodust tulenevalt oli lapse ema elukommetest tulenevalt meesterahval võimalik vabaneda ülalpidamiskohustusest oma abieluvälisest suhtest sündinud lapse ees, kui ta suutis tõendada, et lapse ema mõne teise meesterahvaga sugulises vahekorras oli ja antud sündmus BES art 165 määratletud kriitilisse perioodi jäi. Esmalt käsitleb töö autor Riigikohtu lahendeid, mis käsitlesid kostjapoolset tõendamiskoormust lapse emast hageja ja mõne teise meesterahva suguühte tõendamisel.

Kostja tõendamiskoormust käsitles Riigikohus 13. novembril 1920 arutades P. Kuurmanni kassatsioonkaebust Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale L. Mardo alimentide nõudes. Lisaks tunnistajate ütluste hindamise ning isaduse tuvastamise kaebusele väitis P. Kuurmann oma

¹⁹⁴ Palvadre, A, lk 134-135.

¹⁹⁵ Tjutrjumov, I. Perekond Tsiviilseadustiku eelnõu järgi, lk 20-21.

¹⁹⁶ Käsitletud pikemalt käesoleva magistritöö alapeatükis 1.1.

kaebuses, et L. Mardo oli enne lapse sündi ka teiste meesterahvastega suguühthes olnud. P. Kuurmann asus seisukohale, et Rahukogu rikkus BES art 165, jättes selle asjaolu tähelepanuta. Riigikohus oli aga seisukohal, et kui kostja esitas vastuväite, milles tugines asjaolule, et hageja olevat BES artiklis 165 etteantud kriitilisel perioodil veel teiste meesterahvastega sugulises vahekorras olnud, lasus kaebajal endal nimetatud asjaolu tõendamiskoormis. Kaebaja aga ei olnud nimetatud asjaolu esinemist tõendanud ning Rahukogu oli ka oma otsuses märkinud, et kostja sellekohane vastuväide/oletus oli tõendamata jäänud. Riigikohus jättis P. Kuurmanni kassatsioonkaebuse tagajärjeta.¹⁹⁷

Sarnasele seisukohale jõudis Riigikohus ka 17.02.1927 lahendis Loik vs. Kann, milles Riigikohus ei leidnud Rahukogu otsuses rikkumist, kui Rahukogu leidis, et kostjal tuli tõendada BES art 165 teises osas ettenähtud hageja vahekorda teise meesterahvaga ning kui kostjal ei õnnestunud kohtule vastavaid tõendeid esitada, siis ei saanud ka kohus kostjat vabastada tema kohustustest hageja lapse ees.¹⁹⁸ Seega lasus hageja liiderlike elukommete väidet esitades vastava vahekorra tõendamise koormus kostjal. Siinjuures on tegelikult probleem selles, et kui suguline vahekord on oma olemuselt kahe inimese privaatsfääri jääv tegevus, siis kuidas ja milliste tõenditega oleks kostja saanud tegelikult nimetatud vahekorra toimumist tõendada ehk, kas kohus oli talle pannud tõendamiskoormise, mida ei olnudki võimalik täita.

Hageja ja teise meesterahva suguühthe tõendatuse standardit selgitas Riigikohus, kui arutas 12. veebruaril 1925 V. Kallase kassatsioonkaebust Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale T. Kulla elatise nõudes. Kostja nimelt väitis enda kassatsioonkaebuses, et hageja käis kriitilisel perioodil sõjaväelastega jalutamas, seega oli kostja hinnangul võimalik, et hageja sel perioodil ka mõne teise meesterahvaga vahekorras oli. Riigikohus selgitas, et kuna kostja polnud enda väite kinnitamiseks esitanud kohtule tõendeid, siis pelgalt võimaluse tõendamiseks ei pidanudki Rahukogu tunnistajaid üle kuulama.¹⁹⁹ Riigikohus ei jaatanud seega kohtu enda uurimiskohustust võimaliku suguühthe aset leidmise suhtes. Kostja pidi ise esitama tõendid, et vahekord toimus ja alles seejärel kuulas kohus tunnistajad üle. Lisaks selgitas Riigikohus 01.11.1929 lahendis, et üksnes fakt, et keegi võõras meesterahvas hageja voodis üksinda lamas, ei olnud piisav, et selle põhjal järeldada nagu oleks hagejal nimetatud meesterahvaga ka suguline vahekord aset leidnud.²⁰⁰ Seega teiste meesterahvaga jalutamas käimine ei olnud piisav tõend vallaslapse ülalpidamiskohustusest pääsemiseks, sama ei olnud ka asjaolu, kui mõni teine meesterahvas üksinda vallaslapse ema voodis juhtus pikutama.

¹⁹⁷ RKTOo 13.11.1920 nr 164. Mardo vs. Kuurmann. RA, ERA.1356.3.57.

¹⁹⁸ RKTOo 17.02.1927, nr 165. Loik vs. Klean. RA, ERA.1356.3.71.

¹⁹⁹ RKTOo 12.02.1925, nr 157. Kuld vs. Kallas. RA, ERA.1356.3.65.

²⁰⁰ RKTOo 01.11.1929, nr 746. Ookmann vs. Niimann. RA, ERA.1356.3.82.

Üheks huvitavaks kaasuseks oli ka kaasus Tirmann vs. Klettenberg, kus Riigikohus leidis, et hageja liiderlike elukommete tõendamisel sai kostja tugineda tunnistajate ütlustele ka siis, kui ütluste andmiste subjektid, s.o siis hageja väidetavad suguühitepartnerid, olid vaidluse tekkimise ajaks surnud.²⁰¹

Kui aga kostjal ei õnnestunud otseste tõenditega hageja ja teise meesterahva vahekorda tõendada, siis pidi kohus pidi kostja poolt esitatud tõendeid ja suguühite tõendamiseks etteantud tunnistajate ütluseid igakülgselt kaaluma ja sellest järelduse tegema. Riigikohus arutas 15. septembril 1927 hageja A. Lauri kassatsioonkaebust Kohtupalati 11.11.1926 otsusele. Hageja esitas 23.12.1926 Riigikohtule kassatsioonkaebuse, mille kohaselt ta ei nõustunud Kohtupalati otsusega, kuna see oli tema hinnangul tehtud vastuolus seadusega. Kohtupalat nimelt leidis tunnistajate ütlustega tõendatud olevat, et hageja oli 24. veebruaril 1923 teise meesterahvaga ühes voodis teki all maganud ja „muidugi sugulises ühenduses olnud“. Hageja aga leidis, et kui vaadelda iga tunnistaja ütlust eraldi, siis mitte ühegi tunnistaja sõnad ei kinnitanud faktiliselt sellist koos magamist. Üks tunnistaja andis ütluseid aasta 1922. ja ka 1923. aasta septembris toimunud sündmuste kohta, teise tunnistaja ütluste kohaselt aga „nägi Toateri Lauri voodis teki all päeval selsamal aastal kui Lauril laps sündis“, millest Kohtupalat järeldas, et hageja olla Toateriga koos teki all maganud ja seksuaalses vahekorras olnud. Kolmas tunnistaja käis enda ütluste kohaselt „wabariigi püha õhtul 1923 a. Kärede juures“ ja nägi seal ka nimetatud Toateri, kuid tunnistaja poolt antud ütlustest ei selgunud, et hageja oleks Toateriga sealjuures ühe teki all maganud või oleks isikute vahel suguline vahekord aset leidnud, sama sisuga ütluseid andis ka neljas tunnistaja. Eelpool väljatoodud ütlustest lähtudes tegi Kohtupalat järelduse, et Johan Toater oli 24. veebruaril 1923 hageja Anette Lauriga suguliselt kooselanud, mis oli oluline asjaolu asja lahendamisel BES art 165 mõttes. Hageja asus kassatsioonkaebuses aga seisukohale, et Kohtupalati poolt tehtud järeldus ei vastanud asjas kindlaks tehtud asjaoludele ning palus Kohtupalati 11.11.1926 tehtud otsus tühistada.²⁰² Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse rahuldamata. Riigikohus selgitas, et tunnistajate ütluste hindamine, olgu siis üldiselt või iga üksiku tunnistaja kohta eraldi, kuulus Kohtupalati, kui asja sisuliselt arutava kohtu pädevusse, ning seda kassatsioonikorras ei arutatud. Väljaarvatud siis, kui sisuliselt asja arutav kohus oli tunnistajate ütlusi moonutanud, s.t ütlustele teise mõtte andnud, kui seda tunnistaja väljendas, sealjuures lugenud ütlustest välja seda, mida need ei sisaldanud. Käesolevas asjas aga Riigikohtu hinnangul tunnistajate ütluste moonutamist ei esinenud,

²⁰¹ RKTOo 16.02.1928, nr 156. Käsitatud pikemalt käesoleva magistritöö alapeatükis 1.2.1.

²⁰² Anette Lauri kassatsioonkaebus. RA, ERA 1356.3.7991, lk 2. Anette Lauri kassatsioonkaebus Kohtupalati otsuse peale 11. Oktoobrist 1926 nõudeasjas Jonan Neuhausi vastu alimentide pärast.

Kohtupalat oli tunnistajate ütluseid hinnanud, teinud neist järeldused ning sellised järeldused olid õigustatud.²⁰³

Eeltoodud kaasustest ilmneb, et Riigikohtu praktika kohaselt pidi kostja tõendama suguuhte toimumise kui fakti. Ei piisanud pelgalt suguuhte võimalikkuse tõendamisest. Nimetatud asjaolu toimumist sai kostja tõendada nii otseste, kui ka kaudsete tõenditega, mille koostoimes hindamise kohustus kohtul oli.

Kostja pidi elatise maksmise kohustusest vabanemiseks tõendama peale hageja ja mõne teise meesterahva suguuhte ka seda, et nimetatud asjaolu leidis aset BES art 165 määratletud perioodil, milleks oli 10 kuud kuni 182 päeva enne lapse sündimist. Kriitilist perioodi hageja liiderlike elukommete kontekstis hindas Riigikohus uurimisperioodil kolmes kaasuses.

2. juunil 1927 arutas Riigikohus J. Mankini kassatsioonkaebust Viljandi-Pärnu Rahukogu otsuse peale I. Kööbleri alimentide nõude asjas. Kostja tugines esitatud kaebuses asjaolule, et Rahukogu jättis otsust tehes arvestamata tunnistajate ütlused, mis kinnitasid, et hageja on peale 06.05.1925 olnud lähedas läbikäimises ka teise meesterahvaga. Hageja laps sündis 02.12.1925. Kostja asus seisukohale, et BES art 165 kohaselt tuleb ta isakohustustest vabastada, kuna oli tõendatud, et hageja oli seaduses etteantud nn „kriitilisel perioodil“, s.o 10 kuud kuni 182 päeva enne lapse sündimist, teise meesterahvaga vahekorras olnud. Riigikohus nõustus kostja väitega, et „kriitiline ajajärk“ kestis 02.02.1925 kuni 03.06.1925, seega langes tunnistajate ütluseid puudutav periood nimetatud ajajärku. Riigikohus rahuldaski kostja kassatsioonkaebuse, tühistas Rahukogu otsuse ja saatis tsiviilasja uueks otsustamiseks samale Rahukogule teises kohtu koosseisus.²⁰⁴

A. Matvei esitas 5. veebruaril 1927 Riigikohtule kassatsioonkaebuse, milles palus tühistada Kohtupalati otsus J. Palsi alimentide nõude asjas. Kostja tugines kaebuses asjaolule, et Kohtupalat jättis arvestamata tunnistajate ütlused, millest nähtuvalt käis hageja peale kostja juurest Tallinnast lahkumist sõdurite juures kasarmutes pidudel ja selliseid naisi peeti „sõdurite keskel saadud kogemuste põhjal“ mittekorralikeks. Ühtlasi selgitas kostja oma kaebuses, et kui poolte vahekord leidis aset 1924 aasta augustis ja laps sündis 10. mail 1925, siis oli rasestumise hetkest kuni lapse sündimiseni jäävaks ajavahemikuks umbes 10 kuud, kuid tavaline rasedus kestab naistel teadaolevalt 8 ½ kuud. Eelnevale tuginedes leidis kostja, et tema ei saa olla hageja lapse isa.²⁰⁵ Riigikohus arutas A. Matvei kassatsioonkaebust 24. novembril 1927 ning jättis

²⁰³ RKTOo 15.09.1927, nr 615. Lauri vs. Neuhaus. RA, ERA.1356.3.72.

²⁰⁴ RKTOo 02.06.1927, nr 594. Kööbler vs. Mankin. RA, ERA.1356.3.72.

²⁰⁵ Alfred Matvei kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8264, lk 2. Alfred Matvei kassatsioonkaebus Kohtupalati 22.11.1926 otsuse peale Julie Palsi alimentide nõudes.

kassatsioonkaebuse rahuldamata. Riigikohus leidis, et kui ka hageja käis sõdurite kasarmupidudel, ei saanud see olla selline asjaolu, mis oleks avaldanud mõju Kohtupalati lõppjärelausele. Asjas esitatud tõenditele tuginedes oli Kohtupalat kostja isaduse kindlaks teinud. Riigikohus selgitas ka seda, et BES artikli 165 kohaselt (et kriitiline periood on alates 182 päeva kuni 10 kuud enne lapse sündimist) langeb ära ka kostja väide nagu oleks raseduse kestvus mitte üle 8 ½ kuu.²⁰⁶

Riigikohus nentis 25.10.1928 H. Paesülla kassatsioonkaebust arutades, et kuigi asjas oli kindlaks tehtud hageja ja kostja suguline vahekord kriitilisel perioodil, siis oli asjas ka tõendatud, et hageja oli samal perioodil, olgugi, et vaid ühel korral, ka teise mehega koos maganud. Seetõttu ei saanud olla kindel, et hageja laps oli sündinud justnimelt kostjaga toimunud vahekorrast.²⁰⁷

Eeltoodud kaasustest võib järeldada, et kohus arvestas BES art 165 sätestatud kriitilist perioodi rangelt ning ülalpidamiskohustusest vabanemiseks piisas, kui kostja suutis tõendada, et hageja oli nimetatud perioodil mõne teise meesterahvaga suguühites kasvõi ühel korral. Kuigi tollases ühiskonnas ei olnud võimalik isadust kindlaks teha DNA-analüüsiga ning veregrupi määramine aitas teinekord üksnes mõne isakandidaadi välistada, mitte kinnitada kedagi, siis teoreetiliselt säilis vallaslapse emal võimalus enneaegse lapse sündimise korral eksperdil²⁰⁸ lasta hinnata lapse enneaegsust ning sellest tulenevalt ka välistada liiderlike elukommete süüdistus. Kuid seda siis üksnes üksikute suguühite episoodide ja enneaegsete või selgelt täiskantute laste puhul. Küll aga on huvitav, et kohus ei püüdnud kuidagi välja selgitada, et kes siis on lapse tegelik isa. Konkreetse kohtuasja piiridest oleks see muidugi väljunud.

Kui selles alapeatükis eelnevalt käsitletud eelduste tõendamisel analüüsitud kaasuste puhul oli Riigikohtul väljakujunenud ühtlane seisukoht, siis vaidlustes, kus kostja oli isaduse juba eelnevalt omaksvõtnud ja peale seda tugines ülalpidamiskohustusest vabanemiseks hageja liiderlikele elukommetele, oli kohtu seisukoht mõnevõrra muutlik.

Näiteks hageja A. Toompuu esitas 3. novembril 1923 Riigikohtule kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale. Hageja väitis kaebuses, et Rahukogu ei olnud asja arutades arvesse võtnud kostja kirja, milles kostja tunnistas end lapse isaks. Lisaks ei olnud hageja arvates Rahukogus millegagi tõendatud, et hageja oleks 10 kuni 6 kuud enne lapse sündimist teiste meesterahvastega sugulises vahekorras olnud. Vastupidi, kostja oli kohtus

²⁰⁶ RKTOo 24.11.1927, nr 927. Pals vs. Matvei. RA, ERA.1356.3.74.

²⁰⁷ RKTOo 25.10.1928, nr 721. Paesüld vs. Kargu. RA, ERA.1356.3.77.

²⁰⁸ Analoogia korras kaasusest Traumann vs. Papi, mida on käsitletud pikemalt käesoleva magistritöö alapeatükis 1.2.1.

tunnistanud, et just tema oli hagejaga olnud intiimses vahekorras. Rahukogu põhistas oma otsust põhiliselt tunnistaja ütlustega, kes ise olles „kaardipanija“, selgitas, et hageja oli teise meesterahvaga vahekorras olnud. Seega oli kostja seisukoht, nagu olla hageja ka teiste meesterahvastega sugulises vahekorras olnud, tõendamata ja väljamõeldis. See, et hagejal ka üks varasem abieluväline laps oli, ei saa vabasta kostjat kohustustest enda lapse ees.²⁰⁹ Riigikohus arutas hageja kassatsioonkaebust 27. novembril 1924 ning asus seisukohale, et Rahukogus oli tunnistajate ütlustega tõendatud, et hagejal peale kostja veel teistegi meestega suguline kokkupuude oli. Lisaks oli tõendatud, et ka hageja ise kahtles lapse tegeliku isa isikus. Rahukogu oli enda otsuses kirjeldanud, et kostja ei eitanud enda vahekorda hagejaga, kuid kohus leidis, et kui hageja samal perioodil ka teiste meesterahvastega sarnases läbikäimises oli, siis ei saanud kindlaks teha, keda lapse isaks tuli pidada. Kostja kirja oli Rahukogu arvestanud, kuid leidis selle olevat tähtsusetu. Tõendamismaterjalide, sealhulgas tunnistajate ütluste usaldusväärsuse hindamine kuulus aga asja sisusse, mis ei kuulunud kassatsioonikorras arutamisele. Eeltoodust tulenevalt jättis Riigikohus hageja kassatsioonkaebuse rahuldamata.²¹⁰ Selles kaasuses oli kostja isaduse kirjas hagejale omaksvõtnud, kuid kohtus oli tõendatud, et hageja ka teiste meesterahvastega vahekorras oli, seetõttu jättis Riigikohus hageja kaebuse rahuldamata ja leidis, et sellistel asjaoludel ei ole võimalik lapse isa kindlaks teha.

Sarnasele järeldusele jõudis Riigikohus ka 26.01.1928 lahendis. Nimelt esitas hageja 9. juulil 1927 Riigikohtule kassatsioonkaebuse, milles palus tühistada Tallinna-Haapsalu Rahukogu 16.05.1927 otsuse alimentide nõudeasjas. Hageja tõi enda kaebuses välja, et Rahukogu järeldus, nagu hageja oleks kriitilisel perioodil ka teiste meesterahvastega sugulises vahekorras olnud, ei olnud asjakohane. Kostja oleks pidanud BES art 165 kohaselt nimetatud asjaolu tõendama. Kostja seda aga ei olnud teinud. Hageja oli seisukohal, et BES art 165 põhimõtte kohaselt pidi kostja tunnistajate ütluste vahel tekkinud vastuolu tõendama. Tunnistajad olid näinud küll teist meesterahvast väljumas aidast, kus ka hageja aeg-ajalt magas, kuid sealjuures oli jäänud tõendamata, et hageja just nimelt kõnealusel ajal samas hoones viibis ja nimetatud meesterahvaga vahekorras oli. Tunnistajate sõnul magasid samas hoones ka teised poisid ja tüdrukud. Ainus tõend, millest oleks võinud järeldada, et hageja teise meesterahvaga voodit jagas, võis olla juhtum, kui tunnistaja nägi 10. juunil 1924 hagejat koos meesterahvaga teki all poolpaljalt magamas. Kuid tegemist ei olnud BES art 165 kriitilisse perioodi jääva juhtumiga, kuna laps sündis 308 päeva hiljem, s.o 14. aprillil 1925. Hageja oli seisukohal, et BES art 135 ja 165 piiravad nimetatud tähtaja 300 päevaga ning sealjuures olid ka kõik „ebanormaalsed

²⁰⁹ Akiliina Toompuu kassatsioonkaebus. RA, ERA 1356.3.8674, lk 2. Akiliina Toompuu kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 21. juunist 1920 Ivan Kesküla vastu 48 000 marga nõude asjas.

²¹⁰ RKTOo 27.11.1924, nr 704. Toompuu vs. Kesküla. RA, ERA.1356.3.64.

sündimised selle tähtjasse sissearvestatud²¹¹. Lisaks tõi hageja välja, et Rahukogu ei arvestanud otsust tehes, et kostja oli kohtuväliselt isaduse õigeksvõtnud. Nimelt oli kostja tunnistaja juuresolekul hagejale abordi tegemiseks raha pakkunud, kuid lubanud end siiski lapse isaks tunnistada, kui lapse sündimise ajast võiks järeldada, et kostja lapse isa on. Teise tunnistaja juuresolekul on pooled enda läbikäimistest rääkinud ja kostja on avaldanud, et kui laps märtsi- või aprillikuus sünnib, siis tunnistab kostja lapse enda omaks. Hageja hinnangul võis Vene Senati selgituste 1880/207 ja 1875/311 kohaselt kostja lapse isaks nimetada ka juhul, kui kostja väljaspool kohut lapse enda omaks tunnistab. Seesuguse tunnistuse põhjal oleks tulnud omaksvõtt lugeda ka kohtumenetluses esitatud asjaolude põhjal tõendatuks. Hageja asus kokkuvõttes seisukohale, et Rahukogu, jättes arvestamata hageja poolt esitatud tõendid ja kostja poolse isaduse õigeksvõtu ning lugedes kostja poolt esitatud vastuväited tõendatuks, oli rikkunud BES art 165, Ts.Kp.S § 366 ja Vene Senati otsuste 1880/207 ja 1875/311 põhimõtteid.²¹² Kostja esitas seisukoha kassatsioonkaebusele 11. oktoobril 1927, milles ta leidis, et kassatsioonkaebus tuli jätta rahuldamata. Rahukogu oli teinud tunnistajate ütlustest õiged järeldused. Lisaks rõhutas kostja, et üks tunnistaja, kes tõendas hageja vahekorda teise meesterahvaga, oli talu peremees ja teine elatunud inimene, kelle ütlused mingit kahtlust tekitada ei võinud. Seega oli kostja hinnangul „ilmkahtlemata“ tõendatud hageja intiimne vahekord teise meesterahvaga või isegi meesterahvastega. Kostja märkis ka seda, et tal ei olnud mingisugust ajendit hagejaga lähemalt sõbrustada, kuna hagejal oli juba eelnevalt kaks last ning kostja ise oli samal ajal oma tulevase abikaasaga kihlatud.²¹³ Riigikohus arutas asja 26. jaanuaril 1928 ning jättis kassatsioonkaebuse rahuldamata. Riigikohus leidis, et tunnistajate ütlustega oli siiski tõendatud, et hagejal oli kriitilisel perioodil ka teiste meesterahvastega suguline läbikäimine ning seega luges Riigikohus tähtsusetuks väite, et kostja end kohtuväliselt lapse isaks olevat tunnistanud. Riigikohtu hinnangul ei saanud kostja teada, kas tema või keegi teine on lapse isa, niipea, kui oli tõendatud, et hagejal oli intiimne kokkupuude ka teiste meesterahvastega.²¹⁴

Kuid samas leidis Riigikohus 06.12.1928 arutades Kärner vs. Tassenberg kaasust, et kui kostja teadis, et hageja juures oli käinud magamas ka keegi teine meesterahvas ja kostja oli sellest hoolimata last enda omaks pidanud, see tähendab isaduse omaksvõtnud, siis pidi kohus isaduse õigeksvõttu olulise asjaoluna hindama ja otsuse tegemisel sellega arvestama. Nimelt esitas hageja A. Kärner 9. mail 1928 Riigikohtule kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu

²¹¹ Hageja viitas siin „Seyfferts Archivle XXIV NR.117“.

²¹² Pauliine Holtsmanni kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7632, lk 2-3. Pauliine Holtsmanni kassatsioonkaebus Tallinna-Pärnu Rahukogu 16.05.1927 otsuse peale Pauline Holtsmanni alimentide nõudes.

²¹³ Julius Kopelmanni seisukoht kassatsioonkaebusele. *Ibidem*, lk 5

²¹⁴ RKTOo 26.01.1928, nr 63. Holtsmann vs. Kopelmann. RA, ERA.1356.3.75.

09.03.1928 otsuse peale. Hageja leidis, et Rahukogu jättis haginõude ebaõigelt rahuldamata. Hageja oli seisukohal, et haginõue oli tõendatud täies ulatuses kostja isaduse vabatahtliku õigeksvõtuga, mille kohta oli asjas esitatud ka kirjalikud tõendid, s.o kirjad, milles kostja end lapse isaks tunnistas ja mille kostja kohtus ka enda poolt kirjutatuteks oli tunnistanud. Neis kirjades tunnistas kostja end nii enne kui ka peale lapse sündimist lapse isaks. Lisaks oli kostja ka rahukohtuniku juures kinnitanud juba 8 kuud enne lapse sündimist, et täidab ülalpidamiskohustust ja võtab lapse kasvatamisest osa. Hageja hinnangul sai niivõrd varajasesest rasedusest või selle võimalikkusest teada üksnes lapse õige isa. Rahukogu oli aga jõudnud järeldusele, et kuigi kostja last enda pojaks oli nimetanud, ei tähendanud see seda, et ta end selle lapse isaks oleks tunnistanud. Hageja viitas esitatud kaebuses, et Rahukogu ei oleks tohtinud sellisele järeldusele kuidagi tulla, kuna kostja oli nimetanud end kirjas hagejale, mis oli ka kohtule esitatud ja kostja poolt omaksvõetud, end lapse „armsaks kalliks isaks“.²¹⁵ Riigikohus arutas hageja kassatsioonkaebust 6. detsembril 1928 ja leidis, et Rahukogu otsus tuli tühistada ja asi tuli saata samale Rahukogule tagasi uueks otsustamiseks teises kohtu koosseisus. Riigikohus nentis, et Rahukogu otsuse põhjendustest nähtus, et kohus ei olnud otsuse tegemisel hageja poolt esitatud kostja kirja lugenud ega arvestanud. Lisaks oli Rahukogu enda otsuses omal algatusel kostja kaitseks asjaolusid esile toonud, millele kostja ise polnud tuginenud. Kuid kõige olulisem rikkumine oli see, et Rahukogu ei olnud otsust tehes arvestanud isaduse õigeksvõtuga, mis leidis aset juba ka enne lapse sündi. Lisaks märkis Riigikohus, et kostjal oli teada juba enne lapse sündi, et hageja juures oli üks teine meesterahvas ka käinud, kuid sellest hoolimata oli kostja end ka hiljem pidanud hageja lapse isaks. Eeltoodule tuginedes leidis Riigikohus, et Rahukogu oli vastuollu sattunud Ts.Kp.S §-ga 129.²¹⁶ Sama kostja teist kassatsioonkaebust samas vaidluses arutades kordas Riigikohus 23.10.1930 enda seisukohta, mille kohaselt siis, kui kostja oli end korduvalt lapse isaks tunnistanud, ei saanud kostja end kaitsta hiljem väitega, et hagejal oli kriitilisel perioodil olnud vahekordi ka teiste meesterahvastega.²¹⁷ Seega Riigikohus pidas võimalikuks tunnistada kostja väljaspool abielu sündinud lapse isaks ka juhul, kui kostja oli esitanud hageja liiderlike elukommete vastuväite, kuid seda ainult juhul, kui kostja oli eelnevalt isaduse omaksvõtnud ja pidi omaksvõtu ajal teadma, et hagejal võis olla suguline vahekord ka mõne teise meesterahvaga.²¹⁸

Eeltoodud Riigikohtu seisukohta ilmestab ja väärrib märkimist ka Riigikohtu 12.12.1929 seisukoht hageja E. Liikeri kassatsioonkaebuses Tallinna-Haapsalu Rahukogu 19.12.1928

²¹⁵ Adele Kärneri kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7948, lk 2. Adele Kärneri kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu 09.03.1928 otsuse peale alimentide nõudes Friedrich Tassenbergi vastu.

²¹⁶ RKTOo 06.12.1928, nr 909. Kärner vs. Tassenberg. RA, ERA.1356.3.78.

²¹⁷ RKTOo 23.10.1930, nr 741. Kärner vs. Tassenberg. RA, ERA.1356.3.85.

²¹⁸ Omaksvõtu kohta rohkem käesoleva magistratöö alapeatükis 1.1.

otsuse peale. Riigikohus nentis, et kuigi Rahukogu oli kindlaks teinud, et hagejal peale kostja veel ka teiste meestega suguline läbikäimine oli, siis Rahukogu oli jätnud ebaõigesti arvestamata tunnistaja ütlused, mille kohaselt käis kostja peale lapse sündi tihti hageja juures ja nimetas end lapse isaks ning samas ka kostja kirjad, millest nähtus, et kostja hageja last enda pojaks pidas. Riigikohus leidis, et kuna nimetatud asjaoludes võis BES art 165 kontekstis oluline tähendus olla, siis Rahukogu oli ebaõigesti jätnud nimetatud asjaolud kaalumata. Riigikohus tühistas Rahukogu otsuse Ts.Kp.S § 129 ja 142²¹⁹ rikkumise pärast ja saatis asja tagasi samale Rahukogule uueks otsustamiseks.²²⁰

Hageja liiderlikud elukombed oli elatise nõude esitamise puhul kostja peamiseks vastuväiteks, kuid hageja ja mõne teise meesterahva suguvõtte tõendamiskoormus lasus kostjal endal. Sealjuures tuli kostjal küllalt veenvalt nimetatud sündmuse toimumist kohtus tõendada. Kui aga kostja oli enne vaidluse tekkimist hageja lapse isaduse omaksvõtnud, siis selles küsimuses oli Riigikohtu praktika erinev. 1928. aasta lahendis oli Riigikohus seisukohal, et hoolimata omaksvõtust ei saanud vallaslapse isa kindlaks teha juhul, kui lapse ema kriitilisel perioodil kasvõi korragi mõne teise meesterahvaga sugulises vahekorras oli, kuid samas ei ilmnenu kaasuse asjaoludest, kas kostja oli juba isaduse omaksvõtu ajal teadlik hageja võimalikest elukommetest või mitte. Samas 1929. aasta ja 1930. aasta lahenditest tulenes, et kostja ei saanud peale isaduse omaksvõttu kohtus enam ülalpidamiskohustusest pääsemiseks hageja võimalikele liiderlikele elukommetele tugineda, kui ta isaduse omaksvõtu ajal teadis või pidi teadma, et hagejal võis olla sarnane suguline vahekord ka mõne teise meesterahvaga. Seega oli Riigikohtu praktika küll muutlik, kuid selle põhjus analüüsitud kaasustest ei selgunud.

1.3.2. Kostja isikust tulenevad vastuväited

Autori hinnangul väärivad eraldi märkimist kostjate esitatud vastuväited isadusele, milles tugineti vallaslapse ülalpidamiskohustusest pääsemiseks kostja enda isikust tulenevatele asjaoludele. Nii arutas Riigikohus 23. veebruaril 1927 A. Kaasiku kassatsioonkaebust Kohtupalati otsuse peale 15. märtsist 1926 A. Kütti alimentide nõudes. Nimetatud kaasuses ei eitanud kostja seda, et ta hagejaga sugulises vahekorras oli olnud, kuid enda väitel ei saanud ta olla hageja lapse isa. Nimelt oli kostja enda sõnul vahekorra ajal „seemne kohalise isolatsiooni läbi hästi tuntud süsteemis kõrvale hoidnud“ ning uskus seetõttu, et sellest vahekorrast ei saanud

²¹⁹ Ts.Kp.S § 142 kohaselt pidi kohtuotsus sisaldama järgnevat teavet: 1) otsuse kuupäev; 2) osapoolte nimed ja andmed; 3) nõuded; 4) lahendi sisu, põhjendused millele kohus tugines; 5) menetluskulud ja nende jaotus, koos põhjendustega; 6) kas otsus on koheselt sundtäidetav; 7) kohtuniku allkiri.

²²⁰ RKTOo 12.12.1929, nr 946. Liiker vs. Kelk. RA, ERA.1356.3.82.

hageja lapseootele jääda. Riigikohus asus aga seisukohale, et „kostja usk ei või selleks mõõduandev olla, mida oleks võinud vahest kindlaks teha ekspertiis kostja poolt tähendatud süsteemi ja selle läbiviimist arvesse võttes.“ ja jättis kaebuse rahuldamata.²²¹ Siinkohal on tänapäeva kontekstis küsitav, kas „seemne kohaline isolatsiooni“ all peetakse silmas katkestatud suguühet, kaitsevahendeid või näiteks meesterahva steriliseerimist, kuid Riigikohtu seisukohta arvestades pidi olema tegemist sellise meetmega, mida ekspertiis oleks saanud kinnitada.

Ühtlasi kasutasid kostjad isaduse vastuväitena enda suguvõimetust. Esimene viide sellele, et Riigikohus arutas võimaliku asjaoluna meesterahva suguvõime olemasolu, leidub 13. oktoobri 1927 aasta otsusest, milles Riigikohus arutas M. Käkki kassatsioonkaebust D. Lauri vastu alimentide nõudes. Riigikohtu lahendist nähtub, et hageja esitas Riigikohtule kassatsioonkaebuse, milles käsitleti meesterahva suguvõimekuse olemasolu. Riigikohus nimelt nentis enda lahendis, et meesterahva suguvõime olemasolu oleks saanud tõendada hageja nõudmisel varasemas kohtuastmes jaoskonnaarsti poolt.²²² Kostja suguvõime olemasolu oli arutlusel ka Riigikohtus 07. novembril 1929, mil Riigikohus arutas E. Naarise kassatsioonkaebust Viljandi-Pärnu Rahukogu 24.09.1928 otsusele J. Jenseni alimentide nõudes. Kostja oli Rahukogule esitanud isaduse tuvastamise vastuväitena, et läbipõetud suguhaigusest tulenevalt oli ta sigimisvõimetu ja seega ei saanud ta olla hageja lapse isa. Rahukogu leidis, olles ärakuulanud professor Paldrocki selgitused, millega asjatundja kostja vastuväite ümber lükkas, et kostja sai küll lapse isa olla. Lisaks oli kostja, tunnistaja ütluste kohaselt, isaduse ka omaksvõtnud.²²³ Seega sai kohus suguvõime hindamiseks kaasata eksperte.

Lisaks leidis Riigikohus 19.09.1929 lahendis, et „kuna Karl Kikase suguvõimetuse küsimus ja selle võimetuse kestvuse tõendamine Rahukogus arutlusel oli, ei tarvitsenud Rahukogu enam nõudjapoolele meelde tuletada, et ta Karl Kikase suguvõimetust kriitilisel ajajärgul tõendama pidi“.²²⁴ Viimati käsitletud kaasusest tuleneb, et kui kostja esitas enda suguvõimetuse vastuväite, siis lasus ka hagejal kohustus esitada kohtule suguvõimet kinnitavaid tõendeid. Mismoodi oli hagejal seda aga võimalik teha, ei selgu käesolevat uurimisperioodi käsitlevast õiguskirjandusest ega ka kohtulahenditest.

Omaette tähelepanuväärne on aga Riigikohtu lahend Naudi vs. Karlson. Nimelt arutas Riigikohus 21. novembril 1929 alaealise J. Karlsoni seadusliku esindaja, tema ema, A. Karlsoni kassatsioonkaebust Viljandi-Pärnu Rahukogu 12.11.1928 otsuse peale L. Naudi alimentide

²²¹ RKTOo 23.02.1927, nr 199. Kütt vs. Kaasik. RA, ERA.1356.3.71.

²²² RKTOo 13.10.1927, nr 756. Käkki vs. Lauri. RA, ERA.1356.3.73.

²²³ RKTOo 07.11.1929, nr 771. Jensen vs. Naarise. RA, ERA.1356.3.82.

²²⁴ RKTOo 19.09.1929, nr 548. Kundsinn vs. Serring. RA, ERA.1356.3.81.

nõudes. Kaebaja väitis, et abieluseaduse § 2 kohaselt olid alla 18 aasta vanused meesterahvad sigimisvõimetud. Rahukogu oli oma otsuses leidnud, et asjas esitatud tõendeid ja antud ütluseid arvestades, et kostja oli siiski hageja lapse isa ja BES art 165 ei sisaldanud endas välistust ega erandit alaealiste isade isaduse suhtes. Riigikohus nõustus Rahukogu seisukohaga ja selgitas, et üheski seaduses ei ole kindlaks määratud, et millisest hetkest algab mehe sigimisvõime. Kaebaja väide, et abieluseaduse § 2 kohaselt olid alla 18. aasta vanused meesterahvad sigimisvõimetud, oli alusetu. Abieluseadus nimelt sätestas vanuse, mis vanusest alates isikud abielluda võisid. Nimetatud paragrahv aga ei välistanud naisterahva rasestumist alaealisest mehest. Sigimisvõime oli Riigikohtu hinnangul individuaalne, mis igal inimesel vastavalt tema kehale ja vaimsele küpsusele välja areneb. Juhul, kui sigimisvõime suhtes tekkis aga vaidluseid, siis tuli iga juhtumi puhul eraldi seda hinnata, sealjuures laskus tulenevalt Ts.Kp.S § 81 tõendamiskoormus mehel.²²⁵ Riigikohtu seisukohast järeldub, et tõsikindlal sigimisvõime puudumisel oli kostjal võimalik seda tõendada, milleks kõige kindlam viis sai olla eksperdi hinnang.

Isaduse tuvastamise kokkuvõttena võib öelda, et kohus pidi BES art 165 alusel isaduse kindaks tegemisel arvestama asjas esitatud tõendite, tunnistajate ütluste ja muude kindlaks tehtud asjaoludega, arvestades neid koostoimes ja hinnates igakülgselt. Tunnistajatena ei arvestanud kohus kriminaalkorras karistatud isikute ütluseid, seevastu lähikondsete ja sugulaste ütlused olid tunnistusena arvestatavad, kui need olid teiste tõendite ja asjaoludega kooskõlas. Tunnistajate usaldusväärsuse hindamisel tugines kohus enda sisetundele. Suguühete tõendamise juures oli oluline suguühete toimumise eluline usutavus, kuid Riigikohtu praktika ei olnud tõendatuse standardit käsitledes ühtlane. Nimelt piisas esimestel aastatel isaduse tuvastamiseks suguühete toimumise võimalikkusest, kuid 1927. aastal ja 1928. aastal leidis lahendeid, milles Riigikohus nõudis suguühete faktilise toimumise tõendatust. Sarnaselt hageja ja kostja suguühete tõendatuse standardile oli Riigikohtu seisukoht 1928. aastal ja 1929. aastal erinev ka isaduse omaksvõtu puhul hageja liiderlike elukommete vastuväidete lahendamiste seisukohtades. Lisaks hageja liiderlike elukommete vastuväitele esitasid kostjad isaduse suhtes ka erinevaid enda isikust tulenevaid vastuväiteid, näiteks enda sigimis- või suguvõime puudumist kohta. Vallalapse ülalpidamiskohustusest pääsemiseks oli aga suguvõime ja sigimisvõime vastuväite esitamisel vajalik eksperdi hinnang. Siinkohal osutab töö autor uuesti ka töö lisas olevale Riigikohtu lahendite statistikale, mille kohaselt Riigikohus rahuldas kostjate kaebuseid väga harva.²²⁶

²²⁵ RKTOo 21.11.1929, nr 786. Naudi vs. Karlson. RA, ERA.1356.3.82.

²²⁶ Vt magistratitöö lisad.

2. Ülalpidamiskohustuse kestvus

2.1. Ülalpidamiskohustuse tekkimine ja jagunemine

Vallaslapse suhtes olid vanemlikud õigused eelkõige lapse emal, kuid vallaslapse ülalpidamine ei olnud BES art 167 kohaselt mitte ainult tema ema, vaid ka isa kohustus. BES kommentaaride kohaselt tekkis ülalpidamiskohustus isal olenemata sellest, et tal vanemlikud õigused lapse suhtes puudusid. Igasugused vanemate vahelised kokkulepped vallaslapse isa ülalpidamiskohustustest pääsemise osas olid kehtetud.²²⁷ Kuigi BES art 172²²⁸ kohaselt oli isal õigus nõuda elatise maksmise asemel last enda kasvatada, ei kaasnenud sellega isale emaga võrdseid vanemlikke õigusi, vaid lapse enda juurde elama võtmine oli käsitletav üksnes elatise maksmise kohustuse alternatiivina. See tähendab, et lapse enda juurde elama võtmine andis isale õiguse keelduda elatise maksmisest. Kui tavaliselt elas vallaslaps enda emaga ja isa pidi lapsele elatist maksma, siis isa võis lapse enda juurde küsida juhul, kui laps enam emalikkude hoolitsust ei vajanud. Kui ema suutis tõendada, et laps siiski vajab veel ema hoolt, jäi laps ema kasvatada ja isale jäi kohustus tasuda lapsele elatist. Juhul, kui ema keeldus mingil muul põhjusel andmast last tema isa kasvatada, andis see isale õiguse keelduda elatise maksmisest.²²⁹ Ka A. Palvadre väljendas oma artiklis, et vallaslapse eest hoolitses ja teda kasvas tema ema. Seni, kuni laps ema hoolitsust vajab, oli lapse suhtes vanemlikud õigused üksnes emal. Alles pärast seda, kui laps enam ema hoolitsust ei vajanud, sai isa lapse enda kasvatada võtta. Isa kohustused seisnesid peamiselt selles, et ta oma lapsele elatist pidi andma, s.o ülespidamise ja kasvatamise kulud.²³⁰

Kui ema aga kohtles last halvasti ega suutnud last üleval pidada, siis oli isal õigus pöörduda avaldusega vaeslaste kohtusse ning nõuda emalt vanemlike õiguste äravõtmist ja paluda tunnustada enda vanemlikke õiguseid lapse suhtes.²³¹

Vallaslapse isana kindlaks tehtud mehel lasus lapse ülalpidamiskohustus sõltumata sellest, kas laps oli eostatud vabatahtliku või vägivaldse suguuhte, abielurikkumise, liiderlikkuse või lühiajalise suhte tulemusel.²³² BES artiklid ei sätestanud sellele mingisugust erisust ja mujal õiguskirjanduses täpsustused puuduvad.

²²⁷ Буковский, В, 167 б, стр 128.

²²⁸ BES art 172 kohaselt “mitte seaduslikult sündinud laste kasvatamine on ema päralt, aga kui tema enam emalikkude eelmuretmist ei tarvita ja isa selle asemel, et temale ülespidamist anda, soovib ise teda kasvatada, siis võib temale ainult siis seda keelata, kui tema laiuuseväärt eluviisid mitte korralikult kasvatusele põhjuse annavad”.

²²⁹ Буковский, В, 172 а, стр 133.

²³⁰ Palvadre, A, lk 136

²³¹ Буковский, В, 167 а, стр 127.

²³² *Ibidem*, 168 в г, стр 129.

Järgnevalt analüüsitakse ülalpidamiskohustuse tekkimist ja selle jagunemist käsitlevaid Riigikohtu lahendeid. 2. veebruaril 1922 arutas Riigikohus J. Schleicheri kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale M. Oismanni elatise nõudes. Kostja väitis kassatsioonkaebuses, et Rahukogu muutis omal algatusel nõuet ja mõistis hagejale elatise nõutud perioodi 23.11.1920-23.11.1921 asemel perioodi 14.04.1921-14.04.1922 eest. Kostja arvates ei pruukinud hageja üldsegi tahta kostjalt elatist pärast 23.11.1921. Kostja palus Rahukogu otsus tühistada ja anda asi uueks läbivaatamiseks sama Rahukogu teisele koosseisule.²³³ Hageja aga oli seisukohal, et Rahukogu ei olnud omal algatusel nõuet muutnud, vaid oli muutnud lihtsalt nõude perioodi kulgemise vahemikku. Nõudesumma oli sama, mis hageja poolt esitatud avalduses. Kuna nõude summa oli muutmata, siis oli hageja arvamusel, et Rahukogu ei olnud otsust tehes seadust rikkunud.²³⁴ Riigikohus leidis enda 02.02.1922 otsuses nr 31, et kostja kaebus Rahukogu otsuse peale nõude muutmise osas oli põhjendatud. Rahukogu pidi jääma nõude piiridesse. Riigikohus täpsustas, et Rahukogu oli nõude perioodi sidunud hagiavalduse esitamise kuupäevaga, mis aga ei olnud õige. Riigikohus selgitas, et elatise andmise kohustus abielus sündinud laste suhtes lasub BES art § 200 järgselt laste isal, ema annab ülalpidamist üksnes siis, kui tal selleks varandust on. Sarnaselt lasus ka vallaslastele elatise andmise kohustus BES art § 168 järgselt peamiselt lapse isal. See kohustus ei olnud sõltuv nõude esitamisest, vaid elatise maksmise kohustus tekkis lapse sündimise hetkest, sest alates sellest hetkest oli tarvis last toita, katta, ravida ja kasvatada. Riigikohus oli seisukohal, et loomuvastane oleks olnud elatise väljamõistmata jätmine tagasiulatuvalt juhul, kui nõue oleks esitatud selleks, et kostjat kohustada *loonus-in-natura* üleval pidama. Käesoleval juhul aga nõudis hageja lapse isal lasuva elatise maksmise kohustuse täitmist rahaliste maksetena. Sealjuures juhtis Riigikohus tähelepanu asjaolule, et kostja ei olnud menetluses tõendanud ka seda, et kostja oleks lapse ülalpidamiskohustust vabatahtlikult täitnud. Eeltoodust tulenevalt leidiski kohus, et Rahukogul ei olnud mingisugust õiguslikku alust elatise tagasiulatuvalt välja mõistmata jätmiseks.²³⁵ Seega vallaslapse ülalpidamiskohustus tekkis isal alates lapse sündimise hetkest ning ei olnud seotud elatise nõude esitamise kuupäevaga. Vallaslaste ülalpidamiskohustus lasus peamiselt laste isal, seda siis sarnaselt abieluliste lastega.²³⁶

²³³ Jaan Schleicheri kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8216, lk 2. Jaan Schleicheri kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 22. augustist 1921 Madlena Oismanni nõude asjas 9600 marga pärast.

²³⁴ *Ibidem*, lk 3.

²³⁵ RKTOo 02.02.1922, nr 31. Oismann vs. Schleicher. RA, ERA.1356.3.59.

²³⁶ BES art 200 kohaselt "kui abielu lahutatud saab ja üks abikaasadeist süüaluseks tunnistatakse, siis peavad lapsed teise poole juures toidetud ja kasvatatud saama; aga ülespidamise ja kasvatamise kulud langevad alati isa peale, ema kannab neid ainult siis, kui tema jõukas on ja isal midagi ei ole." Nii jäi see ka tsiviilseadustiku eelnõudes. Vt täpsemalt: Kiirend-Pruuli, K. Abikaasade isiklike suhete õiguslik korraldus Eesti esimesel iseseisvusperioodil: tee kaheliikmelise parlamendi suunas. Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2017. Tartu 2018, lk 205-228.

Järgnevalt vaadeldakse lahendit, milles Riigikohus kujundas seisukoha lastekodus viibiva lapse ülalpidamiskohustuse suhtes. Estorn esitas 28.10.1929 Riigikohtule kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsusele J. Kuuse elatise nõudes kostja vastu. Kaebuses esitatud asjaolude kohaselt oli Rahukogu otsus, millega kostjalt mõisteti hageja kasuks välja elatis väljaspool abielu sündinud lapsele, alusetu, kuna hageja laps viibib alates sündimise hetkest lastekodus ja teda kasvatati riigi kulul. Hageja ei olnud kostja hinnangul lapse kasvatamisel mingit kulu kandnud ja seepärast ei olnud hageja ka õigustatud kostjalt nõudma lastekodule tasutavaid kulusid ette.²³⁷ Riigikohus asus aga oma otsuses seisukohale, et kostja kaebus oli alusetu. Nimelt sätestas hoolekande seaduse²³⁸ § 25, et lapse ema oli kohustatud lastekodule kui abiandjale asutusele tasuma viimase poolt kantud lapse ülalpidamise kulud niipea, kui tal selleks võimalus avanes. Säärane võimalus aga tekkiski hagejal elatistrahast sissenõudmisega kostja käest.²³⁹ Vaadeldud kaebusest järeldub, et isadel lasus ka lastekodudes asuvate laste ees ülalpidamiskohustus ja emadel oli sisuliselt hoolekande seadusest tulenev kohustus nõuda lapse isalt elatist, et sellest tasuda lapse ülalpidamiskulud hoolekande asutusele.

Ema oli kohustatud last üleval pidama alles siis, kui vallaslapse isal puudusid igasugused vahendid elatise maksmiseks. Kui aga ka ema ei suutnud seda teha, läks kohustus üle emapoolsetele ülenejatele sugulastele, s.o ema vanematele.²⁴⁰ Nimetatud põhimõtte tulenes BES artiklist 171, mis sätestas: „Kui mitte seaduslikult sündinud lapse (kasulapse) isa teda ei jõua ülespidada, siis need kohustused lähevad ema peale, aga pärast teda sugulaste peale ülenevas joones (suguluse liinis).“²⁴¹ BES kommentaarides täpsustati, et kui isa ei suutnud lapsele ülalpidamist anda ja see kohustus läks üle lapse emale ja tema ülenejatele sugulastele, ei tähendanud see, et isal puudunuks üleüldine kohustus last ülal pidada, vaid jättis kohtule kaalutlusõiguse otsustamiseks, millises ulatuses tuli isal ülalpidamiskohustust täita. BES art 171 oli üksnes norm, mida kohaldada siis, kui isalt ei õnnestunud elatist saada.²⁴² Seega vallaslapse isal oli teoreetiliselt küll võimalus vahendite puudumisel lapse ülalpidamisest pääseda, kuid see oli igakordne kohtu diskretsiooniotsus, kas ja millisel määral isa ülalpidamiskohustusest vabastada. Uurimisel perioodil ei jõudnud Riigikohtusse ühtegi vaidlust, milles oleks

²³⁷ Aleksander Estroni kassatsioonkaebus, 25.10.1930. RA, ERA.1356.3.7922, lk 2. Aleksander Estroni kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu 28.05.1929 otsuse peale Julia Kuuski elatise nõudes.

²³⁸ RT 1925, nr 120/121

²³⁹ RKTOo 06.11.1930, nr 781. Kuusk vs. Estorn. RA, ERA.1356.3.86.

²⁴⁰ Palvadre, A, lk 138.

²⁴¹ Ema sugulastele ülalpidamiskohustuse edasimineku võis olla seotud asjaoluga, et vallaslapse isal puudusid perekondlikud õigused ja kohustused vallaslapse ees ja isaks tunnistamisega ei tekkinud tal ka lapsega sugulust. Vt täpsemalt käesoleva magistritöö alapeatükk 1.1.

²⁴² Буковский, В, 171 б, стр 132.

vallaslapse isa rahaliste vahendite puudumise tõttu lapse ülalpidamiskohustus üksnes emale või tema ülenejatele sugulastele langenud.

Ülalpidamiskohustuse jagunemist tagasiulatuva elatise nõude puhul käsitles Riigikohus 1928. aasta lahendis Roosimäe vs. Pruun. R. Pruun esitas Riigikohtule 30. septembril 1927 kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsusele. Kostja oli seisukohal, et Rahukogu eksis, kui mõistis kostjalt hageja kasuks välja elatise alates lapse sündimise hetkest. Kostja hinnangul ei oleks tohtinud elatise nõuet alates lapse sündimise päevast rahuldada, vaid alates vastava nõude esitamise hetkest. Kostja põhjendas oma seisukohta sellega, et last oli sündimise hetkest juba ema poolt üleval peetud ning BES artiklites 171 ja 170 tulenevalt oli lapse ema seda kohustatud ka tegema. Kui lapse ema sai lapse ülalpidamisega kuni elatise nõude esitamiseni hakkama, siis ei olnud tal kostja hinnangul õigus juba kantud kulusid lapse isalt tagasi nõuda. Kostja oli seisukohal, et lapse isana ei olnud ta üksi kohustatud lapse kulutusi kandma, kuna BES art 168 järgi kandis isa kulud peaaesjalikult, mis kostja hinnangul loogiliselt tähendas seda, et isa kannab lapse kulutusi üksnes siis, kui emal selleks abi vaja on ja kui ta vastava nõude esitab. Eeltoodust tulenevalt ei saavat lapse ema lapse isalt tagasiulatuvalt lapsele elatist nõuda.²⁴³ Riigikohus arutas tsiviilasja 19. aprillil 1928 ja jättis kassatsioonkaebuse rahuldamata. Riigikohus selgitas kostjale, et väljaspool abielu sündinud lapsele ülalpidamist andma kohustatud isikuks oli lapse isa vastavalt BES artiklitele 168, 170 ja 172. Sealjuures ka tagasiulatuvalt. Isa vabanes ülalpidamiskohustusest üksnes siis, kui ta last toita ei jõudnud ning alles seejärel langes lapse ülalpidamiskohustus lapse emale ja peale seda viimasena BES art 171 kohaselt emapoolsete ülenevate sugulaste peale.²⁴⁴

BES art 170 sätestas vallaslapse õiguse isa pärandi arvelt ülalpidamise saamiseks järgmiselt: „mitte seaduslikult sündinud laste pärastine ülespidamine langeb ka isalt jäänud varanduse peale. Aga viimase vanemad ja sugulased on kõigist niisugustest kohustustest vabad, olgu siis, kui nemad isa päranduse pärivad“. Nimetatud sättes toodud väljend „olgu siis“ jätab normi mõtte kahetiseks ja laialt tõlgendatavaks. Seega vaatas magistritöö autor BES-i venekeelset sõnastust: *„Содержание, следующее незаконнорожденному, лежит также и на имуществе, оставшемся после его отца. Но родители и родственники последнего свободны от всякой в семье отношении обязанности, разве бы они приняли наследство после отца“*.²⁴⁵ Venekeelsest sõnastusest tuleneb, et vallaslapsel oli õigus isa pärandvara arvelt enese ülalpidamisele, kuid seda üksnes juhul, kui isal puudusid teised pärijad või pärijad

²⁴³ Rudolf Pruuni kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8447, lk 2. Rudolf Pruuni kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu 06.05.1927 otsuse peale Emilie Roosimäe alimentide nõude asjas.

²⁴⁴ RKTOo 19.04.1928, nr 362. Roosimäe vs. Pruun. RA, ERA.1356.3.76.

²⁴⁵ Буковский, В, 170, стр 131.

pärandvara vastu ei võtnud. Seega laienes vallaslapse ülalpidamine isa surma korral ka isast järele jäänud varandusele, kuid isa vanemad ja sugulased olid lapse ees ülalpidamiskohustusest vabad isegi siis, kui nad isa varanduse pärijad olid. Kuid samas ei keelanud BES pärijatel vabatahtlikult pärandi arvelt vallaslapse ülalpidamiskohustust täita. Ka BES kommentaaride kohaselt ei olnud isa surma puhul isa sugulastel kohustust aktsepteerida lapse nõuet isa pärandile. Lapse ülalpidamiskohustust peeti isiklikuks ja see ei läinud üle isa sugulastele.²⁴⁶

BES kommentaaride kohaselt oli ülalpidamiskohustus samuti isa isiklik kohustus, mis lõppes isa surmaga. Nimelt leiti, et pärandvara vähesuse korral võis vallaslaps võlausaldajana sattuda pärandvara arvelt elatise nõude rahuldamisel paremasse olukorda, kui isast jäänud seaduslikud järeletulijad.²⁴⁷ Selles küsimuses uuritaval perioodil Riigikohtu lahendid puudusid ja ei ole teada, kuidas kohus BES artiklit 170 sisustas.

Seega tekkis analüüsitud Riigikohtu praktika ja BES sätete kohaselt isal vallaslapse ülalpidamiskohustus tema sündimise hetkest. Üksnes siis, kui isa polnud suuteline lapsele ülalpidamist pakkuma, langes vastav kohustus emale ja peale seda ema ülenejatele sugulastele. Isapoolsetele sugulastele ülalpidamiskohustus ei laienenud, kuna mehe tunnistamisega vallaslapse isaks ei kaasnenud lapse jaoks sugulust isa vanematega. Ühtlasi ei tähendanud isa vaesus või vara väheesus, et isa oleks olnud vallaslapse ülalpidamisest ilmtingimata täielikult vabastatud, vaid see oli kohtu diskretsiooniõigus, kas ja millisel määral ülalpidamine emale langes. Vallaslapse isal oli võimalik elatise maksmise alternatiivina nõuda last endale kasvatada, kuid seda üksnes juhul, kui laps enam emalikku hoolitsust ei vajanud.²⁴⁸ Samas ka lapse lastekodus viibimine ei vabastanud lapse vanemaid lapse ülalpidamiskohustusest. Lapse ema oli sel juhul kohustatud isalt elatist nõudma ja selle hoolekandetasutusele edastama. Isa surma puhul oli vallaslapsel õigus nõuda isast jäänud pärandi arvelt ülalpidamist, kuid seda üksnes juhul, kui isa pärijad pärandit vastu ei võtnud või pärijad puudusid.

2.2. Ülalpidamiskohustuse lõppemine

BES art 168 kohaselt oli „mitte seaduslikult sündinud lastele [...] isa kohustatud tarvilikku ülespidamist ja toitu kätte muretsema, kuni ta iseennast veel ülespidada ei jõua“, seega lasus vallaslapse isal kohustus tagada lapsele vajalik ülalpidamine ja kasvatamiseks vajalikud vahendid. Sealjuures ei sidunud BES ülalpidamiskohustust ühegi tähtajaga, sätestades

²⁴⁶ Буковский, В, 170, стр 131.

²⁴⁷ *Ibidem*, 170, стр 131.

²⁴⁸ Käsitletud pikemalt magistritöö järgmises alapeatükis 2.2.

ülalpidamiskohustuse üksnes terminiga - kuni laps end ise üleval pidada suudab. Sama kordasid ka BES kommentaarid: „seni, kuni laps end ise toita suudab“. See tähendas seni, kuni ta oli valmis tööle asuma või talle eraldati mõni muu rahaline toetus. Kui aga laps mingil põhjusel, näiteks tervisest tulenevalt, end siiski mingi perioodi peale seda end ülalpidada ei suutnud, siis taastus isa kohustus teda üleval pidada ja kestis ajani, milleni kohus oli isale ülalpidamiskohustuse määranud.²⁴⁹ BES kommentaaride kohaselt ei peetud põhjendatuks isa ülalpidamiskohustuse laienemist lapse täiskasvanuks saamisest kaugemale põhjusel, et selleks ajaks pidi olema lapsel haridus omandatud ning kuna vallaslapse isal puudusid igasugused perekondlikud õigused lapse suhtes, siis oli vaid ema määrata lapse amet ja valikud. Seetõttu leiti, et isal sai vallaslapse ees olla ülalpidamiskohustus üksnes seni kuni hädavajalik.²⁵⁰

Vene õiguskirjanduse kohaselt pidi aga isa abieluvälist last ülal pidama kuni lapse täisealiseks saamiseni, lapse abiellumiseni või hariduse omandamiseni. Sama kehtis ka lapse ema suhtes.²⁵¹ BES art 269 kohaselt loeti isik täisealiseks 21-aastaselt ja alates 1922. aastast täisealisuse alammäära vähendamise seaduse²⁵² alusel 20-aastaselt. BES kommentaaride kohaselt lõppes isa ülalpidamiskohustus ka siis, kui ema uue mehega abiellus. Vallaslapse sellisel seadustamisel abielu kaudu puudus tagasiulatuva jõud. Uuesti abiellumisega sai ema uus mees endale lapse suhtes kõik vanemlikud õigused ja kohustused.²⁵³

Tjutrjumovi käsitletuse ja BES põhimõtete kohaselt lasus isal küll abielulise ja puudega lapse ülalpidamiskohustus ka peale lapse täisealiseks saamist, kuid vallaslapse puhul piirnes isa igasugune ülalpidamiskohustus lapse täisealiseks saamisega. Siinkohal oli seaduse regulatsioonis abieluliste ja vallaslaste suhtes tehtud suur erisus. Kahjuks uurimisperioodil analüüsitud vaidlustes sellekohaseid küsimusi ei tõstatanud ja seega toob autor siinkohal lihtsalt välja probleemi, et kes siis pidi täisealist puudega vallaslast üleval pidama?

Ka I. Tjutrjumov tõstas 1937. aastal küsimuse, kas vanemad olid kohustatud oma last üleval pidama kuni lapse täisealiseks saamiseni või ülalpidamiskohustus võis ületada ka lapse täisealisuse piiri. Tjutrjumov arutles, et vanemate kohustus oma lapsi üleval pidada tugines põhimõttele, et vanematel oli oma lapse ees ülalpidamiskohustus seni, kuni laps ise oli võimetu või ta ei olnud piisavalt võimeline ise hoolitsema enda ülalpidamise eest. Seetõttu laskuski Tjutrjumovi hinnangul vanematel laste ülalpidamiskohustus seni, kuni laps ise oli võimeline

²⁴⁹ Буковский, В, 168 г, стр 130.

²⁵⁰ *Ibidem*, 169 а, стр 130.

²⁵¹ Саатчиан, А. Л, стр 356.

²⁵² РТ 1922, 74/75, 40.

²⁵³ Буковский, В, 165 д ф, стр 126-127.

enda eest hoolitsema, mis tähendas ka ülalpidamiskohustust täisealise lapse suhtes, kui laps mingil põhjusel vanemate hoolt edasi vajas.²⁵⁴

BES art 172 kohaselt sai isa küll nõuda last enda kasvatada, kui viimane ei vajanud enam ema hoolitsust, kuid isa ei saanud seda nõuet teostada vastu ema tahtmist, kuna vallaslapse puhul ei antud isale BES art 167 tulenevalt üle vanemlikke õiguseid. Seega sai kohus vabastada vallaslapse isa elatise maksmise kohustusest ja anda lapse isale kasvatada üksnes siis, kui vallaslaps ei vajanud enam ema hoolitsust, mille võimalikuks vanusepiiriks pakuti õiguskirjanduses lapse seitsmendat eluaastat. Seda tingimusel, et lapse isa elustiil oli laitmatu ning lapse isa esitas vallaslapse endale kasvatada andmise nõude kohtule, millele ema ka vastu ei vaieldud. Vastu ema tahet kohus last isa juurde määrata ei saanud. Lapse isa sai aga hiljem lapse üleandmise nõudega uuesti kohtusse pöörduda.²⁵⁵ Kui aga ema keeldus põhjuseta lapse isa kasvatada andmisest, siis andis see isale õiguse keelduda elatise maksmisest.²⁵⁶ Küll aga ei laienenud lapse enda kasvatada võtmisel lapse isale automaatselt perekondlikud õigused lapse suhtes. See ei taganud talle vanemlikke õigusi lapse kasvatuse ega hariduse osas.²⁵⁷ Eeltoodust tulenevalt võib järeldada, et BES art 172 sätestatud emalik hoolitsus võis olla seotud ka lapse haridustee ja kasvatuse küsimusega seotud. Kui vallaslapse vanemlikud õigused oli üksnes tema emal, siis lapse isa oleks last endale kasvatada võttes pidanud iga otsuse puhul küsima lapse emalt selleks sisuliselt nõusolekut.

Isa nõudis last enda kasvatada nt A. Kabrieli 12. novembril 1925 Riigikohtule esitatud kassatsioonkaebuse puhul elatise maksmise tõendamise ja elatise suuruse kohta.²⁵⁸ Isa, kostja J. Sõrmus esitas Riigikohtule 20. jaanuaril 1925 vastukassatsioonkaebuse, milles palus hagejat kohustada last kostjale kui lapse isale kasvatamiseks välja andma. Vastukassatsioonkaebuse kohaselt oli hageja ja kostja ühine laps sündinud 13.01.1915. Kostja soovis last ise kasvatada, vahetult üleval pidada ja lapsel haridust võimaldada saada. Kostja leidis, et tal olid lapse ülalpidamiseks paremad eeldused kui hagejal. Kostja arvestas sealjuures asjaoluga, et laps oli juba sellises vanuses, kus ta ei vajanud enam ema hoolitsust.²⁵⁹ Riigikohus jättis nii hageja kassatsioonkaebuse kui ka kostja vastukassatsioonkaebuse rahuldamata. Vastukassatsioonkaebuse puhul viitas Riigikohus BES artiklile 172, mis sätestas, et väljaspool abielu sündinud lapse kasvatamise sai isa enda peale võtta ainult siis, kui lapsel ei olnud enam

²⁵⁴ Тютрjumov, I. Vanemate alimentaarkohustusest. Õigus 1937/1, lk 25-27.

²⁵⁵ Буковский, В, 172 а, стр 133.

²⁵⁶ *Ibidem*, 172 б, стр 133.

²⁵⁷ *Ibidem*, 167 а, стр 127.

²⁵⁸ Amalie Kabriel kassatsioonkaebus, 23.11.1925. RA, ERA.1356.3.7714, lk 2. Amalie Kabrieli kassatsioonkaebus ja Jaan Sõrmuse vastukassatsioonkaebus Kohtupalati 10.09.1925 otsuse peale Amalie Kabrieli nõudes Jaak Sõrmuse vastu alimentide pärast.

²⁵⁹ *Ibidem*, lk 3. Jaak Sõrmuse vastukassatsioonkaebus, 23.11.1925.

vaja ema hoolitsust. Riigikohus tõi välja, et käesoleval juhul oli Kohtupalat juba kindlaks teinud, et lapsele oli tema vanusest tulenevalt ema hoolitsus veel vajalik ning seda ei saanud lapsele isa pakkuda. Nimetatud järeldus kuulus aga asja sisusse ja Riigikohus seda kassatsiooni korras ei arutanud.²⁶⁰ Väljatoodud kaasuse põhjal järeldab autor, et kuigi õiguskirjanduses peeti seitsmeaastast last juba piisavalt suureks, et ta ei vajanud enam emalikku hoolt, siis Riigikohus ei leidnud olulist rikkumist Rahukogu otsuses, milles Rahukogu leidis, et 10-aastaselt lapsel on ema hoolitsus veel vajalik. Seega 10-aastane laps vajab veel piisavalt ema hoolt ja teda ei saanud isale kasvatada anda.

Samas ilmneb järgnevast lahendist, et lapse isale kasvatada andmise küsimuses hindas kohus ka isa isiksuse sobivust lapse kasvatamiseks. Riigikohus arutas 25. aprillil 1929 P. Oksa kassatsioonkaebust Tallinna-Pärnu Rahukogu 10.05.1928 otsuse peale. Riigikohtu otsusest nähtub, et Rahukogu leidis oma otsuses, et 18-aastane laps vajab veel BES art 172 sätestatud ema hoolitsust ning töövõimetu ja silmanägemise peaaegu kaotanud lapse isa ei suuda lapse eest hoolitseda ega teda kasvatada. Rahukogu otsustas, et laps peab kasvama ema juures. Riigikohus nentis, et Rahukogu selline järeldus oli asja sisusse puutuv ja ei kuulunud kassatsioonikorras arutlusele.²⁶¹ Käsitatud kaasuses on küll küsitav 18-aastase lapse vajadus ema hoolitsuse suhtes, kuid sarnaselt eelmisele kaasusele, ei leidnud Riigikohus ilmselt Rahukogu otsuses olulist seaduse rikkumist, mis oleks andnud aluse kaebuse uuesti arutamiseks.

Järgnevalt analüüsitakse, kuidas sisustas Riigikohus BES artiklis 168 sätestatud ülalpidamiskohustuse kestvust ajaliselt. Riigikohus arutas 7. veebruaril 1929 P. Kadde kassatsioonkaebust Tartu-Võru Rahukogu 09.05.1928 otsuse peale L. Lutsari alimentide nõude asjas. Kostja taotles kassatsioonkaebuses Rahukogu otsuse tühistamist selles osas, millega Rahukogu mõistis kostjalt hageja kasuks 11. veebruaril 1911 sündinud lapse eest elatistraha tagasiulatuvalt perioodi 11.05.1921 kuni 11.05.1924 eest. Kostja aga nõude perioodi pikkusega ei nõustunud ning leidis, et kuna nii hageja kui ka kostja kuulusid lapse sündimise hetkel, s.o 1911 aastal, talurahva seisusesse, siis oleks tulnud käesolevas vaidluses, tulenevalt LTS § 948, piirata lapse ülalpidamise tähtaega 10 aastaga arvestades lapse sündimise päevast. Rahukogu jättis kostja vastuväite rahuldumata põhjusel, et LTS kaotas kehtivuse alates seisuste kaotamise seaduse kehtima hakkamise päevast (27.08.1920) ning seega lasus kostjal kohustus anda oma väljaspool abielu sündinud lapsele ülalpidamist BES art 168 määratud ulatuses, s.o seni kuni laps end ise ülal pidada suudab. Riigikohus aga leidis, et Rahukogu seisukoht oli ebaõige.

²⁶⁰ RKTOo 03.06.1926, nr 555. Kabriel vs. Sõrmus. RA, ERA.1356.3.69.

²⁶¹ RKTOo 25.04.1929, nr 595. Oks vs. Kaubi. RA, ERA.1356.3.80.

Riigikohus viitas, et tulenevalt Ts.Kp.S § 9²⁶² ja PS § 54²⁶³ tuleb iga nõude lahendamisel kohaldada selle aja materiaaõiguslikku seadust, mis nõude aluseks olnud õiguse ja vastava kohustuse tekkimise ajal kehtiv oli, välja arvatud juhul, kui hilisemale seadusele on antud tagasiulatuv jõud. Riigikohus nentis, et seisuste kaotamise seadusele seadusandja tagasiulatuvat jõudu andnud ei olnud ning seega tuli LTS-i kohaldada kõikide õiguste ja kohustuste kindlaks määramisel, mis tekkisid LTS-i kehtivuse ajal. Eeltoodust tulenevalt leidis Riigikohus, et kuna hageja laps sündis LTS kehtivuse ajal, siis sai hagejal tekkida kostja suhtes elatise nõue üksnes LTS § 948 sätestatud perioodiks, s.o kuni lapse 10-aastaseks saamiseni. Riigikohus rahaldas kostja kassatsioonkaebuse ja saatis asja Rahukogule tagasi uueks arutamiseks teises kohtu koosseisus.²⁶⁴

Eestimaa talurahva seadustes ja BES-is ülalpidamiskohustuse ajalist määratlust ei sisaldunud. Uurimisperioodil tugineti Riigikohtule esitatud kaebustes korduvalt väitele, et ülalpidamiskohustus lapse ees kehtvat üksnes 10nda eluaastani, kuid õiguskirjanduse kohaselt võis laps kauem kui 10-aastaseks saamiseni ülalpidamist vajada, seega ei olnud vanus piiriks, millest isa kohustused oleks lõppenud. Isal oli kohustus last üleval pidada seni, kuni laps alaealine oli, s.o kuni 21-aastaseks saamiseni. Kui laps selle aja jooksul mingil põhjusel ülalpidamist vajab, siis oli isa kohustatud seda talle andma. Kui aga laps oli juba varasemalt võimeline end ise üleval pidama, siis lõppesid ka isa kohustused tema ees. 10-aastane tähtaeg võis olla tsiviilkohtupidamise seadustest eksikombel praktikasse võetud.²⁶⁵ Isapoolne ülalpidamiskohustus kuni lapse 10-aastaseks saamiseni kehtis üksnes Liivimaa talupoegadele. Magistritöös kasutatava 1849. aasta Liivimaa talurahva seaduse § 1011 sätestas nimelt, et: „Sündinud lapse isaks arvatakse seda, kellest tõeks tehtud, ja kes seda tõeks andnud, ega seda jõudnud valeks ajada, et tema langenud naisterahvaga lihalikult koos olnud, ei ta seda jõua tõeks teha, et sel naisterahva teistega tegemist oleks olnud. Sellesuguse eksinud lapse isa kohus on, niikaua kui laps veel ei jõua ennast toita ega katta, toitu ja katet temale muretseda, seni kuni laps kümneeliseks on saanud“.

Seda, et lapse ülalpidamiskohustus ei olnud seotud ühegi konkreetse tähtajaga, vaid sõltus igakordselt konkreetse lapse suutlikkusest end üleval pidada, selgitas Riigikohus 29. märtsi 1928 lahendis, öeldes, et vastupidiselt kostja arvamusele ei piirdunud väljaspool abielu

²⁶² Ts.Kp.S § 9 sätestas, et kõiki kohtuasju tuli lahendada vastavalt seadusele ja kui seaduses oli lünk või vastuolu, siis tuli lähtuda seaduse üldisest mõttest.

²⁶³ PS § 54 “Kui seaduses eneses muud korda ja tähtaega ei ole ette nähtud, hakkab ta maksma kümnendal päeval peale avaldamist "Riigi Teatajas".

²⁶⁴ RKTOo 07.02.1929, nr 546. Lutsar vs. Kadde. RA, ERA.1356.3.79.

²⁶⁵ Palvadre, A, lk 138.

sündinud lapse isa ülalpidamiskohustus kümne aastaga, vaid tema kohustus kestab BES art 168 tulenevalt seni, kuni laps end ise ülalpidada suudab.²⁶⁶

Lapse abivajaduse kestvust käsitles Riigikohus järgnevas lahendis. Riigikohus nimelt leidis 10. veebruaril 1927 aastal, et Rahukogu võis otsustada, et lapse isa peab andma lapsele ülalpidamist kuni lapse 16-aastaseks saamiseni, s.o kuni laps on suuteline end ise ülal pidama. Juhul, kui lapse isa soovis nõudele vastu vaielda sel põhjusel, et laps koolis ei käinud ja enesele juba enne 16-aastaseks saamist ülalpidamist teenis, siis pidi kostja vastava vastuväite esitama juba asja sisulisel arutamisel.²⁶⁷ Sellest lahendist võib järeldada, et kui laps koolis käis ja oli abivajav, siis oli isa kohustatud enda abieluvälist last üleval pidama kuni 16-aastaseks saamiseni.

Järgnevas lahendis Riigikohus tühistas Rahukogu otsuse põhjusel, et Rahukogus polnud piisavalt tõendatud lapse abivajadust 18-aastaseks saamiseni. Kostja A. Pärn esitas 29.04.1929 Riigikohtule kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu 25.03.1929 otsusele M. Luik täiendava elatise nõudes kostja vastu. Tallinna-Haapsalu Rahukogu rahuldas 25.03.1929 hageja elatise nõude kostja vastu ning mõistis kostjalt hageja kasuks hageja tütre ülalpidamiseks elatise alates 16.11.1928 kuni lapse 18-aastaseks saamiseni või kuni lapse surmani, kui see varem peaks juhtuma. Eelnevalt oli Rahukogu 24.10.1919 otsusega mõistnud kostjalt hageja kasuks elatise perioodiks 16.11.1918 kuni 16.11.1928. Rahukogu leidis 25.03.1929 otsuses, et kuna hageja laps elas ema juures, kel puudus igasugune varandus ja kes juhutöödest elatus, siis lapse ülalpidamine käis emal üle jõu. Rahukogu viitas, et kuna BES kohaselt pidi kostja lapse eest hoolitsema ja kuna kostja oli talu omanik ja elas „võrdlemisi jõukalt“, siis Rahukogu rahuldas hageja nõude. Rahukogu selgitas, et kostja kohustus oli oma lapse eest seni hoolitseda, kuni laps kostja abi vajab.²⁶⁸ Kostja aga oli esitatud kassatsioonkaebuses seisukohal, et kui väljaspool abielu sündinud lapse ema oli talurahva seisusest, siis lapse isa ja ema vahelisi nõudeid peab lahendama kohalike talurahva seaduste põhjal. LTS § 948 kohaselt, mis oli kohaldatav ka Eesti talurahva suhtes, pidi väljaspool abielu sündinud lapse isa last üleval pidama ainult kuni lapse kümneaastaseks saamiseni. Käesolevas kaasuses oli hageja laps sündinud 16.11.1918. Lapse ema oli talurahva seisusest ja oli omal ajal nõudnud lapse ülalpidamist kuni lapse kümneaastaseks saamiseni. Kostja hinnangul nõuti ja Rahukogu rahuldas sel korral kõik, mis sel ajal kehtiva seaduse järgi nõuda sai. Kostja tõstatas kaebuses küsimuse, kas 06.06.1920 seisuste kaotamise seadusega avanes hagejale võimalus uute, täiendavate nõudmiste esitamiseks BES art 168 alusel. Kostja hinnangul ei olnud seisuste

²⁶⁶ RKTOo 29.03.1928, nr 335. Palmas vs. Alver. RA, ERA.1356.3.75.

²⁶⁷ RKTOo 10.02.1927, nr 132. Feklistov vs. Abramov. RA, ERA.1356.3.71.

²⁶⁸ Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsus 15.03.1929, nr 520-1929. RA, ERA.1356.3.8053, lk 4. Aleksander Pärna kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu 15.03.1929 otsuse peale Marie Luiki elatise nõudes kostja vastu.

kaotamise seadusel tagasiulatuvat mõju ja seadus ei saanud reguleerida olukordi, mis tekkisid ja olid lahendatud enne seaduse jõustumist. Kostja hinnangul võis selliste nõuete olemasolu jaatamine tekitada olukorra, kus ammu enne seisuste kaotamise seaduse ilmumist lahendatud nõuete puhul hakatakse esitama uusi täiendavaid nõudeid ja sellest tulenevalt tekivad isadele uued täiendavad kohustused lapse pikema ülalpidamise kujul.²⁶⁹ Riigikohus arutas kaebust 30. mail 1930 ja asus seisukohale, et LTS § 948 pole kohaldatav Eestimaa talurahva seaduse²⁷⁰ kohta. Kuid Riigikohus tühistas Rahukogu otsuse osas, milles Rahukogu mõistis kostjalt hageja kasuks elatise kuni hageja lapse 18-aastaseks saamiseni põhjusel, et Rahukogus polnud piisavalt tõendatud ega põhjendatud, miks laps vajab 18-aastaseks saamiseni ülalpidamist, kui näiteks algkoolis käimine lõppes juba lapse 16. eluaastal.²⁷¹

19. veebruaril 1925 arutas Riigikohus V. Osokini kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale A. Salmi alimentide nõudes. Kostja leidis, et Rahukogu oli otsust tehes eksinud oluliselt BES art 168 ja 169 suhtes ja palus Rahukogu otsuse tühistada. Kostja tõi kaebuses välja, et vaidluses oli oluliseks küsimuseks asjaolu, kas laps abi vajab. Üksnes sel juhul, kui lapse abivajadus oli tõendatud laskus kostja hinnangul isal kohustus lapsele elatise andmiseks. Hageja oli Rahukogule abivajaduse tõendamiseks esitanud üksnes vaesustunnistuse. Kostja oli aga seisukohal, et 13-aastane laps, kes ise juba teenis, ei vajanud kõrvalist abi ja vaidles nõudele vastu. Kostja hinnangul vabaneb isa lapse ülalpidamiskohustusest, kui laps oli võimeline ise endale ülalpidamist teenima.²⁷² Riigikohus leidis asja arutades, et kostja kohus oli esitada vastavad tõendid, et hageja laps ise juba teenis ning end ülal pidada suutis. Kostja ei olnud aga vastavaid tõendeid esitanud, seega jättis Riigikohus kostja kaebuse rahuldamata.²⁷³

1930. aasta lahendis selgitas Riigikohus kostjale, et BES art 168 tõepoolest ei näinud ette kindlat tähtpäeva vallaslapse ülalpidamiskohustuse lõppemises ning kui „endise Vene kohtu praktika“ kohaselt oli elatise maksmise kohustus isal kuni lapse 14-aastaseks saamiseni, siis Rahukogu võis seda perioodi pikendada kuni lapse 16. eluaastani.²⁷⁴

Ülalpidamiskohustuse lõppemist lapse surma puhul käsitles Riigikohus 1928. aastal lahendis Kreimann vs. Tilvit. Riigikohus nimelt arutas 23. veebruaril 1928 A. Tilviti kassatsioonkaebust

²⁶⁹ Aleksander Pärna kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8063, lk 2. Aleksander Pärna kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu 15.03.1929 otsuse peale Marie Luiki elatise nõudes kostja vastu.

²⁷⁰ 1856. aasta Eestimaa Talurahva Seadus. Tallinn: I. H. Gresfel 1858.

²⁷¹ RKTOo 30.05.1930, nr 487. Luik vs. Pärn. RA, ERA.1356.3.84.

²⁷² Vassili Osokini kassatsioonkaebus, 19.02.1924. RA, ERA.1356.3.8484, lk 2. Vassili Osokini kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 19.12.1923 Aleksandra Salmi nõudeasjas 48 000 marga suuruses nõudes.

²⁷³ RKTOo 19.02.1925, nr 205. Salm vs. Osokin. RA, ERA.1356.3.65.

²⁷⁴ RKTOo 30.10.1930, nr 751. Ottomar vs. Post. RA, ERA.1356.3.85.

Tartu-Võru Rahukogu 09.11.1926 otsuse peale A. Kreimanni alimentide nõude asjas. Kaebuse asjaolude kohaselt mõistis Rahukogu 09.11.1926 otsusega kostjalt hageja kasuks välja väljaspool abielu sündinud lapse ülalpidamiseks elatise alates 01.11.1925 kuni lapse 10-aastaseks saamiseni. Hageja laps suri 01.06.1926, s.t enne Rahukogu otsuse tegemist. Kostja oli seisukohal, et hageja oleks pidanud lapse surmast kohut koheselt teavitama ja palus Ts.Kp.S § 187 alusel tehtud otsus tühistada. Riigikohus leidis, et kuna haginõude esitamise päeval, s.o 15. märtsil 1926 oli hageja laps veel elus, siis Rahukogu oleks pidanud sellegipoolest tunnistama kostja lapse isaks ja kindlaks määrama elatise suuruse. Käesoleval juhul oli Rahukogu mõistnud kostjalt välja elatise alates 01.11.1925 kuni lapse 10-aastaseks saamiseni, seega oli lapse surma korral iseenesest mõistetavalt ära langenud kostja kohustus tasuda elatist lapse 10-aastaseks saamiseni. Elatis oli määratud lapse ülalpidamiseks ning seega oli kostja ülalpidamiskohustus lõppenud lapse surma päeval. Riigikohus selgitas, et juhul kui hageja siiski püüdis sisse nõuda lapse ülalpidamise raha aja eest, mil laps enam elus ei olnud, siis oli kostjal õigus ja võimalus end kaitsta vastava vastuväite esitamisega Ts.Kp.S § 160 kohaselt. Riigikohus leidis, et käesoleval juhul Rahukogu otsuse tühistamiseks Ts.Kp.S § 187 tulenevalt põhjust ei ole ning jättis kassatsioonkaebuse rahuldamata.²⁷⁵ Seega isa ülalpidamiskohustus alaealise lapse ees lõppes lapse surma kuupäevaga, mitte kohtuotsuses märgitud elatise maksmise perioodi kuupäeva saabumisel.

Vallaslaste ülalpidamiskohustuse kestvus ei olnud seotud ühegi seaduses sätestatud tähtajaga ning igas vaidluses tuli eraldi lapse abivajadust hinnata. Õiguskirjandusest selgus, et kui abielulise lapse ülalpidamiskohustus võis laieneda ka täisealiseks saamisest kaugemale, siis vallaslaste puhul ei peetud seda vajalikuks. Põhjendati seda sellega, et kuna vallaslapse isal puudusid lapse suhtes vanemlikud õigused tema elutee suunamisel, siis pidi ka ülalpidamiskohustus kestma üksnes seni kuni hädavajalik. Riigikohus käsitles lapse abivajadust seitsmes eelnevalt analüüsitud lahendis. Üldiselt seoti lapse abivajadus hariduse omandamisega. Riigikohus pidas analüüsitud lahendites põhjendatuks ülalpidamiskohustust kuni lapse 16-aastaseks saamiseni. Sealjuures ei pidanud kohus võimatuks selle pikendamist ka 18. eluaastani, kuid sel juhul pidi selline vajadus olema piisavalt motiveeritud. Üksnes LTS-ist tulenes ülalpidamiskohustuse kestvus kuni lapse 10-aastaseks saamiseni. LTS aga kohaldus Liivimaa talupoegadele sündinud laste puhul, kes olid sündinud enne seisuste kaotamise seaduse kehtima hakkamist, mil kehtisid veel talurahvaseadused. Kuid kui elatise maksmise kohustus oli eelnevalt määratud teatud tähtajani, siis kohus võis seda perioodi ka pikendada. Ülalpidamiskohustusest vabanemiseks enne lapse täisealiseks saamist tuli kostjal endal

²⁷⁵ RKTOo 23.02.1928, nr 182. Kreimann vs. Tilvit. RA, ERA.1356.3.75.

tõendada, et hagejaga elav laps suutis end ise tegelikult üleval pidada. Lisaks oli isal võimalus nõuda last enda kasvatada, seda aga üksnes elatise maksmise alternatiivina - mingeid muid perekondlikke õiguseid isale sellega ei kaasnenud. Isa oli võimalik nõuda last enda kasvatada üksnes siis, kui laps ei vajanud enam emalikku hoolitsust. Uurimisel puudusid lahendid, milles kohus oleks isa taotluse rahuldanud, mis võis tuleneda muuhulgas ka sellest, et kui vanemlikud õigused olid üksnes vallaslapse emal, siis oleks isal tulnud saada iga lapse elu puudutava otsuse puhul selleks eelnevalt nõusolek lapse emalt. Vallaslapse ülalpidamiskohustus lõppes ka lapse surmaga.

Eeltoodule tuginedes võib öelda, et vallaslapse isa kohustus oli anda lapsele ülalpidamist ning ülalpidamiskohustusest vabanemiseks olid Riigikohtu praktika kohaselt üksnes teoreetilised. Riigikohus nägi ülalpidamiskohustusest vabanemise võimaliku alusena lapse võimet end ise ülalpidada, kuid ka seda asjaolu tuli lapsest eraldi elaval kostjal endal tõendada.

3. Elatise maksmise nõue

3.1. Nõude esitamiseks õigustatud isik

BES kommentaaride kohaselt oli elatise nõude esitamise õigus lapse isiklik õigus ja kuulus lapsele. Samas kasutas seda õigust tavaliselt lapse ema, kuid seda lapse esindajana. BES art 169 kommentaaridest nähtuvalt oli vaieldav, kas vallaslapse emal oli iseseisev õigus esitada isaduse tuvastamise nõue. Kuna BES art 169 sisaldas endas nii ema, kui ka isa kohustust enda laste ülalpidamiseks, siis kohtupraktikas jaatati ka ema õigust isalt elatise nõudmiseks. Lapse ema võis nimelt iseseisvalt olla huvitatud sellest, et lapse ülalpidamise koorem üksnes temale ei langeks. Seega emal oli teoreetiliselt iseseisev elatise nõudeõigus, kuid sellisel juhul elatise nõuet esitades ei talitanud ema Bukovski hinnangul lapse eestkostjana.²⁷⁶ Õiguspraktikas seega jaatati nii ema, kui ka lapse enda nõudeõigust isaduse tuvastamise ja elatise nõuete esitamisel. Juhul, kui aga lapse ema loobus isaduse tuvastamise nõudest, siis see ei olnud siduvaks takistuseks lapsele BES art 165 alusel iseseisva kohtuasja algatamisel enda eestkostjaks määratud isiku või esindaja kaudu.

Elatise nõude esitamiseks õigustatud isiku küsimust käsitles Riigikohus 1922. aastal kaasuses Elias vs. Seemen, kus kostja tõi kassatsioonkaebuses välja, et hageja oli palunud mõista kostjalt tema kasuks tema lapselapse Lisette ülalpidamiseks raha. Rahukogu oli oma otsuses elatise aga välja mõistnud kostjalt hageja tütre Anette Eliase kasuks. Kostja oli seisukohal, et Rahukogu oli eksinud tsiviilkohtupidamise nõuete vastu Ts.Kp.S § 131.²⁷⁷ Hageja avaldas enda vastuses, et Rahukogu oli mõistnud õigesti välja elatise kostjalt hageja tütrele Anettele. Hageja vastusest selgub, et hagi oli esitanud lapse vanaema Mai Elias oma alaealise tütre Anette Eliase eest, kes soovis nõuda elatisraha oma laps Lisettele. Hagiavalduse esitamise hetkel oli Anette Elias veel alaealine ning ei saanud elatise nõuet ise esitada, kuid Rahukogu otsuse tegemise ajaks oli ta juba täisealine ja Rahukogu võis määrata kostjalt alimendid Anette Eliase kasuks.²⁷⁸ Riigikohus jättis kostja kassatsioonkaebuse rahuldamata. Riigikohus selgitas, et Mai Elias oli hagiavalduses palunud elatis välja mõista kas enda või oma tütre Anette Eliase kasuks. Seega oli Rahukogul võimalus nõue emma-kumma kasuks rahuldada ja tegemist ei olnud Ts.Kp.S § 131 rikkumisega.²⁷⁹ Seega sai hageja juba hagi esitamisel esitada alternatiivse nõude elatise kas enda või eestkostetava kasuks välja mõistmiseks. Sarnasele seisukohale jõudis Riigikohus ka

²⁷⁶ Буковский, В, 167 в, стр, 128.

²⁷⁷ Hans Seemeni kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.7541, lk 2-3. Hans Seemeni kassatsioonkaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu otsusepeale 14.maist 1922 Mai Eliase nõude asjas 9600 marga suuruses.

²⁷⁸ *Ibidem*, lk 6

²⁷⁹ RKTOo 23.11.1922, nr 330. Elias vs. Seemen. RA, ERA.1356.3.59.

1929. aasta lahendis Vast vs. Pehmann öeldes, et hageja võis esitada hagi kas enda või lapse nimel.²⁸⁰

BES kommentaarides väljatoodud elatise nõude esitamise võimalust eestkostja kaudu käsitles Riigikohus järgnevas lahendis. Riigikohus asus 1928. aasta lahendis Rõõm vs. Pütsepp seisukohale, et elatise nõude esitamiseks õigustatud isikuks osutus juhul, kui lapse ema oli surnud, see isik, kellel oli õigus ülalpidamist saada, s.o väljaspool abielu sündinud laps ise, kelle õiguste kaitsmine ja teostamine sünnib lapse eestkostja läbi. Riigikohus viitas sealjuures Vene senati tsiviildepartemangu otsusele 1910 nr 53. Riigikohus leidis, et väljaspool abielu sündinud lapsel oli õigus enda nimel nõuda elatist, seda siis eestkostja läbi.²⁸¹

Riigikohus arutas 28. aprillil 1927 S. Kerkeli kassatsioonkaebust hageja elatise nõudes kostja Jaan Sillarti vastu. Riigikohtu otsusest nähtub, et hagejaks oli alaealine isik, kes oli sünnitanud lapse. Hageja esitas kohtule hagi 29.05.1926 enda isa vahendusel. Kostja aga oli seisukohal, et kuna hageja oli juba 25.05.1926 abiellunud, siis puudus isal oma tütre nimel kohtule nõude esitamiseks õigus. Riigikohus oli aga seisukohal, kui hageja ja tema abikaasa kiitsid heaks hageja isapoolse tegevuse, mis käesoleva tsiviilasja menetlemisel tehtud oli, ja isikud olid isa suhtes ka esindusõiguse volikirja allkirjastanud, siis oli hageja isa volitatud esitamaks kohtule hageja nimel elatise nõue kostja vastu.²⁸² Nimelt sätestasid BES art 235 ja 476 p 5, et vanemlik võim ja eestkoste alaealise naisterahva puhul lõppesid tema abiellumisega. Alaealise abielunaise eestkostjaks oli seejärel BES art 11 alusel tema abikaasa. Alaealise abielus naisterahva osas olid õigusteadlased erinevatel seisukohtadel, kas naisterahva abikaasa oligi tema eestkostja või siis tuli naisterahva esindamiseks eraldi määrata ajutine eestkostja.²⁸³ Kuid olukorras, kus uuesti abiellunud lapse ema ja tema abikaasa esitasid kohtule volikirja kolmanda isiku esindusõiguse tõendamiseks, said ka kolmas isik, s.o lapse vanaisa, kohtule elatise nõude esitada.

Eeltoodule tuginedes kuulus elatise nõude esitamise õigus vallaslapsele isiklikult, mille sai nõude esitamise läbi maksma panna vallaslapse ema, lapse eestkostja või kolmanda võimalusena vallaslapse eestkostja või ema poolt volitatud isik.

²⁸⁰ RKTOo 08.03.1928, nr 143. Vast vs. Pehmann. RA, ERA.1356.3.75,

²⁸¹ RKTOo 29.03.1928, nr 319. Rõõm vs. Pütsepp. RA, ERA.1356.3.75.

²⁸² RKTOo 28.04.1927, nr 438. Kerkal vs. Jõeäär. RA, ERA.1356.3.72.

²⁸³ Viirman-Kanemägi, M. Alaealise abielunaise teovõime küsimus BES järgi. Õigus 1932/7, lk 316- 320.

3.2. Elatise suuruse arvestamine

Kuna seadusest ei tulenenud elatise arvestamise korda või miinimumelatise määra, siis on selgusetu, millistest kriteeriumidest lähtudes määras kohus elatise suuruse, kui BES art 169 sätestas üksnes, et „nimetatud ülespidamise arv (paljus) määratakse kohtu poolt, isa varanduse ja ema seltsliku seisukorra järele“. Ema „seltsliku seisukorra“ all peeti ilmselt silmas ema seisust või positsiooni ühiskonnas. BES kommentaarid ei avanud nimetatud kriteeriume laiemalt, kui et elatise suurus sõltus isa majanduslikust olukorrast, ema sotsiaalsest positsioonist, lisaks tuli arvesse võtta ka lapse vanust ja tema vajadusi. Esialgne kohtu poolt määratud elatise summa võis muutuda sõltuvalt eelnimetatud tingimuste muutumisest. Lapse elatise suurust määrares tuli arvestada lapsele vajaliku toidu, riiete, haridus- ja ravikuludega jms.²⁸⁴ Kohus pidi määrama eelpool mainitud kriteeriume arvestades elatisraha suuruse enda äranägemise järgi.²⁸⁵

Esimene Riigikohtu otsus elatise suuruse küsimuses puudutas tõendamiskoormist. Nimelt arutas Riigikohus 13. novembril 1920 P. Kuurmanni kassatsioonkaebust Rakvere-Paide Rahukogu otsuse peale L. Mardo alimentide nõudes. P. Kuurmann tugines kaebuses BES § 169 rikkumisele, väites, et Rahukogu ei arvestanud alimentide suurust määrares tema majanduslikku ega hageja ühiskondlikku positsiooni. Riigikogus nentis, et Rahukogu, olles kindlaks teinud, et P. Kuurmann oli talu peremees ning L. Mardo varanduseta teenija, oli arvestanud BES § 169 sätestatut ning sai määrata alimentideks 40 marka kuus. Seda, kui suures määras oleks pidanud Rahukogu alimendid määrama, ei olnud kaebaja välja toonud, ehkki Ts.kp.S § 798²⁸⁶ järgselt lasus see kohustus temal. Seega leidis ka Riigikohus, et 40 marka kuus ei olnud liialdatud nõudmine ning jättis P. Kuurmanni kaebuse tagajärjeta.²⁸⁷ Riigikohtu järelduse kohaselt laskus kostjal endal asja sisulisel arutamisel elatise suuruse küsimuses vastuväidete ja tõendite esitamise kohustus.

Samuti ei pidanud Riigikohtu hinnangul esitama elatise nõuet ühekorraga, vaid seda võis teha perioodiliselt. 4. septembril 1924 arutas Riigikohus K. Janovi kaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale A. Grossfeldti alimentide nõudes. Kostja leidis esitatud kaebuses, et Rahukogu 28.05.1923 otsus, millega kohus rahuldas hageja nõude, oli ebaõige ja tuli tühistada.

²⁸⁴ Буковский, В, 169 а, стр 130 - 131.

²⁸⁵ Palvadre, A, lk 136.

²⁸⁶ Ts.Kp.S § 798 sätestas, et asja uuesti läbivaatamise taotlemisel pidi isik põhistama, et millises osas oli otsus ebaseaduslik ja esitama selleks vajalikud tõendid.

²⁸⁷ RKTOo 13.11.1920, nr 164. Mardo vs. Kuurmann. RA, ERA.1356.3.57.

Kostja tugines seisukohas Ts.Kp.S §§-le 894²⁸⁸ ja § 895²⁸⁹, mille kohaselt kui kohus oli mingis asjas juba lahendi teinud, siis ei võinud sama asja uuesti arutlusele võtta. Hagejale oli Tallinna Ringkonnakohtu 16.03.1909 otsusega mõistetud lapse ülalpidamisraha kuni 22. septembrini 1924. Hageja ei olnud uue hagi puhul nõudnud endale „elukalliduse waheraha“, vaid enda lapsele elatist alates 01.02.1924 kuni 22.09.1924. Seega oli Tallinna-Haapsalu Rahukogu hagi menetlusse võtnud ja asjas 28.05.1924 lahendi teinud rikkudes Ts.Kp.S §§ 894 ja 895.²⁹⁰ Riigikohus leidis, et tulenevalt BES art 168 ja 169 oli väljaspool abielu sündinud lapsele ülalpidamist andma kohustatud isikuks lapse isa ning elatise suuruse määras sealjuures kindlaks kohus. Riigikohus asus seisukohale, et lapsele määratava elatise suurust ei saa etteulatuvalt kindlaks määrata iga eluperioodi jaoks, seega ei saanud ka elatise summa kindlaks tegemisel piirata kohtu diskretsiooni juba varem tehtud otsusega ning sellest tulenevalt jättis Riigikohus kostja kassatsioonkaebuse rahuldamata.²⁹¹ Seega võis elukalliduse tõusu silmas pidades olla kasulik esitada elatise nõue periooditi, kuna kohtul oli võimalik igakordselt eraldi hinnata määratava elatise suurust.

Riigikohus selgitas 02. detsembri 1926. aasta lahendis nr 939, et kui Rahukogus oli ekspertide poolt kindlaks määratud lapse ülalpidamiseks kuuluv raha, siis Rahukogu võis sellele tuginedes teha otsuse, kuna elatisraha tuli määrata vastavalt „ülespidamise määrale“. Sealjuures leidis Riigikohus, et elukalliduse tõusu protsendil ei olnud sel juhul tähtsust, kui välja mõistetud elatis selle mõistmise hetkel enam elatise miinimumile ei vastanud.²⁹² Siinkohal ei nähtu Riigikohtu lahendist, et milline oli lahendis mainitud elatise miinimummäär või kust see tulenes. Küll aga võib oletada, et nimetatud „ülespidamise määr“ tulenes kohtu enda praktikast.

Elatise miinimummäära püüdsid osapooled leida ka tulumaksuseadusest. 13. juulil 1927 esitas E. Tuts Riigikohtule kassatsioonkaebuse, milles palus tühistada Tallinna-Haapsalu Rahukogu 24.06.1927 otsuse kohtu poolt määratud alimentide suuruse osas. Rahukogu oli otsuse põhjendustes tuginenud Saaremaa oludele, kostja majanduslikule seisundile ja hageja ühiskondlikule seisusele ning määras BES art 169 põhjal lapsele elatiseks 1000 marka kuus. Hageja on esitatud kassatsioonkaebuses aga seisukohal, et Rahukogu rikkus Ts.Kp.S § 129 ja tulumaksu seaduse²⁹³ § 22, kui jättis arvestamata, et elatismiinimum oli ka Saaremaal lapse kohta 20 000 marka aastas. Olgugi, et BES art 169 kohaselt oli elatise summa kohtu

²⁸⁸ Ts.Kp.S 894 sätestas, et jõustunud kohtuotsus võis olla tühistatud üksnes seaduses sätestatud tingimustel ja korras.

²⁸⁹ Ts.Kp.S 895 sätestas, otsus omas seadusliku jõu üksnes vaidlusaluse hagi eseme suhtes.

²⁹⁰ Karl Janov kassatsioonkaebus, 23.07.1923. RA, ERA.1356.3.7572, lk 2. Karl Janovi kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale Alide Grossfeldti nõude asjas 48 000 marga väärtuses.

²⁹¹ RKTOo 04.09.1924 nr 312. Grossfeldt vs. Janov. RA, ERA.1356.3.63.

²⁹² RKTOo 02.12.1926, nr 939. Avikson vs. Jantson. RA, ERA.1356.3.70.

²⁹³ RT 1920, 63/64, 184.

diskretsioon, siis kohtu poolt määratud elatis ei tohtinud hageja hinnangul siiski olla alla teatud miinimumi, mis oli seaduses „ka kõige kehwema lapse ülespidamiseks tarvilikuks tunnustatud“. Hageja oli seisukohal, et kui lapse isa majanduslik olukord võimaldas miinimumist paremat ülalpidamist lapsele, siis kohus võis seda summat elatismiinumiga võrreldes enda äranägemise järgi suurendada. Ühtlasi oli Rahukogu jättnud selgitamata, kuidas tuli mõista „Saaremaa olusid“ ja kuid need mõjutasid elatise suuruse kindlaksmääramist.²⁹⁴ Riigikohus arutas asja 26. jaanuaril 1928 ning jättis kassatsioonkaebuse rahuldamata. Riigikohtu hinnangul oli Rahukogu elatise suurust määraes käitunud kooskõlas BES art-ga 169 ning selles, et Rahukogu mainis oma otsuses eraldi ka Saaremaa olusid, kus elamise kulud ja toidule kuuluv raha võisid erineda mandri omadest, ei olnud mingit seaduse rikkumist. Ühtlasi märkis Riigikohus, et tulumaksuseaduse § 22 sätestatud summat, milleks on 20 000 marka aastas, ei saanud lugeda lapse elatismiinumiks. Nimetatud seadus oli välja antud „erisihiga“, s.o tulumaksu kindlaksmääramiseks ning sidet selle seaduse ja kostja, kui väljaspool abielu sündinud lapse isa eraõiguslike kohustuste vahel ei leidunud.²⁹⁵ Tulumaksuseadusele viitasid kostjad ka kaebustes Raamot vs. Adermann ja Talu vs. Tarkmees, kuid Riigikohus jättis need kaebuse sisu rahuldamata viidates KAS § 5-le ning ilma kaebuse sisu pikemalt avamata.²⁹⁶

Küll aga võib tuletada kohtu elatise suuruse arvestamise aluse järgnevast Riigikohtu lahendist. Riigikohus arutas nimelt 1. novembril 1929 Hans Saliini kassatsioonkaebust Kohtupalati otsusele elatise suuruse osas ja leidis, et kuigi Kohtupalat oli jättnud rahuldamata kostja viimasel kohtuistungil esitatud palve tunnistajate ärakuulamiseks, millega kostja soovis tõendada, et ta oli „viletsas seisukorras ja ei saanud nõudjale maksta“. Nimetatud eksimust ei saanud Riigikohtu hinnangul lugeda niivõrd suureks, et Kohtupalati otsus oleks tulnud tühistada. Nimelt oli Kohtupalat ka teiste asjas esitatud tõendite alusel kindlaks teinud, et Rahukogu poolt hagejale väljamõistetud elatis ei olnud liialdatud, kuna elatis moodustas umbes 1/3 kostja tulust, mida kostja elatise maksmiseks kohustatud perioodil „vastuvaidlemata“ oli saanud.²⁹⁷ Seega arvestas Kohtupalat elatise määramisel kostja sissetulekutest vallaslapse elatise suuruseks kolmandiku.

Tulenevalt järgnevast lahendist võib järeldada, et Riigikohus usaldas alama astme kohtute diskretsiooni elatise suuruse määramisel.

²⁹⁴ Elisaveta Tutsi kassatsioonkaebus. RA, ERA. 1356.3.8796, lk 2. Elisaveta Tutsi kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu 24.05.1927 otsuse peale Elisaveta Tutsi alimentide nõudes.

²⁹⁵ RKTOo 26.01.1928, nr 65. Tuts vs. Grünberg. RA, ERA.1356.3.75.

²⁹⁶ KAS § 5 põhjendusel rahuldamata kaebused käsitletud magistritöö alapeatükis 1.2.1.

²⁹⁷ RKTOo 01.11.1929, nr 1049. Kuusemets vs. Saliin. RA, ERA.1356.3.82.

Riigikohus leidis 1930. aasta lahendis Eljase vs. Kuusali, et Rahukogu võis elatise suuruse otsustada ka ilma ühegi tõendi või ekspertiisita, sest nii rahukohtunikel, kui ka Rahukogul, tuli laste elatistraha kindlaks määramise otsuseid sageli teha ja neil oli elatistrahade määramises olemas oma teatav kogemus.²⁹⁸

Just vallaslapse isa majanduslikust olukorrast lähtus Riigikohus, kui Melanie Lepler-Leplas esitas 17.04.1929 kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu 15.02.1929 otsusele elatise suurendamise nõudes. Rahukogu leidis enda otsuses, et hageja ei olnud piisavalt tõendanud, et kostja majanduslik olukord oleks paranenud võrreldes ajaga, mil hageja laps sündis. Hageja oli seisukohal, et selline Rahukogu järeldus polnud asjakohane, kuna Rahukogu jättis otsust tehes täiesti kaalumata kostja enda kirjaliku seisukoha edasikaebusele, milles kostja ise võttis õigeks, et lapse sündimise ajal tal sissetulekud puudusid, kuid seisukoha esitamise ajal teenis ta 110 krooni kuus. Hageja hinnangul oli kostja seisukohas avaldatu puhul sisuliselt tegemist Ts.Kp.S § 112 sätestatud kostja õigeksvõtuga, et kostja majanduslik olukord oli ajas oluliselt paranenud. Õigeksvõtust tulenevalt ei pidanud hageja enam asjas täiendavaid tõendeid lisama. Ühtlasi leidis hageja, et väär oli Rahukogu seisukoht, nagu oleks kostja abiellumine välistanud tema majandusliku olukorra muutumise. Rahukogu põhjendas oma seisukohta sellega, et arvestada tuleb „võimaliku juurdekasvuga, s.o loomuliku pere juurdekasvuga vähemalt 2 lapse näol“. Hageja hinnangul aga ei oleks abiellumine tohtinud panna väljaspool abielu sündinud last halvemasse seisukorda, kui kostja tulevasi lapsi. Lisaks märkis hageja kaebuses, et kui Ts.Kp.S § 1086²⁹⁹ kohaselt oli iga kolmas isik (kreeditor) oma nõude rahuldamiseks õigustatud kinni pidama seaduses ettenähtud osa palgast, siis peaks isikul oma lapse ülalpidamiskohustus asuma esimesel kohal ja elatistraha suurus ei tohiks olla väiksem, kui kreditoridele seaduses ettenähtud summa, milleks oli käesoleval juhul üks kolmandik palgast. Lisaks oli Rahukogu enda otsuse põhjendustes asunud järeldusele, et kohus oli esialgsel elatise suuruse kindlaks määramisel arvestanud kostja majanduslikku olukorda vastavalt seisusepärasele äraelamisele. Kuid kostja selgitustest nähtub, et kostja oli sel ajal töötu, tal puudusid sissetulekud. Hageja jaoks oli aga endiselt küsitav, et milline oli kostja „seltskondlik seisus“ töötuna ning kuna Rahukogu selles osas oma otsust ei põhjendanud, siis Rahukogu oli rikkunud Ts.Kp.S § 129.³⁰⁰ Riigikohus aga leidis 13. märtsil 1930 asja arutades, et kassatsioonkaebus tuleb jätta rahuldamata. Riigikohus selgitas, et BES art 169 kohaselt pidi kohus elatise suuruse määramisel

²⁹⁸ RKTOo 27.03.1930, nr 289. Eljase vs. Kuusali. RA, ERA.1356.3.83.

²⁹⁹ Ts.Kp.S § 1086 reguleeris võlgnikelt rahaliste kohustuse väljamõistmise suurust vastavalt võlgniku sissetulekule ja perekondlikele kohustustele.

³⁰⁰ Melanie Lepler-Leplar kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8006, lk 2. Melanie Lepler-Leplar kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu 15.02.1929 otsusele hageja nõudes Albert Narustrangi vastu alimentide pärast

arvestama väljaspool abielu sündinud lapse isa majandusliku olukorra ja lapse ema „seltskondliku positsiooniga“. Seda oli Rahukogu Riigikohtu hinnangul ka teinud ja Rahukogu võis leida, et hageja lapse ülalpidamiseks makstava igakuise elatise suurendamiseks mõjuvad põhjused puuduvad. Selline Rahukogu järeldus kuulus asja sisusse, mida Riigikohus kassatsioonikorras aga ei arutanud. Ühtlasi märkis Riigikohus, et asjakohane polnud hageja väide, et Rahukogu ei arvestanud kostja õigeksvõtuga, nagu tal oleks lapse sündimise ja käesoleva haginõude esitamise ajahetkel sissetulekud oluliselt muutunud. Rahukogu ei olnud seda eitanud. Asja tervikliku ja täielik lahendamise oli kindlustanud kohtu istungil asja arutamine, kus pooled olid saanud enda seisukohti ja selgitusi anda. Lisaks ei olnud Riigikohtu hinnangul asjakohane hageja tuginemine Ts.Kp.S § 1086-le, kuna alimentide suurus olenes BES art 169 kohaselt kohtu diskretsioonist („Der Betrag der Alimente ist dem Ermessen des Richters anheimgestellt ...“) ning hageja tuginemine elukalliduse koefitsiendi ja riigiamentike palkade tõusule oli asjasse puutumatu, kuna oli asja sisusse kuuluv.³⁰¹

Viimati käsitletud vaidlusest nähtub, et Rahukogu arvestas vallaslapsele elatise suuruse määramisel ka kostja tulevikus sündida võivaid lapsi, mis seadis vallaslapse juba eos kehvemasse seisu. Samas polnud üldse kindel, kas kostjal sündis üldse hiljem abielulisi lapsi ja seega kostja võis vallaslapsele tulevaste laste võimaliku sündimise tõttu makstava madalama elatise näol kaudselt isegi rikastuda. Seda näiteks perioodil, kui tal teisi lapsi veel ei olnud või juhul, kui tal hiljem uusi lapsi ei saanudki või siis sündis neid vähem, kui elatise määramise otsuses arvestatud. Võis tekkida olukord, kus kostja sai maksta väiksemat elatist, kuigi tal rohkem lapsi üldse ei olnudki. Rahukogu seisukoht, et elatise suurust arvestades pidi arvestatama ka kostja hüpoteetiliselt sündivate lastega, on tänases päevas raskesti mõistetav. Siinjuures ei ole abiks ka 1936. aasta tsiviilseadustiku eelnõu³⁰², mis sätestas üksnes, et vallaslapsele elatist määrares pidi kohus arvestama isa teiste abieluliste laste olukorraga. Kas sellega kaasnes ka kostja tulevikus sündivate laste heaolu kaitse, ei selgu ka normi sõnastusest.³⁰³ Tsiviilseadustiku eelnõu kohaselt pidi nimelt vallaslastele laienema abielulise lapse õigused ja kohustused. Vallaslaps pidi saama elatist 16-aastaseks saamiseni vastavalt oma ema ja isa majanduslikule olukorrale, kuid sealjuures pidi arvestatama isa teiste abieluliste laste

³⁰¹ RKTOo 13.03.1930, nr 215. Lepner-Leplase vs. Narustrang. RA, ERA.1356.3.83.

³⁰² Tsiviilseadustiku 1936.a eelnõu. Kohtuministeerium 1936.

³⁰³ TSs § 400 kohaselt “vallaslaps on õigustatud saama kuueteistkümnenda eluaastani – viimane ühes arvatud – isalt ülalpidamist vastavalt isa ja ema varaseisule ja elujärjele. Ülalpidamise hulka kuulub kõik, mis lapse elamise tarvidusteks ja tervise eest hoolitsemiseks vajalik, samuti kasvatuse ja elukutseks ettevalmistamise kulud, kuid nõnda, et ülalpidamiskohuseline vähemalt samal määral võiks täita ülalpidamiskohust ka oma perekonna ja abieluliste laste vastu. Kui laps pärast kuueteistkümnenda-aastaseks saamist kehalise või vaimlise vigasuse või muu kaaluva põhjuse tõttu ei suuda ennast ise ülal pidada, siis tuleb talle anda ülalpidamist, kuivõrd vaja, ka pärast seda tähtaega. Hageja või kostja palvel võib antava ülalpidamise määra muuta, kuivõrd olud on tunduvalt muutunud.”

olukorraga. Ülalpidamiskohustus pidi jätkuma ka juhul, kui vallaslaps tervisest tulenevatel asjaoludel või muudel mõjuvatel põhjustel ka peale 16. eluaastat ülalpidamist vajas.³⁰⁴

Kaasuses Kärner vs. Tassenberg arutas Riigikohus ka kostja kaebust elatise suuruse osas. Kostja oli arvamusel, et Rahukogu poolt määratud elatis oli põhjendamatult suur ja hageja püüdis elatise toel end lihtsalt mugavalt ära elatada. Riigikohus aga leidis, et Rahukogu oli elatise nõude suuruse puhul järginud BES art 169 nõudeid, arvestades lapse ema seltskondlikku positsiooni ja kostja majanduslikku seisukorda. Riigikohus selgitas, et kui kostja leidis, et hageja lapse eest piisavalt ei hoolitse ja soovis oma last ise kasvatada, siis oli kostjal BES art 172 tulenevalt võimalus esitada hageja vastu nõue lapse kasvatada andmiseks kostjale.³⁰⁵

Analüüsitud kaheksast lahendist ja õiguskirjandusest selgub, et elatise suuruse määramine oli igakordne kohtu diskretsioon. Seadusest ei tulenenud elatise suuruse miinimumsummat, küll aga arvestati kohtupraktika kohaselt elatise suuruse määramisel isa sissetulekut ja piisavaks peeti sellest elatist määras 1/3. Samas aga ei selgunud lahenditest, kuidas kohus nimetatud 1/3 sissetulekust teistes olukordades kasutas, näiteks juhul kui kostjal oli suur sissetulek või rohkem kui üks laps. Samuti võis kohus arvesse võtta kostja tulevikus sündida võivaid lapsi. Kohus ei olnud elatise määramisel seotud eelnevalt määratud elatise suurusega, vaid võis seda muuta sõltuvalt muutunud asjaoludest. Sealjuures ei leidnud analüüsitud lahendites elatise suuruse määramisel sisulist rakendust BES art 169 sätestatud vallaslapse ema „seltslik seisukord“, mis võis aga tuleneda ja olla seotud seoses seisuste kaotamisega³⁰⁶ Eestis.

3.3. Nõude ajaline ulatus

Riigikohtus arutusel olnud vaidlused hõlmasid nii tagasiulatuvat³⁰⁷ elatise nõuet kui ka edasiulatuvat elatise nõuet, sisuliselt oli neil juhtudel vaidluse all elatise nõude ajaline periood.

Õigusteadlase A. Palvadre elatise nõude esitamise käsitlestest selgub, et elatishaha mõisteti 20. sajandi alguses välja igakuiste maksetena ja iga järgmise kuu raha pidi ette tasuma. Tagasiulatuvat elatise nõude esitamise õigust ei peetud aga sel ajal võimalikuks. Nimelt oli Vene senat 1911. aastal avaldanud mõõdamines ja pikema õigusliku käsitleseta seisukoha, mille kohaselt võis lapse ema isalt tagasiulatuvat kahjutasu nõuda sel määral, kui palju ta ise lapse ülalpidamiskulusid kandnud oli. Peale seda haarasid esimese astme kohtud nimetatud Vene

³⁰⁴ Mitteabielulised lapsed tsiviilseadustiku 1936. a. eelnõus. Töö ja Tervis 1936/12, lk 283.

³⁰⁵ RKTOo 23.10.1930, nr 741. Kärner vs. Tassenberg, RA, ERA.1356.3.85.

³⁰⁶ Seda, et BES-is sisalduvat ema “seltslikku seisukorda” võib käsitleda isiku seisusena, kinnitab ka A. Palvadre käsitus ajakirjas Õigus ja Kohus. Palvadre, A, lk 136.

³⁰⁷ Siinkohal on mõeldud lapse sünnist kuni hagi sissenõutavaks muutumiseni makstavat elatist.

senati möödaminnes mainitud seisukohast kinni ja hakkasid isadelt välja mõistma tagasiulatuvalt lapse ema kasuks kahjutasu ja edasiulatuvalt lapse kasuks elatist. Kokkuvõttes aga ei muutunud sellest midagi paremaks, lisandusid lihtsalt kahe tsiviilprotsessi kulud, kuid nõude suurus jäi ikka samasse suurusjärku, kui see oleks tagasiulatuva elatise jaatamise puhul olnud.³⁰⁸ Eesti Riigikohus kinnitas juba 1922. aasta lahendis Oisman vs. Schleicher tagasiulatuva elatise nõude esitamise õigust, mainides, et ebaloomulikuks nõudeks oleks hoopiski vahetu ülalpidamise tagasiulatuv nõue.³⁰⁹ Riigikohtu seisukohast nähtub, et makstes tagasiulatuvalt seni tasumata elatist, sai lapse isa täita enda ülalpidamiskohustust lapse ees, kuid tagasiulatuvalt ei saanud ei siis ja ei saa ka teadaolevalt tänasel päeval last kasvatada ja tema eest igapäevaselt hoolitseda.

A. Palvadre poolt väljatoodud Vene senati käsitlust tagasiulatuva elatise osas käsitlesid ka mitmed Riigikohtusse esitatud kaebused. I. Riuhk esitas 30. novembril 1923 Riigikohtule kassatsioonkaebuse Tallinna-Haapsalu Rahukogu 01.10.1923 otsuse peale R. Kesküla alimentide nõude asjas. Kostja tõi kaebuses välja, et Rahukogu on elatise välja mõistnud tagasiulatuvalt alates 11.09.1921, kuid nõue oli esitatud 02.12.1922. Kuna BES-is puudus eraldi säte, mis reguleeriks tagasiulatuvalt alimentide nõudmist, siis tulenevalt BES sissejuhatuse punktist XXIII, tuli tagasiulatuva nõude puhul arvestada Vene Tsiviilseadustiku §-i 132 lg 1 (03.06.1902 seadus), mille kohaselt sai väljaspool abielu sündinud lapse tagasiulatuva elatise nõude esitada tagant järele üksnes ühe aasta eest.³¹⁰ Riigikohus asus enda 04.12.1924 otsuses nr 728 seisukohale, et vallaslapse isa pidi BES art 168 kohaselt lapsele ülalpidamist andma ning see kohustus ei sõltunud elatise nõude esitamise ajast ega olnud seotud nõude esitamise tähtaegadega. Kohus jättis kostja kaebuse rahuldamata.³¹¹

8. veebruaril 1923 arutas Riigikohus T. Kervese kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale I. Alti alimentide nõudes. Riigikohtu otsusest nähtub, et kostja oli kassatsioonkaebuses tuginenud asjaolule, et Rahukogu oli 09.05.1922 otsuses mõistnud kostjalt hageja lapse kasuks välja elatise ka aastate 1918, 1919 ja 1920 eest. Kostja oli seisukohal, et kohtupraktika kohaselt elatist juba möödunud aja eest välja ei mõistetud. Lapse kasvatamise raha nõue oli edasiulatuv nõue. Riigikohus aga leidis, et kohtupraktika ei eitanud alimentide väljamõistmist ka möödunud aja eest. Riigikohus selgitas, et ka „Vene ajal ei teinud kõrgem kassatsiooni kohus, senat, selleks takistusi. Mõned üksikud kõrvalekaldumised senati poolt

³⁰⁸ Palvadre, A, lk 136-137.

³⁰⁹ RKTOo 02.02.1922, nr 31. Oismann vs. Schleicher. RA, ERA.1356.3.59. Vt täpsemalt alapeatükist 2.1 ülalpidamiskohustuse tekkimine ja jagunemine.

³¹⁰ Ivan Riuhki kassatsioonkaebus, 30.11.1923. RA, ERA.1356.3.7786, lk 2. Ivan Riuhki kassatsioonkaebus Tallinna-Haapsalu Rahukogu otsuse peale 01.10.1923 Raissa Kesküla nõude asjas 49 867 marga suuruses.

³¹¹ RKTOo 04.12.1924, nr 728. Kesküla vs. Riuhk. RA, ERA.1356.3.64.

selles suhtes ei omandanud enesele mõõduandvat mõju, sest et senat neid üleüldiseks juhtnööriks omis otsuste kogudes ei avaldanud. Ka Balti kohtud tundsid ja tunnustasid alimentide tagantjärele nõudmist ja maksmist möödaläinud aja eest (Zwingmann VI. Nr.964³¹²). Ühtlasi mainis Riigikohus, et ka BES art 168 ei toetanud kostja väidet. BES art 168 kohasel lasus väljaspool abielu sündinud lapse ülalpidamiskohustus esmajoones lapse isal. Nimetatud kohustus tekkis lapse sündimise hetkel, mitte alles vastava nõude esitamisel. Lapse ema oli alates lapse sünnist last kasvatanud, seda isapoolse abita. Kui lapse isa oleks saanud vabaneda kohustusest tagasiulatuvalt, s.h lapse esimestel elupäevadel, kui lapse emal oli ehk kõige raskemgi last kasvatada ja tema eest hoolitseda, siis rikastuks lapse isa lapse ja tema ema kulul.³¹³ Seega lähtus Riigikohus tagasiulatuva elatise küsimuses enda otsuse tegemisel mitte Vene senati seisukohast, vaid erialasest kirjandusest ning Balti kohtute senisest praktikast.

10. detsembril 1925 arutas Riigikohus E. Bernhardti kassatsioonkaebust Viljandi-Pärnu 16.01.1925 otsuse peale E. Bernhardti nõudeasjas A. Villi vastu elatise nõudes. Riigikohus rahuldab hageja kassatsioonkaebuse osas, milles Rahukogu oli hageja nõude menetlusse võtmisest keeldunud põhjendusel, et „nõudja laps on sündinud 8. aug 1912 a, kuna nõudmine on alustatud alles 25. augustil 1922 a. seega rohkem kui kümme aastat mööda läinud ja laps juba üleskasvatatud“. Riigikohtu hinnangul oli käesoleval juhul selgusetu, mida Rahukogu nimetatud põhjendusega silmas pidas. Kas seda, et nõue oli aegunud, või siis, et elatISRaha ei saanud nõuda tagasiulatuvalt. Asja materjalide pinnalt võis Riigikohus järeldada, et Rahukogu oli ilmselt keeldunud asja menetlusse võtmisest tagasiulatuva nõude tõttu. Sealkohal Riigikohus selgitas, et seadusest ei tulenenud tagasiulatuva elatise nõude keeldu.³¹⁴

Kaasuses Sommer vs. Männikson asus kostja kaebuses seisukohale, et ülalpidamist vajav laps ei saa nõuda elatist tagasiulatuvalt ja kohtute senises praktikas on lähtutud sellest põhimõttest. Kostja hinnangul tekib isalt lapse ülalpidamiskohustus küll lapse sündimisega, kuid selline tagasiulatuv kulude kandmise kohustus tekkis lapse isal ema ees, kes oli last toitnud ja ülal pidanud, kandes seeläbi üksinda vahetuid ülalpidamiskulusid. Käesoleval juhul nõudis laps tagasiulatuvalt elatist. Kostja asus kaebuses seisukohale, et lapse ees oli ülalpidamiskohustuse täitnud isik, kes oli reaalseid kulusi talle teinud. Teist korda tagasiulatuvalt ülalpidamise raha nõuda ei olnud kostja hinnangul õigustatud. Kostja tõi ka välja, et kohtute senise praktika kohaselt rahuldati lapse ülalpidamise tagasiulatuvaid nõudeid olukordades, kus hagejaks oli lapse ema, kes nõudis enda tehtud kulude hüvitamist, mis tal lapse ülalpidamisega kaasnenud

³¹² Zwingmann, V. Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte. Bd. 6 / zusammengestellt und herausgegeben von V. Zwingmann. Riga: Betz: Kymmel 1883.

³¹³ RKTOo 25.01.1923, nr 21. Alt vs. Kerves. RA, ERA.1356.3.60.

³¹⁴ RKTOo 10.12.1925, nr 984. Bernhardt vs. Vill. RA, ERA.1356.3.67.

olid. Kuna hagi oli esitatud ema, kui lapse eestkostja poolt, siis võis Rahukogu elatise välja mõista alates hagi esitamise päevast. Mõistes elatise kostjalt välja alates lapse sündimise päevast, rikkus Rahukogu kostja hinnangul BES art 168 tulenevat põhimõtet.³¹⁵ Magistritöö autor nendib kahetsusega, et Riigikohus ei pidanud vajalikuks arutada nimetatud kaebuse osa sisuliselt, vaid tühistas Rahukogu otsuse juba käesoleva magistritöö alapeatükis 1.2.1. käsitletud põhjustel täies ulatuses ja saatis asja Rahukogule uueks arutamiseks.³¹⁶ Seega jäigi vastuseta küsimus, kas kulude hüvitamise nõuet oleks saanud esitada ka laps ise.

Sellele vastas Riigikohus siiski kahe aasta pärast, 1928. aasta otsuses. Nimelt esitas 15. septembril 1927 J. Pütsepp Riigikohtule kassatsioonkaebuse Kohtupalati 21. juuli 1927 otsuse peale. Kaebuse kohaselt seisnes elatise nõude eesmärk selles, et selle saaja end selle varal või abil täielikult või osaliselt üleval peab. Kostja selgitas, et kui elatise maksmiseks kohustatud isik oma kohustusi ei täitnud, siis oli raha saamiseks õigustatud isikul õigus kohtu teel kohustuse täitmist nõuda, samal ajal teistest allikatest lapse ülalpidamiseks vajalikku raha saades. Hiljem aga ei olnud isikul õigust nimetatud perioodi eest tagasiulatuvalt elatisraha nõuda, sest selline kohustus langes isale üksnes juhul, kui „alaealine ise ei suuda end üleval pidada“. Kostja tõi kaebuses näitena, et „on ta aga seda suutnud teha, kas wõi, näitsel teel, et tema wanaisa on wabatahtliselt oma heldusest ja armastusest ta wastu teda tasuta üleval pidanud, siis ei ole alaealisel enam õigust oma loomulikult isalt ülespidamisraha nõuda“. Kui aga juhtus, et last pidi üleval pidama kõrvaline isik, siis mõõnis lapse isa, et nimetatud isikul tekiks küll õigus nõuda tekkinud kulude hüvitamist, mis ta oli kandnud võõra lapse ülalpidamisel. Kostja leidis, et kaebuses kirjeldatud olukordades ei peaks alaealisel endal nõudeõigust isa suhtes olema. Kohtupalat, asudes vastupidisele seisukohale, oli kostja hinnangul oluliselt rikkunud BES art 168, 171, 2914, 1916 ja 4453.³¹⁷ Riigikohus arutas kassatsioonkaebust 29. märtsil 1928 ja leidis, et kaebus tuli jätta rahuldamata. Riigikohus selgitas, et BES art 168 tulenevalt oli väljaspool abielu sündinud lapse ülalpidamiseks kohustatud mitte ainult lapse ema, vaid ka lapse isa. Käesoleval juhul oli aga 27.04.1914 sündinud lapse ema surnud lapse sündimise päeval. Seega langes lapse ülalpidamiskohustus täielikult lapse isa peale, kelleks Kohtupalati poolt kinnitatud Rahukogu otsusega oli kostja Jaan Pütsepp. Elatise nõude esitamiseks õigustatud isikuks osutus juhul, kui lapse ema oli surnud, see isik, kellel on õigus ülalpidamist saada, s.o väljaspool abielu sündinud laps ise, kelle õiguste kaitsmine ja teostamine sünnib lapse eestkostja läbi. Riigikohus selgitas, et lapse isal

³¹⁵ Karl Sommeri kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8167, lk 2-3. Karl Sommeri kassatsioonkaebus Viljandi-Pärnu Rahukogu 13.12.1926 otsuse peale Juuli Männiksoni alimentide nõude asjas.

³¹⁶ RKTOo 15.09.1927, nr 629. Männikson vs. Sommer. RA, ERA.1356.3.73.

³¹⁷ Jaan Pütseppa kassatsioonkaebus. RA, ERA.1356.3.8463, lk 2. Jaan Pütseppa kassatsioonkaebus Kohtupalati 07.07.1927 otsuse peale Minna Rõõmu alimentide nõude asjas.

tekkis lapse ees ülalpidamiskohustus hetkest, kui laps oli sündinud. Seetõttu tekkis ka lapsel endal sel samal hetkel lapse isa suhtes elatise nõude õigus. Riigikohus leidis kokkuvõtvalt, et seadusest ei tulenenud kostja poolt kaebuses välja toodud põhimõtet, nagu lapsel oleks olnud õigus oma isa käest elatist nõuda üksnes aja eest, mil ta end ise üleval oli pidanud ilma ülalpidamist saamata, rääkimata sellest, et lapsel puudunuks nõudeõigus seetõttu, et lapse isa oma kohustustest pahatahtlikult kõrvale hoidus. Riigikohus jättis Jaan Pütsepa kassatsioonkaebuse rahuldamata.³¹⁸ Samal aastal käsitles Riigikohus tagasiulatuva elatise küsimust ka lahendis Roosimäe vs. Pruun, mida on käsitatud pikemalt käesoleva töö alapeatükis 2.1.

Seega sai hageja esitada tagasiulatuva elatise nõude arvestades lapse sündimise aega. Kostjal lasus tagasiulatuva elatise maksmise kohustus ka sel juhul, kui lapse eest oldi nimetatud perioodil juba hoolt kantud. Lapsele makstava elatise periood ei olnud seotud lapse abivajadusega ja nõuet sai Riigikohtu seisukoha järgi esitada ka siis, kui sellel puudus otsene seos lapse kasuks tehtud kulude hüvitamisega. Kui Vene senat avaldas 20. sajandi alguses seisukoha, et hagejal võis puududa tagasiulatuva elatise nõude esitamise õigus, mille järgi esimese astme kohtud ka tagasiulatuva elatise nõude esitamise õigust eitama asusid, siis Eesti Riigikohus jaatas juba 1922. aasta lahendis tagasiulatuva elatise nõude esitamise õigust, nagu seda olid teinud varasemalt ka teised Balti kohtud.

Vaidluse all oli Riigikohtus ka küsimus, kas elatise nõuet saab esitada osade kaupa, s.o periooditi või kõigi aastate eest korraga. 14. aprillil 1921 arutas Riigikohus A. Kampuse kaebust Tartu-Võru Rahukogu otsuse peale E. Lõhmuse alimentide nõudes. Esitatud kaebuses väitis A. Kampus, et Ts.K.K § 273 p 5 järgi tuli eluaegse nõude puhul, ehk siis nõude puhul, mis oli pikema aja eest esitatud, esitada nõue kogu summa ulatuses. Kassaator asus seisukohale, et elatisraha pidi nõudma 10 aasta eest ning hageja E. Lõhmus ei saanud esitada nõuet üksnes ühe aastase perioodi eest, viidates seejuures Ts.Kp.S § 273 p-le 5.³¹⁹ E. Lõhmus asus seisukohale, et olukord, kus kostja oli vaidlustanud ainult ühe aasta eest lapsele elatusraha maksmise nõude, rääkis kostja just iseenda huvide vastu. Oli hageja enda otsustada, kas ta esitas nõude kas ühe aasta või kümne aasta eest korraga, võis juhtuda, et hageja ei soovinudki rohkem ülalpidamisraha nõuda, kui üksnes ühe aasta eest.³²⁰ Riigikohus asus oma otsuses viidates LTS

³¹⁸ RKTOo 29.03.1928, nr 319. Rõõm vs. Pütsep. RA, ERA.1356.3.75.

³¹⁹ August Kampuse kassatsioonkaebus 15.10.1920. RA, ERA.1356.3.8067, lk 2. August Kampuse kassatsioonikaebuses Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 25.09.1920 Emilie Lõhmuse nõudmises asjast August Kampuse vastu 3000 marga alimentide pärast.

³²⁰ Hageja seletus 01.11.1920. RA, ERA.1356.3.8067, lk 10. August Kampuse kassatsioonikaebuses Tartu-Võru rahukogu otsuse peale 25.09.1920 Emilie Lõhmuse nõudmises asjast August Kampuse vastu 3000 marga alimentide pärast.

§-le 948 seisukohale, et väljaspool abielu sündinud lapse ema nõue lapse isa vastu ei olnud eluaegne, vaid oli teatud tähtajaga piiratud. Hagejal ei olnud kohustust alimente välja nõuda terve perioodi eest korraga. Alimentide nõude võis Riigikohtu hinnangul esitada ka ositi, s.o aastate kaupa.³²¹

Riigikohus arutas 20. mail 1925 A. Aiti kassatsioonkaebust Tallinna-Haapsalu Rahukogu 26.06.1924 otsusele V. Alpeuse elatise nõudes kostja vastu. Riigikohus selgitas kostjale, et Ts.Kp.S §§ 893³²² ja 895³²³ ei keelanud hagejal esitada elatise nõuet osade kaupa, s.t elatise nõuet samal alusel teise perioodi kohta. Kui kostjalt oli hageja kasuks välja mõistetud elatis teatud perioodi kohta, siis jõustus sellekohane otsus üksnes ja ainult nimetatud perioodide kohta, mis nõude esemeks olid. Hagejale jäi õigus sama kostja vastu tõsta uus nõue samal alusel uue perioodi kohta.³²⁴

Riigikohus selgitas J. Mölderi kohtuasjas, et BES art 3628 tulenevalt oli ka elatisraha nõude, nagu iga perioodilise makse, puhul iseseisev aegumise tähtaeg. Kaebaja väide, et väljaspool abielu sündinud lapse ema õigus nõuda oma lapsele elatist aegub 10 aasta jooksul alates lapse sündimisest, oli alusetu.³²⁵ Elatise nõude esitamiseks mingisuguseid ajalisi tähtaegu BES ei sisaldanud. Õiguskirjanduses märgiti, et elatist võis nõuda seni, kuni isa oli kohustatud seda maksuma.³²⁶

Riigikohus tunnistas vastupidiselt Vene kohtupraktikale uurimisel alusel perioodil tagasiulatuva elatise nõude esitamise õigust. Elatise nõude perioodi käsitlevaid vaidluseid jõudis Riigikohtusse uurimisel alusel perioodil vähe, kuid Riigikohus tunnustas hageja õigust esitada elatise nõue periooditi, s.o mitte terve ülalpidamiskohustuse perioodi eest korraga ning elatist võis hageja nõuda seni, kuni kestis lapse ülalpidamiskohustus. Riigikohtusse jõudnud kaebustest selgus, et kaebajad eeldasid Vene senati otsuste pretsedendijõudu. Samas ei sidunud Riigikohus end liigselt Vene senati seisukohtadega, vaid tugines enda seisukohtades ka erialasele õiguskirjandusele.

³²¹ RKTOo 14.04.1921, nr 82. Lõhmus vs. Kampus. RA, ERA.1356.3.58.

³²² Ts.Kp.S § 893 kohaselt oli jõustunud otsus kohustuslik nii kohustatud isikule kui ka kohtule ja teistele ametiasutustele.

³²³ Ts.Kp.S § 895 kohaselt otsus omas seadusliku jõu üksnes vaidlusaluse hagi eseme suhtes.

³²⁴ RKTOo 20.05.1925, nr 569. Ait vs.. Alpeus. RA, ERA.1356.3.66.

³²⁵ RKTOo 01.11.1928, nr 742. Hanson vs. Mölder. RA, ERA.1356.3.78.

³²⁶ Palvadre, A, lk 138.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Riigikohus sisustas perioodil 1920-1930 vallaslaste ülalpidamisasjades ülalpidamiskohustuse tekkimiseks vajalikke eelduseid.

Esmase ja peamise eeldusena analüüsiti, et milliste tõendite alusel oli Riigikohtu praktika kohaselt võimalik BES artikli 165 alusel tunnistada meesterahvas vallaslapse isaks. Analüüsitud Riigikohtu lahenditest nähtub, et 86.7% uuritaval perioodil Riigikohtusse jõudnud vaidluste sisuks oligi isaduse tuvastamise küsimus. Ülejäänud vaidlused olid seotud kas ülalpidamiskohustuse kestvuse või muude tõusetunud küsimustega.

BES art 165 kohaselt oli elatise maksmise kohustus seotud isaduse tuvastamisega, mistõttu oli ülalpidamiskohustuse tekkimise peamine eeldus isaduse tuvastamine. Isaduse tuvastamine elatise nõude käigus ei andnud lastele aga muid perekondlikke õiguseid isa suhtes (nt õiguseid isa nimele või isa pärandile). BES-is oli sätestatud kaks mehe vallaslapse isaks tunnistamise võimalust, esimene neist toimus mehe poolt isaduse omaksvõtul, teine isaduse kohtulikul kindlakstegemisel. Isaduse kindlakstegemise vaidluseid jõudis uuritaval perioodil Riigikohtusse kokku 176, aga neist vaid 8 neist käsitlesid rohkemal või vähemal määral isaduse omaksvõttu. See võis tuleneda asjaolust, et kui kostja oli isaduse juba omaks võtnud, siis puudus vajadus selle üle Riigikohtuni vaielda.

Isaduse kindlakstegemiseks oli kohtul vaja hinnata, kas hageja ja kostja vahel oli BES art 165 sätestatud kriitilisel perioodil, milleks oli 182 päeva kuni 10 kuud enne lapse sündi, toimunud suguline vahekord. Suguühete tuvastamiseks pidi kohus õigusteooria ja Riigikohtu praktika kohaselt hindama asjas esitatud tõendeid igakülselt ja koostoimes ning määrama tõendite tõendusjõu. Riigikohtu praktika kohaselt olid arvestavateks tõenditeks kirjalikud tõendid, vande all antud tunnistajate ütlused, ekspertide hinnangud ja ka teistes kohtuasjades tehtud lahendid. Tunnistajate ütluste hindamisel jättis Riigikohus arvestamata kriminaalkorras karistatud isikute ütlused, kuna sellisel juhul olid küsitavad nende isikuomadused. Lähikondsete ja sugulaste ütluste arvestamist pidas Riigikohus võimalikuks, kui antud ütlused olid muude asjaoludega kooskõlas. Hageja ja kostja vahelise suguühete toimumise tõendatuse standard aga muutus uurimisperioodi jooksul: nimelt kuni 1927. aastani piisas, kui kohtus oli kindlaks tehtud, et pooltevahelise suguühete toimumine oli võimalik, alates 1928. aastast nõudis Riigikohus suguühete toimumise kindlakstegemiseks kindlamaid tõendeid või poolte vahel kooselulist läbikäimist. Sealjuures ei selgunud Riigikohtu lahenditest, milliseid konkreetseid tõendeid kohus aastatel 1927-1928 piisavateks pidas. 1930. aastal asus Riigikohus aga endisele

seisukohale, öeldes, et suguuhe on kahe inimese privaatsfääri jääv toiming, mille toimumisel otsesed tunnistajad enamasti puuduvad.

Eestis valitses kõnealusel perioodil BES artiklil 165 põhinev seisukoht, et isa vabanes lapse ülalpidamiskohustusest, kui ta suutis kohtus tõendada, et lapse emal oli kriitilisel perioodil suguline vahekord ka mõne teise meesterahvaga. Kuid õiguskirjandusest ilmnes, et näiteks osades riikides tunnistati vallaslapse isana üheaegselt ka mitut meesterahvast, nt Saksi tsiviilseadustiku alusel. Hageja liiderlikud elukombed oligi peamine võimalik ja ka praktikas põhiliselt esitatud kostjapoolne isaduse vastuväide, kuna mitme isa kandidaadi puhul jättis kohus isaduse kindlaks tegemata ja kostja pääses vallaslapse ülalpidamiskohustusest. Kui õiguskirjanduses väideti, et hageja liiderlike elukommete tõendamiseks kasutati kostjate poolt hulganisti valetunnistusi ja valetunnistajaid, siis Riigikohtu praktikas see kinnitust ei leidnud. Siinkohal on võimalik, et nimetatud juhtumid lahendati juba alama astme kohtutes. Riigikohtusse jõudis üks lahend, kus selgus, et kostja oli püüdnud tunnistajaid mõjutada ning teine juhtum, kus Rahukogu oli käsitlenud valetunnistusega seonduvaid asjaolusid üksnes lühidalt. Hageja liiderlikele elukommetele tuginemisel oli suguuhte toimumise tõendamiskoormus kostjal ning tõendamiseks ei piisanud suguuhte toimumise võimalikkusest, vaid kostja pidi tõendama suguuhte toimumise kui fakti. Suguuhte tõendamisel pidas Riigikohus piisavaks tunnistajate ütluseid, kes olid näiteks näinud teist meesterahvast hageja toast hommikul väljumas või siis mitme tunnistaja kaudseid ütluseid, mida koostoimes tõlgendades sai kohus suguuhte toimumise elulises usutavuses veenduda. Samas ei pidanud Riigikohus hageja liiderlike elukommete tuvastamise puhul piisavaks tõendiks mõne teise meesterahvaga koos jalutamist. Ühtlasi püüdsid kostjad ülalpidamiskohustusest pääseda ka enda isikust tulenevate vastuväidetega. Nimelt toodi kaebustes kostjate poolt neljal korral välja ka enda sigimis- ja suguvõimetust, kuid sellised kaebused jättis Riigikohus rahuldamata põhjusel, et nimetatud asjaolud oleks pidanud kindlaks tegema eksperti kaasates, sealjuures kaasas alama astme kohus ka ise vajadusel eksperte.

Järgmisena analüüsitigi, et milline oli Riigikohtu praktika järgi vallaslapse ülalpidamiskohustuse jaotus vanemate vahel olukorras, kus BES artikli 167 kohaselt jagunes ülalpidamiskohustus vanemate vahel võrdselt, kuid samas oli BES artikli 168 kohaselt vallaslapse ülalpidamiskohustus isa kanda. Lisaks analüüsi, et millisest hetkest ja millise vanuseni oli Riigikohtu praktika kohaselt vallaslapsel õigus saada isalt ülalpidamist arvestades, et BES artikkel 168 sätestas lapse ülalpidamiskohustuse kuni ajani, mil laps end ise veel ülal pidada ei suutnud. Riigikohtu praktika analüüs näitas, et ülalpidamiskohustus tekkis lapse sündimise hetkel ja selleks oli kohustatud ennekõike lapse isa. Üksnes siis, kui isa polnud

suuteline last üleval pidama, langes ülalpidamiskohustus kohtu poolt määratud ulatuses lapse emale ja seejärel ema ülenejatele sugulastele. Isapoolsetele sugulastele ülalpidamiskohustus ei laienenud, kuna isaks tunnistamisega ei kaasnenud lapse jaoks sugulust isa vanematega. Ühtlasi ei tähendanud isa vaesus või vara vähesus, et isa oleks olnud vallaslapse ülalpidamisest ilmtingimata täielikult vabastatud, vaid see oli kohtu diskretsiooniõigus, kas ja millisel määral ülalpidamine emale langes. Ka lapse lastekodus viibimine ei vabastanud vanemaid lapse ülalpidamiskohustusest. Isa surma puhul oli vallaslapsel õigus nõuda isast jäänud pärandi arvelt ülalpidamist, kuid seda üksnes juhul, kui isa pärijad pärandit vastu ei võtnud või pärijad puudusid.

Vallaslapse ülalpidamiskohustuse kestvus oli seotud lapse abivajadusega, mida seostati kohtupraktikas peamiselt hariduse omandamisega. BES-i sõnastusest ei tulenenud ülalpidamiskohustuse kestvuse perioodi. Riigikohus käsitles uuritava perioodil lapse abivajadust seitsmes lahendis. Riigikohus pidas analüüsitud lahendites põhjendatuks ülalpidamiskohustust kuni lapse 16-aastaseks saamiseni. Sealjuures ei pidanud kohus võimaluks selle pikendamist ka 18. eluaastani, kuid sel juhul pidi selline vajadus olema piisavalt motiveeritud. Kostjad püüdsid kaebustes küll tugineda Liivimaa talurahvaseaduses (LTS) sätestatud ülalpidamiskohustuse kestvusele, milleks oli lapse 10-aastaseks saamine, kuid Riigikohus selgitas, et LTS ei kehtinud alates seisuste kaotamise seaduse kehtima hakkamisest. LTS võis kehtida üksnes nende laste puhul, kes olid sündinud LTS-i kohaldamisalas enne seisuste kaotamise seaduse kehtima hakkamist. Samas oli kohtul võimalik eelnevalt määratud vallaslapse ülalpidamise perioodi pikendada, kuid kohtupraktikat analüüsides ei selgunud, kas see võimalus laienes ka algselt LTS-i alusel määratud elatiste puhul. Juhul, kui lapse isa püüdis ülalpidamiskohustusest vabaneda väites, et laps ei olnud enam abivajav, siis lasus vastav tõendamiskoormus isal endal. Lisaks oli isal võimalus nõuda last enda kasvatada, seda siis üksnes elatise maksmise alternatiivina, mingeid muid perekondlikke õiguseid isale sellega ei kaasnenud, kuid sedagi üksnes siis, kui laps ei vajanud enam emalikku hoolitsust. Õiguskirjanduses toodi näitena, et emaliku hoole vajadus võiks kesta näiteks lapse seitsmenda eluaastani, kuid Riigikohus leidis, et vastav periood võis kesta ka 16. eluaastani ning kohus ei välistanud motiveeritud juhtudel perioodi laiendamist isegi lapse 18-aastaseks saamiseni. Uurimisalusel perioodil puudusid lahendid, milles kohus oleks isa vastava taotluse rahuldanud, mis võis tuleneda muuhulgas ka sellest, et kui vanemlikud õigused olid üksnes vallaslapse emal, siis oleks isal tulnud saada iga lapse elu puudutava otsuse puhul selleks eelnevalt nõusolek. Lapse surma puhul ülalpidamiskohustuse kestvust käsitles üks lahend, mille kohaselt lõppes

lapse surma puhul ülalpidamiskohustus lapse surma kuupäevaga, mitte kohtulahendis määratud elatise maksmise perioodi lõpu saabumisel.

Seejärel analüüsiti, millised muud elatise nõudega seotud küsimused Riigikohtusse jõudsid ning kuidas kohus neid lahendas. Esimesena käsitleti elatise nõude esitamiseks õigustatud isiku üle tekkinud vaidluseid. Õiguskirjandusest ja Riigikohtu praktikast tulenevalt selgus, et elatise nõude esitamise õigus kuulus vallaslapsele isiklikult, mida ta sai teostada läbi vallaslapse ema, lapse eestkostja või kolmanda variandina viimati nimetatud isikute poolt volitatud esindaja vahendusel.

Järgmisena analüüsiti elatise suuruse arvestamise kriteeriume. BES art 169 kohaselt määras kohus elatise isa majanduslikku olukorda ja ema „seltslikku positsiooni“ arvestades ning ka teised seadused ei määratlenud elatise miinimummäära. Riigikohtu lahendite analüüsimisel selgus, et elatise suuruse määramine oli kohtu igakordne diskretsiooniõigus, mille käigus arvestati isa sissetulekut ning isa tulevikus sündida võivate laste heaolu. Isa sissetulekust peeti piisavaks elatist määrata 1/3 ulatuses. Kuna elatise nõude võis esitada ka perioodide kaupa, siis ei olnud kohus elatise määramisel seotud ka eelnevalt määratud elatise suurusega. Kolmes lahendis püüdsid kaebajad leida elatise miinimummäära tulumaksuseadusest, kuid Riigikohtu selgituste kohaselt ei kohaldunud vastav seadus eraõiguslikes vaidlustes ja ei sätestanud endas ka elatise miinimummäära. Magistritöös käsitletud kaheksas elatise suuruse vaidluses ei kohaldanud ka Riigikohus ühtlast elatise miinimumi, vaid lähtus enda otsustes isa vara suurusest ja valitsevatest majanduslikest oludest. BES art 169 mainitud lapse ema positsiooni Riigikohus ei käsitlenud. BES-is sätestatu oli ilmselt mõeldud arvestama ema seisust, kuid seoses seisuste kaotamisega Eestis puudus Eesti kohtutel ka vajadus nimetatud tingimust elatise suurust määrares arvestada.

Viimasena käsitleti magistritöös elatise nõude ajalise ulatusega seotud küsimusi. Riigikohtu lahenditest ilmnes, et kuigi Riigikohus oli eelnevalt käsitletud küsimustes kahel korral tuginenud ka Vene senati tsiviildepartemangu otsusele, siis erines Riigikohtu seisukoht oluliselt tagasiulatuva elatise väljanõudmise osas Vene senati seisukohast. Riigikohus tunnistas uuritaval perioodil algusest peale ja järjekindlalt tagasiulatuva elatise nõude esitamise õigust. Nagu eelnevalt mainitud, võis elatise nõude esitada ka perioodide kaupa, vallaslapse emal puudus kohustus esitada elatise nõue ühe korraga ülalpidamiskohustuse kestvuse täies ulatuses. Elatise nõude võis esitada seni, kuni kestis lapse isa kohustus enda vallaslast üleval pidada, sealjuures pidi arvestama ka perioodiliste maksete aegumise tähtaegu.

Seda, et vallaslaste ülalpidamise küsimus oli probleem, kinnitas ka Riigikohtu praktika. Töö käigus läbivaadatud kohtuotsuste põhjal koostatud statistika kohaselt aga hakkasid naised 1920.

aastate lõpus enese õiguste eest aktiivsemalt seisma. Üha enam leidsid naised julgust ja ressursse, et vaidluseid vajadusel Riigikohtunigi viia. Kokku esitasid vallaslaste emad, s.o hagejad, 203-st lahendatud vaidluse aluseks olevast kassatsioonkaebusest 56, millest Riigikohus rahuldas 21. Riigikohtu praktika näitas, et peamiselt olid just mehed need, kes kasutasid aktiivselt enda kaebeõigust ja seisis ülalpidamiskohutusest vabanemise eest. Mehed, s.o kostjad, esitasid 203-st lahendatud vaidluse aluseks olevatest kassatsioonkaebustest 146, millest Riigikohus rahuldas 29. Riigikohus pigem tugevdas oma seisukohtades vallaslaste õiguseid. Küll aga ei analüüsitud käesolevas töö raames kohtuotsuste täitmist ja elatise tasumise tegelikku praktikat.

Kuigi tollases ühiskonnas valitsesid vallaslaste õiguste suhtes vastandlikud seisukohad, siis Riigikohtu praktikat analüüsides selgus, et kassatsioonikohtusse jõudnud vaidluseid lahendades sisustas kohus BES artikleid 163-174 vastavalt õiguskirjanduses toodule, viidates sealjuures ka Vene senati tsiviildepartemangu lahenditele ja erialasele õiguskirjandusele ning arvestades Eestis kehtivaid seaduseid.

Практика Верховного Суда по вопросам алиментов на внебрачных детей в 1920-1930 гг.

Резюме

Целью этой магистерской диссертации было выяснить, каким образом Верховный суд Эстонии в период 1920-1930 гг. рассматривал предпосылки для обязательства по содержанию внебрачных детей, предусмотренного Балтийским законом о частном праве. Для выяснения этого, было изучено, на основании каких доказательств мужчина мог быть признан отцом внебрачного ребенка, как алименты внебрачного ребенка были разделены между его родителями и какие другие вопросы касаются алиментов доходили до Верховного суда.

В качестве основных источников магистерской диссертации были использованы решения коллегии по гражданским делам Верховного суда Эстонии в период с 14.01.1920 по 31.12.1930. Вторым важным источником магистерской диссертации был Балтийский закон о частном праве. В-третьих, в работе использовалась юридическая литература и периодические издания, изданные в исследуемый период и около него. В качестве основных авторов были выбраны российские правоведы Тютрюмов, И. М. (его взгляды на гражданское право и гражданский процесс) и Буковский, Б. (его комментарии в отношении Балтийского закона о частном праве). Также были рассмотрены взгляды эстонских правоведов Т. Грюнталь и А. Палвадре. Для изучения судебных решений в магистерской диссертации использовался в основном качественный метод исследования. В своей работе автор использовал 203 решения Верховного суда, анализировал судебные решения и соотносил использованную литературу с судебной практикой. В работе также использовался количественный метод для получения статистики по решениям Верховного суда.

В результате магистерской работы выяснилось, что основным условием для получения алиментов внебрачному ребенку было установление отцовства, но установление отцовства в ходе алиментного иска не давало детям никаких других семейных прав в отношении к отцу. Статья 165 Балтийского закона о частном праве предусматривала две возможности признания отцом: первая - принятие отцовства, а вторая - установление отцовства в судебном порядке. Дело об установлении отцовства доходило до Верховного суда мало, основной причиной обращения в кассационный суд было судебное установление отцовства.

Для установления отцовства суду необходимо было оценить, имели ли заявитель и ответчик половые отношения в критический период, предусмотренный статьей 165 Балтийского закона о частном праве, который составлял от 10 месяцев до 182 дней до рождения ребенка. Чтобы установить такой половой акт, суд должен был оценить доказательства, представленные по делу, всесторонне и согласованно и определить доказательную силу доказательств. Согласно судебной практике Верховного суда, соответствующими доказательствами были письменные доказательства, данные под присягой показания свидетелей, оценки экспертов, а также решения, принятые по другим делам. При оценке показаний свидетелей Верховный суд не принимал во внимание лица, имеющие судимость. Верховный суд считал возможным учесть показания близких людей и родственников, если они соответствовали другим обстоятельствам. Стандарт доказательства полового акта между истцом и ответчиком менялся со временем, но в целом Верховный суд считал достаточным полное доказательство полового акта либо сожитительство сторон.

Согласно статье 165 Балтийского закона о частном праве отец был освобожден от обязанности содержать ребенка, если он смог доказать в суде, что мать ребенка имела в критический период половые сношения с другим мужчиной. Именно особый образ жизни истца и был основным возражением ответчика против отцовства, поскольку в случае нескольких кандидатов суд не устанавливал отцовство, и ответчик уклонялся от обязанности содержать внебрачного ребёнка. Хотя в юридической литературе утверждалось, что ответчики использовали большое количество ложных показаний и лжесвидетелей для доказательства особого образа жизни и привычек истца, это не нашло подтверждения в судебной практике Верховного суда. Исходя из основных привычек заявителя, бремя доказывания полового акта лежало на ответчике и чтобы доказать это, ответчик должен был доказать факт полового акта, возможность полового акта было недостаточным. Ответчик мог доказывать это как прямыми, так и косвенными доказательствами, из которых суд затем делал свои выводы.

Во-вторых, в работе анализировалась продолжительность и распределение обязательств по содержанию. Согласно статье 167 Балтийского закона о частном праве, обязанность по содержанию делится между родителями поровну, но согласно статье 168 Балтийского закона о частном праве обязанность по содержанию внебрачного ребенка лежит на его отце до тех пор, пока ребенок не сможет содержать себя сам. Анализ судебной практики Верховного суда показал, что обязательство по содержанию возникает с момента рождения ребенка, и ребенка обязан был содержать в первую очередь отец. Только тогда,

когда отец был не в состоянии содержать ребенка, обязательство по содержанию перекладывалось в установленном судом объеме на мать ребенка, а затем на ее родственников по восходящей линии. В случае смерти отца ребенок получает право на алименты за счет наследства, но только в том случае, если родственники отца, то есть наследники, отказались от наследства. Когда ребенок больше не нуждался в заботе матери, отец ребенка имел право потребовать, чтобы ребенок воспитывался у него, но это могло рассматриваться только как альтернатива выплате алиментов без родительских прав на ребенка. В судебной практике Верховного суда не было решения, в котором такая просьба отца была бы удовлетворена.

Продолжительность алиментов на внебрачного ребенка, была связана с потребностями ребенка, которая была связана, как в юридической литературе так и в прецедентном праве, в основном с получением образования. В проанализированных решениях государственный суд считал обязанность содержания обоснованной до достижения ребенком возраста 16 лет. При этом суд не считал невозможным ее продление до достижения ребенком возраста 18 лет, однако в таком случае необходимость этого должна была быть достаточно мотивирована. В своих жалобах ответчики пытались опереться на продолжительность действия обязанности содержания, установленную в законе о крестьянах Ливонии (то есть до достижения ребенком возраста 10 лет), но этот закон утратил силу в связи с отменой сословий в Эстонии. Но вместе с тем, суд мог продлить ранее установленный период содержания внебрачного ребенка. Если отец ребенка пытался освободиться от обязанности содержания, утверждая, что ребенок больше не нуждается в помощи, он должен был сам это доказать. В случае смерти ребенка обязательство по содержанию прекращается в день смерти ребенка, а не по окончании периода содержания, указанного в решении суда.

Затем в магистерской диссертации были рассмотрены другие, с алиментами связанные вопросы, поступившие в Верховный суд. В первую очередь рассматривались споры относительно лица, имеющего право на получение алиментов. На основании юридической литературы и прецедентного права Верховного суда стало ясно, что право на подачу алиментов принадлежит внебрачному ребенку лично, которое он или она мог/могла осуществлять через мать, опекуна или уполномоченным ими представителя.

Затем были проанализированы критерии расчета размера алиментов, так как согласно статье 169 суд определял алименты с учетом состояния отца и положения матери. Анализ решений Верховного суда показал, что определение размера алиментов было на усмотрение суда, в ходе которого учитывались доходы отца и благосостояние детей отца,

которые могут родиться в будущем. Было сочтено достаточным присудить алименты в размере 1/3 дохода отца. Поскольку требование о выплате алиментов могло быть предъявлено также по периодам, при присуждении алиментов суд не был ограничен ранее установленным размером алиментов. В трех решениях заявители стремились найти минимальный размер алиментов в Законе о подоходном налоге, но, согласно разъяснениям Верховного суда, соответствующий закон не применялся в частно-правовых спорах и не предусматривал минимальный размер содержания. В спорах, касающихся размера алиментов, Верховный суд не применял единый минимальный размер алиментов, а основывал свои решения на состоянии отца и преобладающих экономических обстоятельствах. Упомянутое в статье 169 Балтийского закона о частном праве положение матери Государственный суд не рассматривал. Согласно этому закону, положение матери должно было быть учтено, однако в связи с отменой сословий в Эстонии у судов Эстонии не было необходимости учитывать данное условие при установлении размера алиментов.

Наконец, в магистерской диссертации были рассмотрены вопросы, относящиеся к времени требований содержания. Решения Верховного суда показали, что, вопреки Российской судебной практики, Верховный суд признал право на подачу иска о содержании с обратной силой. Как упоминалось выше, требование о содержании также могло подаваться по периодам, истец не был обязан выплачивать алименты на протяжении всего срока действия обязанности содержания. Требование о содержании могло быть подано до тех пор, пока сохранялась обязанность отца содержать внебрачного ребенка.

Согласно статистике, составленной на основании судебных постановлений, рассмотренных в ходе работы, в конце 1920-х годов женщины стали более активно защищать свои права. Все больше и больше женщин находили в себе смелость и ресурсы, чтобы при необходимости обращаться в Верховный суд. В общей сложности из 203 разрешенных споров было подано 56 кассационных жалоб, из которых Верховный суд удовлетворил 21. Практика Верховного суда показала, что в основном мужчины использовали активно своё право на обжалование и требовали освобождения от алиментов. Ответчики подали 146 из 203 кассационных жалоб, являвшихся основанием для разрешенных споров. Государственный суд удовлетворил 29 из них. Однако Верховный суд в своих позициях скорее укрепил права внебрачных детей.

Анализируя прецедентное право Верховного Суда, выяснилось, что суд разрешал споры и представлял статьи Балтийского закона о частном праве в соответствии с юридической

литературой, при этом ссылаясь на решения гражданского департамента российского сената и специальную юридическую литературу и учитывая действующее законодательство Эстонии.

Kasutatud materjalid

Kasutatud normatiivmaterjalid

1. 1849. aasta Liiwlandima Tallorahwa Seaduse raamat. Tartu: Schünmanni lese ja C. Mattieseni juures 1850.
2. 1856. aasta Eestimaa Talorahwa Seadus. Tallinn: I. H. Gresfel 1858.
3. Baltimaa eraseadus. Eestikeelde kirjutanud J. R. Rezold ja K. Hellat. „Walguse“ kaasanne. Tallinn 1898.
4. Buldas, A. Tsiviilkohtupidamise seadus (kodifitseeritud väljaanne), Narva: M-Minise trükk 1934.
5. Eesti Vabariigi põhiseadus. RT 1920, 113/114, 243.
6. Hoolekandeseadus. RT 1925, 120/121, 80.
7. Perekonnaseadus. RT I 1994, 75, 1326.
8. Riigikohtu seadus. RT 1919, 82/83, 164.
9. Seisuste kaotamise seadus. RT 1920, 129/130, 254.
10. Tiisik, K, Truusmann, J, Vares, T (väljaandjad). Keisri Aleksandri Tõise Kohtuseadused, keisri Aleksandri Aleksandrovitshi käsu pääle väljaantud: Väljaanne aastast 1883, kuhu 1886 a. jätku paragrahvid sisse on võetud ja 1887 a. Jätku paragrahvid juure lisatud. Tallinn: Mathiesen 1889.
11. Tulumaksuseadus. RT 1920, 63/64, 184.
12. Täisealisuse alammäära vähendamise seadus. RT 1922, 74/75, 40.
13. Буковский, В. Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских: с продолжением 1912-1914 г.г. и с разъяснениями: в 2 томах. Том 1, содержащий Введение, Право семейственное, Право вещное и Право наследования. Рига: Г. Гемпель и Ко 1914.
14. Полное Собрание Законов Российской Империи. Но. 6188. 1889 г. июля 9.

Kasutatud kohtupraktika

15. RKTOo 13.07.1920, nr 119. Luik vs. Pärn. RA, ERA.1356.3.57.
16. RKTOo 13.11.1920, nr 164. Mardo vs. Kuurmann. RA, ERA.1356.3.57.
17. RKTOo 13.11.1920, nr 170. Karo vs. Reinald. RA, ERA.1356.3.57.
18. RKTOo 21.01.1921, nr 14. Lallo vs. Erm. RA, ERA.1356.3.58.
19. RKTOo 14.04.1921, nr 82. Lõhmus vs. Kampus. RA, ERA.1356.3.58.

20. RKTOo 20.10.1921, nr 199. Ollino vs. Saul. RA, ERA.1356.3.58.
21. RKTOo 02.02.1922, nr 31. Oismann vs. Schleicher. RA, ERA.1356.3.59.
22. RKTOo 26.11.1922, nr 290. Sikkar vs. Erdmann. RA, ERA.1356.3.59.
23. RKTOo 23.11.1922, nr 330. Elias vs. Seemen. RA, ERA.1356.3.59.
24. RKTOo 25.01.1923, nr 21. Alt vs. Kerves. RA, ERA.1356.3.60.
25. RKTOo 27.03.1924, nr 130. Kruberg vs. Villendberg. RA, ERA.1356.3.62.
26. RKTOo 30.05.1924, nr 261. Kalitsa vs. Tuomala. RA, ERA.1356.3.62.
27. RKTOo 04.09.1924 nr 312. Grossfeldt vs. Janov. RA, ERA.1356.3.63.
28. RKTOo 06.11.1924, nr 540. Peterson vs. Närep. RA, ERA.1356.3.64.
29. RKTOo 27.11.1924, nr 704. Toompuu vs. Kesküla. RA, ERA.1356.3.64.
30. RKTOo 04.12.1924, nr 728. Kesküla vs. Riuhk. RA, ERA.1356.3.64.
31. RKTOo 22.01.1925, nr 63. Reinhold vs. Mägi. RA, ERA.1356.3.65.
32. RKTOo 29.01.1925, nr 99. Tilkson vs. Kirotmann. RA, ERA.1356.3.65.
33. RKTOo 12.02.1925, nr 155. Liiber vs. Vildfluss. RA, ERA.1356.3.65.
34. RKTOo 12.02.1925, nr 157. Kuld vs. Kallas. RA, ERA.1356.3.65.
35. RKTOo 19.02.1925, nr 205. Salm vs. Osokin. RA, ERA.1356.3.65.
36. RKTOo 20.05.1925, nr 569. Ait vs.. Alpeus. RA, ERA.1356.3.66.
37. RKTOo 17.09.1925, nr 630. Külaots vs. Ränk. RA, ERA.1356.3.67.
38. RKTOo 22.10.1925, nr 774. Jürgenson vs. Krabi. RA, ERA.1356.3.67.
39. RKTOo 28.10.1925, nr 794. Streif vs. Plöks. RA, ERA.1356.3.67.
40. RKTOo 06.11.1925, nr 724. Nessel vs. Kask. RA, ERA.1356.3.67.
41. RKTOo 12.11.1925, nr 882. Puur vs. Stroom. RA, ERA.1356.3.67.
42. RKTOo 10.12.1925, nr 984. Bernhardt vs. Vill. RA, ERA.1356.3.67.
43. RKTOo 03.12.1925, nr 975. Hendrikson vs. Sitska. RA, ERA.1356.3.67.
44. RKTOo 06.02.1926, nr 202. Karrik vs. Kruusenberg. RA, ERA.1356.3.68.
45. RKTOo 11.03.1926, nr 265. Peterson vs. Närep. RA, ERA.1356.3.68.
46. RKTOo 20.05.1926, nr 484. Veebel vs. Oldermann. RA, ERA.1356.3.69.
47. RKTOo 20.05.1926, nr 753. Teikes vs. Karu. RA, ERA.1356.3.69.
48. RKTOo 03.06.1926, nr 555. Kabriel vs. Sõrmus. RA, ERA.1356.3.69.
49. RKTOo 10.06.1926, nr 537. Ritson vs. Hammer. RA, ERA.1356.3.69.
50. RKTOo 15.06.1926, nr 338. Laalina vs. Koromnov. RA, ERA.1356.3.69.
51. RKTOo 23.09.1926, nr 655. Virk vs. Rosenberg. RA, ERA.1356.3.70.
52. RKTOo 30.09.1926, nr 695. Reitkam vs. Tiisler. RA, ERA.1356.3.70.
53. RKTOo 14.10.1026, nr 673. Laarmann vs. Pöder. RA, ERA.1356.3.70.
54. RKTOo 14.10.1926, nr 754. Möttus vs. Putnik. RA, ERA.1356.3.70.

55. RKTOo 02.12.1926, nr 939. Avikson vs. Jantson. RA, ERA.1356.3.70.
56. RKTOo 10.02.1927, nr 132. Feklistov vs. Abramov. RA, ERA.1356.3.71.
57. RKTOo 17.02.1927, nr 165. Loik vs. Klaas. RA, ERA.1356.3.71.
58. RKTOo 23.02.1927, nr 199. Kütt vs. Kaasik. RA, ERA.1356.3.71.
59. RKTOo 24.03.1927, nr 270. Aleksanderson vs. Teier. RA, ERA.1356.3.71.
60. RKTOo 24.03.1927, nr 303. Tünder vs. Triksberg. RA, ERA.1356.3.71.
61. RKTOo 31.03.1927, nr 360. Traumann vs. Papi. RA, ERA.1356.3.71.
62. RKTOo 07.04.1927, nr 366. Nordmann vs. Illaste. RA, ERA.1356.3.72.
63. RKTOo 07.04.1927, nr 368. Hallika vs. Kuusik. RA, ERA.1356.3.72.
64. RKTOo 07.04.1927, nr 383. Bernhardt vs. Willi. RA, ERA.1356.3.72.
65. RKTOo 13.04.1927, nr 396. Binsol vs. Tirmann. RA, ERA.1356.3.72.
66. RKTOo 13.04.1927, 408. Rolberg vs. Weber. RA, ERA.1356.3.72.
67. RKTOo 28.04.1927, nr 428. Streif vs. Plöks. RA, ERA.1356.3.72.
68. RKTOo 28.04.1927, nr 438. Kerkal vs. Jõeäär. RA, ERA.1356.3.72.
69. RKTOo 05.05.1927, nr 479. Espe vs. Juhat. RA, ERA.1356.3.72.
70. RKTOo 05.05.1927, nr 480. Külaots vs. Ränga. RA, ERA.1356.3.72.
71. RKTOo 25.05.1927, nr 548. Tannilwitsa vs. Mihkelson. RA, ERA.1356.3.72.
72. RKTOo 25.05.1927, nr 549. Jaakson vs. Liiwet. RA, ERA.1356.3.72.
73. RKTOo 02.06.1927, nr 594. Kööbler vs. Mankin. RA, ERA.1356.3.72.
74. RKTOo 15.09.1927, nr 615. Lauri vs. Neuhaus. RA, ERA.1356.3.72.
75. RKTOo 15.09.1927, nr 629. Männikson vs. Sommer. RA, ERA.1356.3.73.
76. RKTOo 29.09.1927, nr 689. Püvi vs. Schneider. RA, ERA.1356.3.73.
77. RKTOo 06.10.1927, nr 701. Goldschmidt vs. Juhanson. RA, ERA.1356.3.73.
78. RKTOo 13.10.1927, nr 742. Kolks vs. Lund. RA, ERA.1356.3.73.
79. RKTOo 13.10.1927, nr 749. Oppi vs. Naha. RA, ERA.1356.3.73.
80. RKTOo 13.10.1927, nr 756. Käkki vs. Lauri. RA, ERA.1356.3.73.
81. RKTOo 20.10.1927, nr 769. Punder vs. Koska. RA, ERA.1356.3.73.
82. RKTOo 20.10.1927, nr 772. Mölder vs. Jalas. RA, ERA.1356.3.73.
83. RKTOo 27.10.1927, nr 799. Janson vs. Viitkar. RA, ERA.1356.3.73.
84. RKTOo 28.10.1927, nr 767. Kolberg vs. Paju. RA, ERA.1356.3.73.
85. RKTOo 03.11.1927, nr 823. Kaba vs. Heeringson. RA, ERA.1356.3.74.
86. RKTOo 03.11.1927, nr 829. Grenzstein vs. Kissa. RA, ERA.1356.3.74.
87. RKTOo 03.11.1927, nr 843. Rull vs. Mehik. RA, ERA.1356.3.74.
88. RKTOo 17.11.1927, nr 872. Põdra vs. Kilter. RA, ERA.1356.3.74.
89. RKTOo 24.11.1927, nr 923. Lepason vs. Purru. RA, ERA.1356.3.74.

90. RKTOo 24.11.1927, nr 927. Pals vs. Matvei. RA, ERA.1356.3.74.
91. RKTOo 01.12.1927, nr 957. Tornius vs. Kahre. RA, ERA.1356.3.74.
92. RKTOo 08.12.1927, nr 977. Veltbach vs. Pross. RA, ERA.1356.3.74.
93. RKTOo 08.12.1927, nr 980. Kukk vs. Vilper. RA, ERA.1356.3.74.
94. RKTOo 08.12.1927, nr 981. Klaamer vs. Günther. RA, ERA.1356.3.74.
95. RKTOo 15.12.1927, nr 998. Teinmann vs. Tamme. RA, ERA.1356.3.74.
96. RKTOo 19.01.1928, nr 36. Pärn vs. Pukk. RA, ERA.1356.3.75.
97. RKTOo 26.01.1928, nr 63. Holtsmann vs. Kopelmann. RA, ERA.1356.3.75.
98. RKTOo 26.01.1928, nr 65. Tuts vs. Grünberg. RA, ERA.1356.3.75.
99. RKTOo 02.02.1928, nr 73. Neublau vs. Endemann. RA, ERA.1356.3.75.
100. RKTOo 02.02.1928, nr 89. Arju vs. Samberg. RA, ERA.1356.3.75.
101. RKTOo 02.02.1928, nr 97. Nesselberg vs. Lemnits. RA, ERA.1356.3.75.
102. RKTOo 09.02.1928, nr 104. Laks vs. Pall. RA, ERA.1356.3.75.
103. RKTOo 23.02.1928, nr 164. Ohaka vs. Kreem. RA, ERA.1356.3.75.
104. RKTOo 23.02.1928, nr 168. Raamot vs. Adermann. RA, ERA.1356.3.75.
105. RKTOo 23.02.1928, nr 172. Talu vs. Tarkmees. RA, ERA.1356.3.75.
106. RKTOo 23.02.1928, nr 182. Kreimann vs. Tilvit. RA, ERA.1356.3.75.
107. RKTOo 23.02.1928, nr 191. Umb vs. Tüll. RA, ERA.1356.3.75.
108. RKTOo 01.03.1928, nr 212. Allik vs. Reistik. RA, ERA.1356.3.75.
109. RKTOo 08.03.1928, nr 143. Vast vs. Pehmann. RA, ERA.1356.3.75.
110. RKTOo 22.03.1928, nr 286. Aleksanderson vs. Zeier. RA, ERA.1356.3.75.
111. RKTOo 29.03.1928, nr 319. Rõõm vs. Pütsep. RA, ERA.1356.3.75.
112. RKTOo 29.03.1928, nr 329. Liiv vs. Rõõm. RA, ERA.1356.3.75.
113. RKTOo 29.03.1928, nr 335. Palmas vs. Alver. RA, ERA.1356.3.75.
114. RKTOo 19.04.1928, nr 244. Riisar vs. Evert. RA, ERA.1356.3.76.
115. RKTOo 19.04.1928, nr 362. Roosimäe vs. Pruun. RA, ERA.1356.3.76.
116. RKTOo 27.09.1928, nr 596. Lunn vs. Paltser. RA, ERA.1356.3.77.
117. RKTOo 04.10.1928, nr 601. Sidon vs. Baumthal. RA, ERA.1356.3.77.
118. RKTOo 04.10.1928, nr 620. Holter vs. Pöltsam. RA, ERA.1356.3.77.
119. RKTOo 04.10.1928, nr 623. Asper vs. Karell. RA, ERA.1356.3.77.
120. RKTOo 04.10.1928, nr 628. Kaldsaun vs. Reilson. RA, ERA.1356.3.77.
121. RKTOo 18.10.1928, nr 692. Pintson vs. Tiku. RA, ERA.1356.3.77.
122. RKTOo 25.10.1928, nr 713. Pild vs. Pild. RA, ERA.1356.3.77.
123. RKTOo 25.10.1928, nr 720. Kiss vs. Adler. RA, ERA.1356.3.77.
124. RKTOo 25.10.1928, nr 721. Paesüld vs. Kargu. RA, ERA.1356.3.77.

125. RKTOo 01.11.1928, nr 738. Mölder vs. Praakel. RA, ERA.1356.3.78.
126. RKTOo 01.11.1928, nr 742. Hanson vs. Mölder. RA, ERA.1356.3.78.
127. RKTOo 06.11.1928, nr 763. Rammo vs. Siigur. RA, ERA.1356.3.78.
128. RKTOo 15.11.1928, nr 795. Männikson vs. Sommer. RA, ERA.1356.3.78.
129. RKTOo 15.11.1928, nr 808. Rink vs. Kaus. RA, ERA.1356.3.78.
130. RKTOo 15.11.1928, nr 820. Trei vs. Sannik. RA, ERA.1356.3.78.
131. RKTOo 06.12.1928, nr 888. Mespak vs. Leppermann. RA, ERA.1356.3.78.
132. RKTOo 06.12.1928, nr 900. Pikkase vs. Keller. RA, ERA.1356.3.78.
133. RKTOo 06.12.1928, nr 909. Kärner vs. Tassenberg. RA, ERA.1356.3.78.
134. RKTOo 16.02.1928, nr 156. Klettenberg vs. Tirmann. RA, ERA.1356.3.79.
135. RKTOo 16.02.1928, nr 162. Puls vs. Tamm. RA, ERA.1356.3.79.
136. RKTOo 07.02.1929, nr 97. Dmitriev vs. Oomer. RA, ERA.1356.3.79.
137. RKTOo 07.02.1929, nr 546. Lutsar vs. Kadde. RA, ERA.1356.3.79.
138. RKTOo 21.02.1929, nr 134. Uustalu vs. Lammast. RA, ERA.1356.3.79.
139. RKTOo 23.02.1929, nr 159. Kall vs. Rist. RA, ERA.1356.3.79.
140. RKTOo 28.02.1929, nr 156. Prüek vs. Mellek. RA, ERA.1356.3.79.
141. RKTOo 21.03.1929, nr 265. Moor vs. Ojaparv. RA, ERA.1356.3.79.
142. RKTOo 18.04.1929, nr 328. Koovit vs. Kõva. RA, ERA.1356.3.80.
143. RKTOo 18.04.1929, nr 335. Lääts vs. Sarapuu. RA, ERA.1356.3.80.
144. RKTOo 20.04.1929, nr 356. Pitk vs. Velsvebel. RA, ERA.1356.3.80.
145. RKTOo 25.04.1929, nr 595. Oks vs. Kaubi. RA, ERA.1356.3.80.
146. RKTOo 02.05.1929, nr 378. Tetsmann vs. Eheland. RA, ERA.1356.3.80.
147. RKTOo 08.05.1929, nr 398. Treumann vs. Lemmik. RA, ERA.1356.3.80.
148. RKTOo 16.05.1929, nr 427. Jaakson vs. Liivet. RA, ERA.1356.3.80.
149. RKTOo 06.06.1929, nr 526. Luht vs. Salv. RA, ERA.1356.3.80.
150. RKTOo 13.06.1929, nr 1041. Krutop vs. Padrak. RA, ERA.1356.3.80.
151. RKTOo 19.09.1929, nr 547. Kalmus vs. Simson. RA, ERA.1356.3.81.
152. RKTOo 19.09.1929, nr 548. Kundsinn vs. Serring. RA, ERA.1356.3.81.
153. RKTOo 26.09.1929, nr 600. Kikajon vs. Andreller. RA, ERA.1356.3.81.
154. RKTOo 03.10.1929, nr 618. Tolmov vs. Loorits. RA, ERA.1356.3.81.
155. RKTOo 17.10.1929, nr 689. Klaamer vs. Günther. RA, ERA.1356.3.81.
156. RKTOo 17.10.1929, nr 693. Soosaar vs. Talts. RA, ERA.1356.3.81.
157. RKTOo 24.10.1929, nr 723. Reegen vs. Teevan. RA, ERA.1356.3.81.
158. RKTOo 01.11.1929, nr 746. Ookmann vs. Niimann. RA, ERA.1356.3.82.
159. RKTOo 01.11.1929, nr 1049. Kuusemets vs. Saliin. RA, ERA.1356.3.82.

160. RKTOo 07.11.1929, nr 771. Jensen vs. Naarise. RA, ERA.1356.3.82.
161. RKTOo 07.11.1929, nr 1633. Trep vs. Saks. RA, ERA.1356.3.82.
162. RKTOo 14.11.1929, nr 1685. Luhaäär vs. Viilip. RA, ERA.1356.3.82.
163. RKTOo 21.11.1929, nr 786. Naudi vs. Karlson. RA, ERA.1356.3.82.
164. RKTOo 28.11.1929, nr 889. Rand vs. Turner. RA, ERA.1356.3.82.
165. RKTOo 05.12.1929, nr 931. Davel vs. Neumann. RA, ERA.1356.3.82.
166. RKTOo 12.12.1929, nr 938. Vaher vs. Jürna. RA, ERA.1356.3.82.
167. RKTOo 12.12.1929, nr 946. Liiker vs. Kelk. RA, ERA.1356.3.82.
168. RKTOo 16.12.1929, nr 888. Loeberg vs. Vihuli. RA, ERA.1356.3.82.
169. RKTOo 16.12.1929, nr 948. Purga vs. Toome. RA, ERA.1356.3.82.
170. RKTOo 16.12.1929, nr 969. Hoffmann vs. Kirsch. RA, ERA.1356.3.82.
171. RKTOo 16.12.1929, nr 971. Valdmann vs. Saago. RA, ERA.1356.3.82.
172. RKTOo 30.01.1930, nr 10. Laurson-Leevok vs. Korjus. RA, ERA.1356.3.83.
173. RKTOo 30.01.1930, nr 55. Kannenberg vs. Kuuse. RA, ERA.1356.3.83.
174. RKTOo 30.01.1930, nr 58. Kull vs. Undrits. RA, ERA.1356.3.83.
175. RKTOo 20.02.1930, nr 120. Mugu vs.. Timm. RA, ERA.1356.3.83.
176. RKTOo 20.02.1930, nr 136. Pahk vs. Tanneberg. RA, ERA.1356.3.83.
177. RKTOo 06.03.1930, nr 143. Piir vs. Brüek. RA, ERA.1356.3.83.
178. RKTOo 06.03.1930, nr 181. Kassak vs. Kaasik. RA, ERA.1356.3.83.
179. RKTOo 06.03.1930, nr 195. Krönström vs. Linholm. RA, ERA.1356.3.83.
180. RKTOo 13.03.1930, nr 215. Lepner-Leplase vs. Narustrang. RA, ERA.1356.3.83.
181. RKTOo 20.03.1930, nr 244. Viil vs. Kala. RA, ERA.1356.3.83.
182. RKTOo 20.03.1930, nr 246. Rätsep vs. Kaalind. RA, ERA.1356.3.83.
183. RKTOo 20.03.1930, nr 250. Soha vs.. Käerdi. RA, ERA.1356.3.83.
184. RKTOo 27.03.1930, nr 289. Eljase vs. Kuusali. RA, ERA.1356.3.83.
185. RKTOo 30.03.1930, nr 260. Vidgren vs. Sandell. RA, ERA.1356.3.83.
186. RKTOo 03.04.1930, nr 301. Vapper vs. Reins. RA, ERA.1356.3.84.
187. RKTOo 03.04.1930, nr 313. Printstali vs. Naaritsa. RA, ERA.1356.3.84.
188. RKTOo 10.04.1930, nr 343. Maiblum vs. Ehrlich. RA, ERA.1356.3.84.
189. RKTOo 15.05.1930, nr 431. August vs. Koch. RA, ERA.1356.3.84.
190. RKTOo 22.05.1930, nr 454. Leemet vs. Vaderpass. RA, ERA.1356.3.84.
191. RKTOo 30.05.1930, nr 466. Afanasjeva vs. Novoseltsev. RA, ERA.1356.3.84.
192. RKTOo 30.05.1930, nr 487. Luik vs. Pärn. RA, ERA.1356.3.84.
193. RKTOo 05.06.1930, nr 507. Aus vs. Taar. RA, ERA.1356.3.84.

194. RKTOo 05.06.1930, nr 509. Ristmann *vs.* Koovits. RA, ERA.1356.3.84.
195. RKTOo 17.06.1930, nr 536. Suits *vs.* Adamson. RA, ERA.1356.3.84.
196. RKTOo 17.06.1930, nr 1194. Kumm *vs.* Tasso. RA, ERA.1356.3.84.
197. RKTOo 11.09.1930, nr 627. Sae *vs.* Vaino. RA, ERA.1356.3.85.
198. RKTOo 25.09.1930, nr 595. Kiipsaar *vs.* Kolberg. RA, ERA.1356.3.85.
199. RKTOo 16.10.1930, nr 664. Kütt *vs.* Lott. RA, ERA.1356.3.85.
200. RKTOo 16.10.1930, nr 694. Holter *vs.* Põltsam. RA, ERA.1356.3.85.
201. RKTOo 16.10.1930, nr 695. Olm *vs.* Oina. RA, ERA.1356.3.85.
202. RKTOo 16.10.1930, nr 706. Juhkason *vs.* Runtal. RA, ERA.1356.3.85.
203. RKTOo 23.10.1930, nr 731. Vill *vs.* Dampff. RA, ERA.1356.3.85.
204. RKTOo 23.10.1930, nr 741. Kärner *vs.* Tassenberg. RA, ERA.1356.3.85.
205. RKTOo 30.10.1930, nr 751. Ottomar *vs.* Post. RA, ERA.1356.3.85.
206. RKTOo 06.11.1930, nr 74. Lindeberg *vs.* Sihver. RA, ERA.1356.3.86.
207. RKTOo 06.11.1930, nr 781. Kuusk *vs.* Estorn. RA, ERA.1356.3.86.
208. RKTOo 13.11.1930, nr 754. Toom *vs.* Kulderknup. RA, ERA.1356.3.86.
209. RKTOo 13.11.1930, nr 807. Lambok *vs.* Roos. RA, ERA.1356.3.86.
210. RKTOo 13.11.1930, nr 811. Külaots *vs.* Pannel. RA, ERA.1356.3.86.
211. RKTOo 13.11.1930, nr 828. Krampe *vs.* Gildemann. RA, ERA.1356.3.86.
212. RKTOo 13.11.1930, nr 837. Looga *vs.* Kaasik. RA, ERA.1356.3.86.
213. RKTOo 20.11.1930, nr 847. Väster *vs.* Töllasson. RA, ERA.1356.3.86.
214. RKTOo 27.11.1930, nr 873. Kaur *vs.* Kabbel. RA, ERA.1356.3.86.
215. RKTOo 04.12.1930, nr 896. Rammo *vs.* Siigur. RA, ERA.1356.3.86.
216. RKTOo 11.12.1930, nr 949. Preismann *vs.* Raadik. RA, ERA.1356.3.86.
217. RKTOo 11.12.1930, nr 953. Lunde *vs.* Mäger. RA, ERA.1356.3.86.

Kasutatud Riigikohtu toimikud

218. Adele Kärner *vs.* Friedrich Tassenberg. RA, ERA.1356.3.7948.
219. Akiliina Toompuu *vs.* Ivan Kesküla. RA, ERA 1356.3.8674.
220. Aleksander Estron *vs.* Julia Kuusk. RA, ERA.1356.3.7922.
221. Aleksander Pärna *vs.* Marie Luik. RA, ERA.1356.3.8053.
222. Alfred Matvei *vs.* Julie Pals. RA, ERA.1356.3.8264.
223. Aliide Piir *vs.* Julius Brück. RA, ERA.1356.3.8301.
224. Amalie Kabriel *vs.* Jaak Sõrmuse. RA, ERA.1356.3.7714.

225. Anette Laur vs. Jonan Neuhaus. RA, ERA 1356.3.7991.
226. Arnold Güntheri vs. Rosalie Klaameri. RA, ERA.1356.3.7824.
227. August Kampus vs. Emilie Lõhmus. RA, ERA.1356.3.8067.
228. Daniel Tiku vs. Leida Pintson. RA, ERA.1356.3.8312.
229. Eduard Papi vs. Miina Traumann. RA, ERA.1356.3.8684.
230. Elisabet Krönström vs. Aleksander Linholm. RA, ERA.1356.3.7880.
231. Elisaveta Tuts vs. Johannes Grünberg. RA, ERA. 1356.3.8796.
232. Hans Seemen vs. Mai Elias. RA, ERA.1356.3.7541.
233. Helene-Marie Neublau vs. Jüri Endemann. RA, ERA.1356.3.8182.
234. Ivan Riuhk vs. Raissa Kesküla. RA, ERA.1356.3.7786.
235. Jaan Illaste vs. Anette Noidmann. RA, ERA.1356.3.8195.
236. Jaan Pütsepp vs. Minna Rõõm. RA, ERA.1356.3.8463.
237. Jaan Schleicher vs. Madlena Oismann. RA, ERA.1356.3.8216.
238. Jakob Samberg vs. Alide Arja. RA, ERA.1356.3.7479.
239. Karl Janov vs. Alide Grossfeldt. RA, ERA.1356.3.7572.
240. Karl Sommer vs. Juuli Männikson. RA, ERA.1356.3.8167.
241. Kristjan Saul vs. Aliide Ollino. RA, ERA.1356.3.8224.
242. Liisa Kassak vs. Jaan Kaasik. RA, ERA.1356.3.7758.
243. Melanie Lepler vs. Albert Narustrang. RA, ERA.1356.3.8006.
244. Oskar Kirotman vs. Olga Tikson. RA, ERA.1356.3.8647.
245. Oskar Tuomala vs. Eliina Kalitsa. RA, ERA.1356.3.7724.
246. Pauliine Holtsmann vs. Julius Kopelmann. RA, ERA.1356.3.7632.
247. Peeter Vilper vs. Ella Kukk. RA, ERA.1356.3.7885.
248. Rudolf Pruun vs. Emilie Roosimäe. RA, ERA.1356.3.8447.
249. Vassili Osokin vs. Alseksandra Salm. RA, ERA.1356.3.8484.

Kasutatud kirjandus

250. Anepaio, T. 19. sajandi õigusreform. - Juridica 1997/10.
251. Anepaio, T. Dialogue or Conflict? The Legal Reform of 1889 and Baltic Private Law Code.- Juridica International 2000/5.
252. Anepaio, T. Justice Laws of 1889 - a Step in Estonia's Constitutional Development. - Juridica International 2005/10.

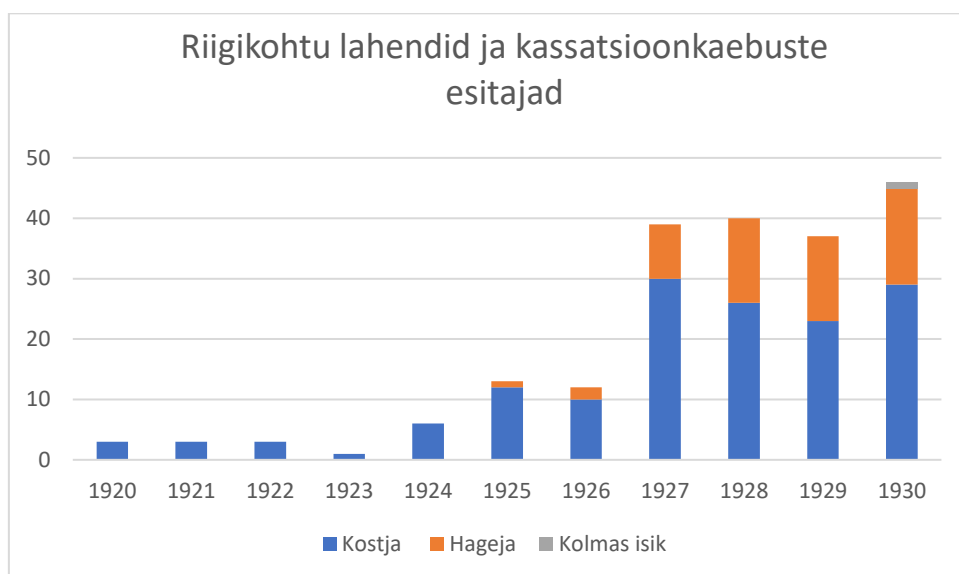
253. Anepaio, T. Kohtunikud, kohtu-uurijad ja prokurörid 1918-1940. Tartu: TÜ Kirjastus 2017.
254. Anja-Palm, K. Vallaslapsed ja sugudevahelised suhted Eesti Vabariigis aastatel 1918-1940. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, humanitaarteaduste ja kunstide valdkond 2017 (Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas, digitaalselt kättesaadav).
255. Eesti Vabariigi Tsiviilseadustik, eelnõu EV Riigivolikogu erikomisjoni 12.III 1940.a. redaktsioon, Tartu: Tartu Ülikool, Eesti Akadeemiline Õigusteaduse Selts 1992.
256. Erne, J. Eesti õigusteadlaste päevad 1922-1940. Protokollid. Eesti Juristide Liit 2008.
257. Grünthal, T. Väljaspool abielu sündinud laste olukorra reformi vajadusest. 25.10.1930 IX Õigusteadlaste päeva protokollid. – Õigus 1930 lisa.
258. Ilus, E. Tsiviilõiguse autoriseeritud konspekt. Tartu:[sine nome]1939.
259. Ilus, E. Tsiviilõiguse eriosa, autoriseeritud konspekt. Tartu: Akadeemiline Kooperatiiv, 1938.
260. Insler, H. Järjepidevus vanemate ja laste vaheliste õiguste ja kohustuste regulatsioonis: BES, 1940. a. TsS ja perekonnaseaduse võrdlus. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, õigusteaduskond 2006 (Käsikiri Tartu Ülikooli õigusteaduskonna teabekeskuses).
261. Jansen, H. Miks on meil vaja uut perekonna seadust? - Naiste Hääl 1927/ 2.
262. Jansen, H. Naised, näidake oma kindlat tahet! - Naiste Hääl 1931/1.
263. Kergandberg, E. – Juridica 2009/7.
264. Kiirend-Pruuli, K. Abikaasade isiklike suhete õiguslik korraldus Eesti esimesel iseseisvusperioodil: tee kaheliikmelise parlamendi suunas. Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2017. Tartu 2018.
265. Klesment, M, Valge, J (toim.). Eesti rahvastiku majandustegevuse näitarve XX sajandil. Tallinn: EKDK, 2007.
266. Kuidas majanduskriis mõjutas palgaolusid. - Päewaleht, nr 142. 26 mai 1933.
267. Kurfeldt, M. Otsuste täitmisest alimentide nõudmisel. - Naiste Hääl 1931/ 1.
268. Lasberg, E. Mitteabieluliste laste seisukorrast. - Naiste Hääl 1929/9.
269. Lauros und Muller: Ein Vorschlag zur gesetzlichen Regelung der Vaterschaft des unehelichen Kindes. Münchener Med. Wochenschrift 1927. Nr 7.
270. Levandi, M. Vallaslaps. Diplomitöö. Tartu Ülikool 1939 (Käsikiri Tartu Ülikooli raamatukogu arhiivikogus).

271. Luik, J. Vallaslaps kehtivas õiguses. Diplomitöö. Tartu Ülikool 1939 (Käsikiri Tartu Ülikooli raamatukogu arhiivikogus).
272. Luts-Sootak, M. Balti Eraseaduse (1864/65) koht ja kohatus Euroopa kodifikatsioonide peres. Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2016.
273. Luts-Sootak, M, Siimets-Gross, H. Eesti õiguse 100 aastat. EV 100 raamatusari. AS Printon 2019.
274. Lüüs, A. Vallasemade ja nende õiguste kaitseks. - Õigus 1927/2.
275. Mikfeld, K. Tsiviil - Õigus. Tallinn: J. Zimmermann 1924.
276. Mitteabielulised lapsed tsiviilseadustiku 1936. a. eelnõus. - Töö ja Tervis 1936/12.
277. Palvadre, A. Väljaspool abielu sugulise läbikäimise seaduslikud tagajärjed. - Õigus ja kohus 1913/9.
278. Poska-Grünthal, V. Vallaslapse alimentide küsimus Kreekas ja Euroopas. - Õigus 1929/8.
279. Reisik, M. Üheksandama õigusteadlaste päeva tulemusi naistele. - Naiste Hääli 1930/6.
280. Riigikohus. Riigikohtu esindustrükis, 2013.
281. Räis, H-T. Naisjuristide professionaliseerumise algus Eestis. Magistratöö. Tartu: Tartu Ülikool, õigusteaduskond 2015 (Käsikiri Tartu Ülikooli õigusteaduskonna teabekeskuses, digitaalselt kättesaadav).
282. Sawing, R. Väljaspool abielu sündinud laste õiguslik seisukord. - Töö ja Tervis. 1926/6.
283. Seletused tsiviilkohtu-seadustiku oskussõnade juurde. - Õigus 1921/2.
284. Zwingmann, V. Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte. Bd. 6 / zusammengestellt und herausgegeben von V. Zwingmann. Riga: Kymmel 1883.
285. Tammkõrv, T. Eesti naisadvokaadid esimese iseseisvusperioodi ajal. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikooli õigusteaduskond 2013 (Käsikiri Tartu Ülikooli õigusteaduskonna teabekeskuses, digitaalselt kättesaadav).
286. Tjutrumov, I. Perekond Tsiviilseadustiku eelnõu järgi. - Õigus 1936/1.
287. Tsiviilseadustiku 1936.a eelnõu. Kohtuministeerium 1936.
288. Tsiviilõiguse konspekt, koostatud ja redigeeritud eriteadlaste poolt vastavalt prof. I. Tjutrumovi eksamikavale. Tartu; „Jurist`i“ 1933.
289. Tööpuudus ja majanduskriis. – Sakala, nr 150. 23. detsember 1930.
290. Valge, J. Eesti aeg ja iseseisvuse taastanud Eesti. – Tuna 2008/I.

291. Viirman-Kanemägi, M. Alaealise abielunaise teovõime küsimus BES järgi.- Õigus 1932/7.
292. Саатчиан, А. Л. Гражданское уложение: [в двух томах]: проект Высочайше учрежденной Редакционной комиссии по составлению Гражданского уложения: (с объяснениями, извлеченными из трудов Редакционной комиссии), под редакцией И. М. Тютрюмов С.-Петербург: Книжный магазин "Законоведение", 1910.
293. Синайский, В. И. Основы гражданского права в связи с частью III Свода узаконений, действующих в Латвии и Эстонии. Вып. 2. Рига: Вальтерс и Рапа 1926.
294. Тютрюмов, И. М. Гражданское право. Юрьев: К. Маттисен 1922.
295. Тютрюмов, И. М. Гражданский процесс. Юрьев: Я. Раудсепп 1925.

Lisad

Lisa 1. Lahendite arv ja kassatsioonkaebuste esitajad

Lisa 2. Riigikohtu lahendite statistika

